

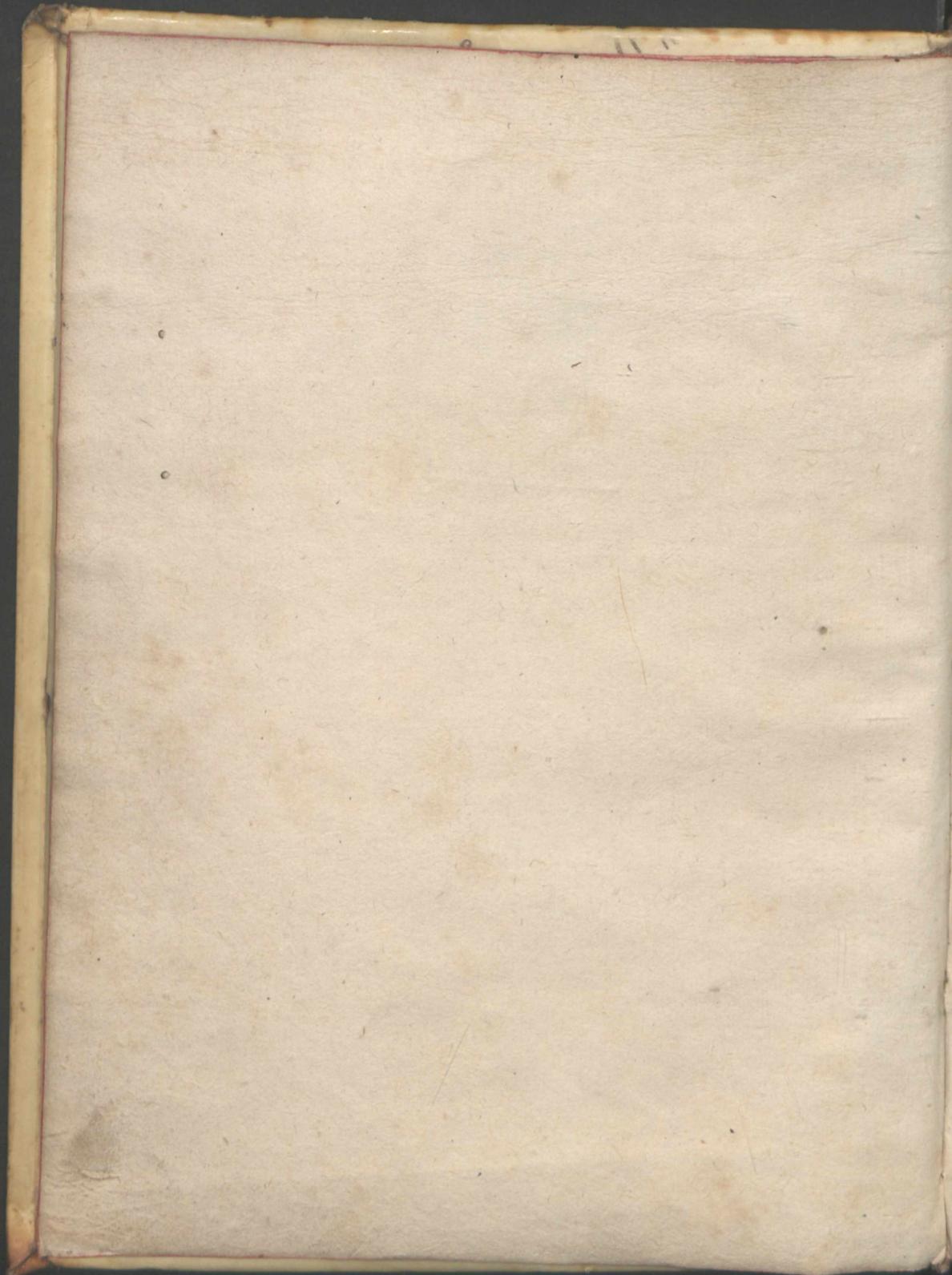

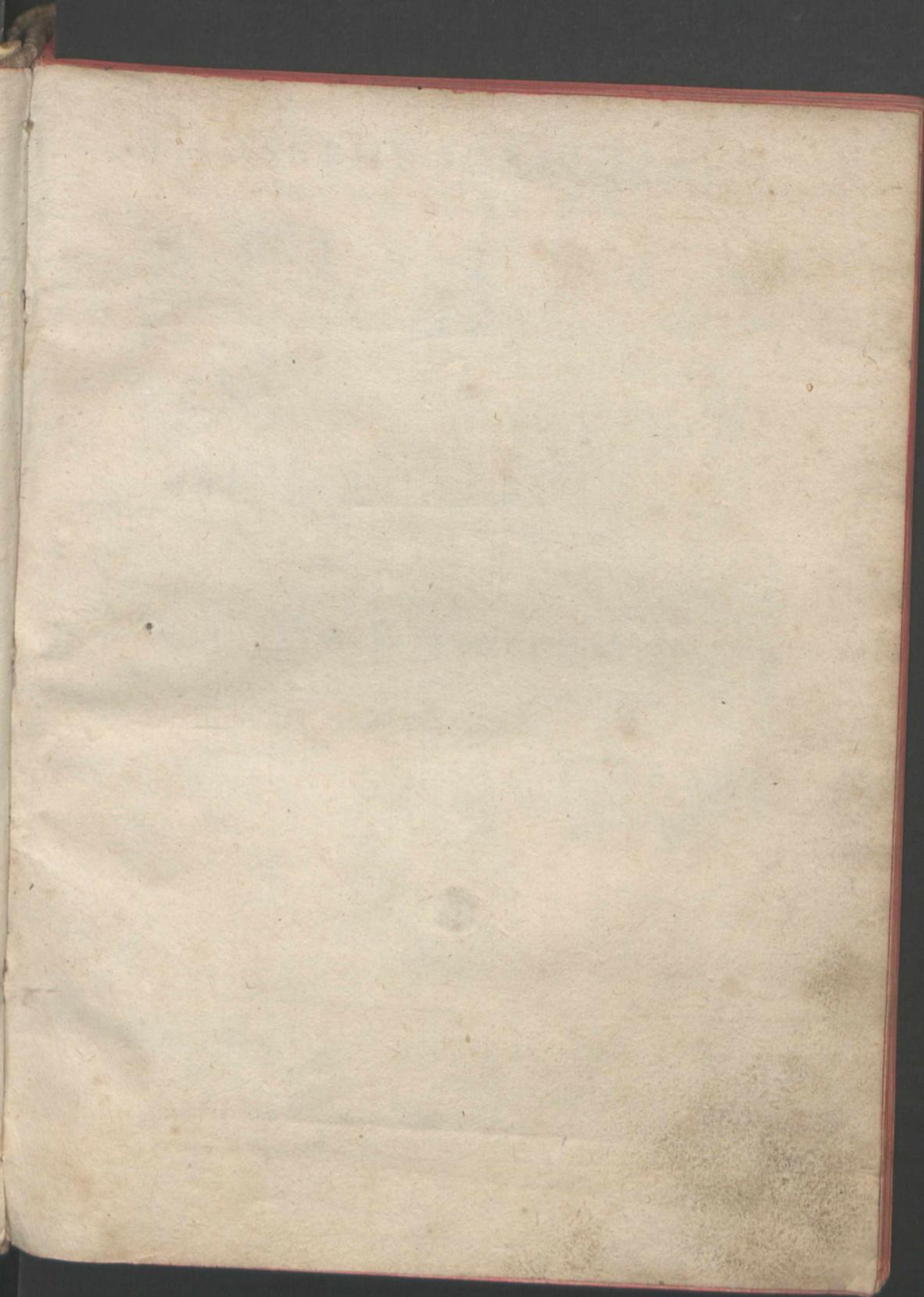
15326

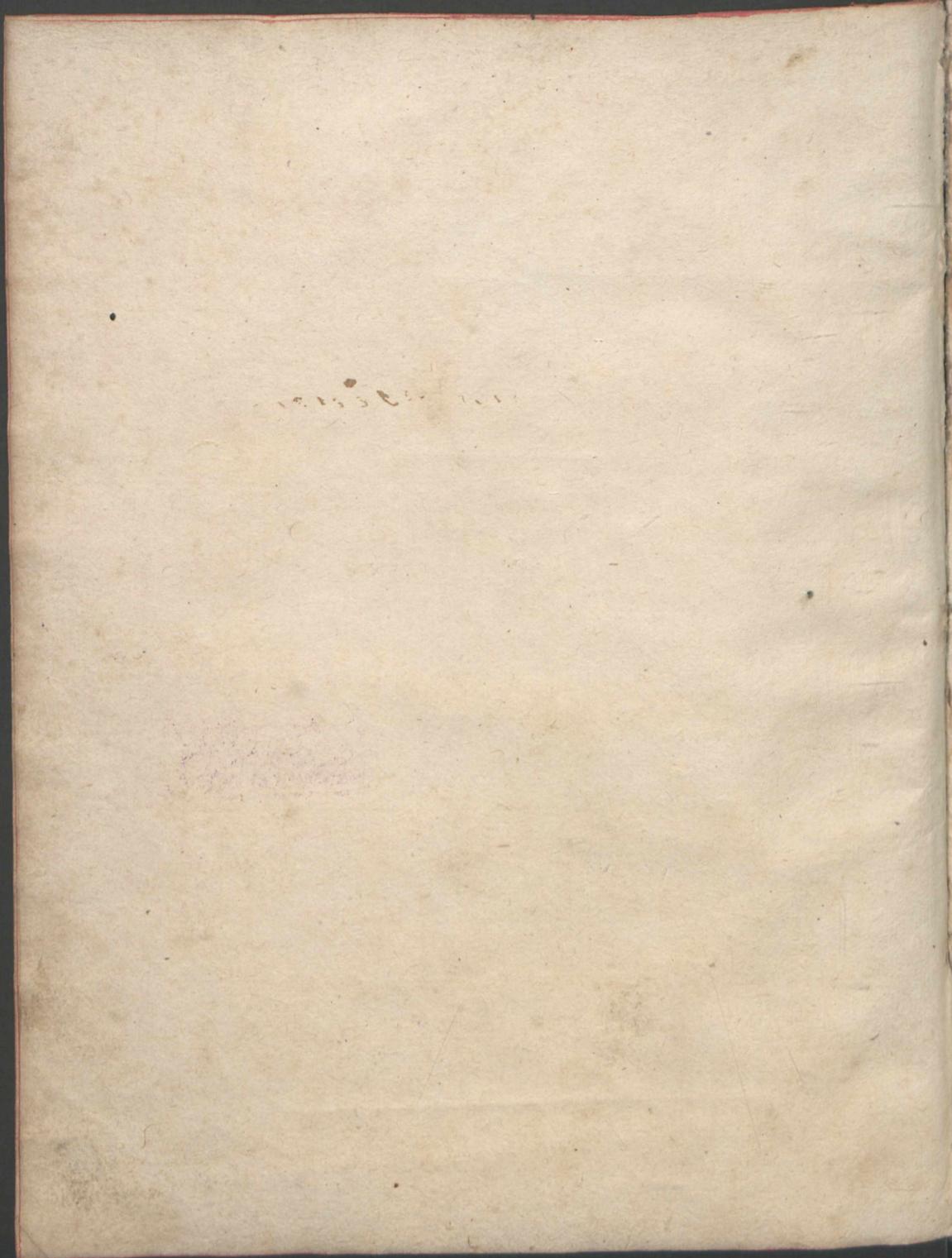
BIBLI
MUSEUM
SANDONIERI 1850

15322
15323
15324
15325
15326

Z BIBLIOTEKI
SEMINARIUM
SANDOMIERSKIEGO

IOSEPHI SCALIGERI

IVL. CÆS. F.

EPISTOLA

Scemi DE *Marchionalis*

VETVSTATE ET SPLENDORE

GENTIS SCALIGERÆ,

de Camalotubensium
ET

IVL. CÆS. SCALIGERI

VITA.

IVL. CÆS. SCALIGERI Oratio
in luctu filioli AVDECTI.

Item TESTIMONIA de Gente Scaligera
& Iul. Cæs. Scaligero.

Z. BIBLIOTEKI
SEMINARIUM
SANDOMIERSKIEGO

LVGDVNI BATAVORVM,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Franciscum Raphelengium.

CLD. MD. XCIV.

15322

IOSEPHI SCALIGERI
IUL. CES. F.

Veronensis
VERONENSIS
IUL. CES. F.

INSIGNIA PRISCA GENTIS
SCALIGERÆ ANTE INITIA
IMPERII VERONENSIS.

INSIGNIA PROSAPIÆ
PRINCIPVM VERONENSIVM
AB ALBOINO ET CANE
MAGNO AD IUL. CES. SCALIG.

Apud Franciscum Raphingium
C. I. X. G. I. V.

Nobilissimo Amplissimoq; viro
PAVLO SCOVARTIO
BVSANVALIO,
Christianissimi Francorum Regis
apud
Illustrissimos Ordines Prouinciarum
confœderatarum Belgij, &c.

LEGATO,

IANVS DOVSA F.

s. d.

MAGNI semper existi-
maui interesse ad decus
& laudem cum litera-
rum tum colentium li-
teras, magnorum inge-
niorū memoriam con-
seruari, vt ostendantur posteritati. Se-
culi enim pudor sit, si illi qui immortali-
bus suis vigiliis sibi prospexerunt, ne
perirent, illorum ignauia intercident,
quibus

quibus ipsi industriæ exempla sunt. Et quidem hac in parte ætas nostra in tantum deßenda videtur ob incuriam virtutum, quantum suspicienda ob foecunditatem, quæ tam multos excellentes viros & verà gloriã splendidissimos protulit, sed diu ignoratos, sed eodem in perpetuum silentio obruēdos, nisi oblivioni obluçtata esset eorum diligentia. Ne longe abeam, eluxit hoc seculo Iulij Cæsaris Scaligeri clarissimũ ingenium & singularis exempli, etiam si olim extitisset: cuius tamẽ eximias virtutes quies ipsius & silentium diu occuluit & subtraxit famæ. Natus erat in familia illustrissimã, sed è fastigio suo deuolutã, quam tamen ille nominis sui gloriã tantum crexit, quantum fortuna depressoerat. Ab ineunte pueritiã militaribus studiis innutritus, cum potiore ætatis partem in iis contriuisset, post multa humanorum casuum in Patre ac Patris suis documenta, post exhaustam
contu-

contumacis miseræ acerbiter è Mu-
farum cõtubernio aufus est petere cum
præsentiũ tum præteritorum malo-
rum leuamenta, & tandem infructuosæ
occupationi innoxium & quondam
gloriosum otium præferre, tam oppor-
tuno remedio, tam felici successu, vt
qui continuatis belli per tot annos la-
boribus seque & spes suas corrupisset,
viarum ac militiæ fessus in hoc quietis
portu anchoram figeret, & in literario
exercitu non interituræ laudis stipen-
dia mereret. Itaque amissæ in maiori-
bus suis magnitudinis spe amissâ nouæ
initium à sua fecit. & scientiarum or-
bem vniuersum, tanquam altera natu-
ra, animo atq. intellectu complexus
ostendit, quid in summo ingenio sum-
ma posset industria. Et tamen hic tan-
tus vir tot eximias animi dotes, tam in-
comparabilem doctrinam, dum viue-
ret, ambitionis fugâ & secessu tegebat,
vt mirabile esset in tanta temporum
luce

luce hominem esse qui tam multa sciret, & tamen nesciretur. Ingenij quidem sui monumenta quàm paucissima, dum viueret, nec nisi sub exitum vitæ in lucem prodire passus est. Magna eorum pars, quæ quidem ciuiliu bello- rum incendium effugere potuit, post eius obitum publicata. Quæ omnia maiorum ipsius claritudini par ingenium, & supra hoc seculum doctrinam omnibus seculis loquentur. Sed non hic locus describendi eius laudes, quas circumscribere est tam parcè transcurrere, quarumque famam, dum doctrina erit, tuebuntur semper doctissimi libri. Quò magis adnitendum esse existimo omnibus, quorum interest vacare Musis, vt nihil eorum lateat, quæ ille tanquam profutura posteris scripsit. Itaque quum inter cetera, quæ quantus ille vir in omni eloquentiæ genere fuerit, ostendunt, exstaret oratio in Audecti filioli luctu habita, qua infantis eius in-
terce-

terceptam inter prima cunabula indo-
lem facundissimè deplorat, eam iam pri-
dem, tametsi olim typis excusam, cum
non amplius inter manus hominum
versari dolerem, iteratâ editione publi-
ci iuris facere, pretium putavi, ne & ipsa
simili cum ceteris plerisque naufragio
interiret. Sed exspectanda fuit occa-
sio, vt comitator prodiret elegantissi-
mus hic libellus. Itaque cum alia eius-
dem opuscula rariora addere decreuis-
sem, neque argumenti genere conue-
nirent, deprehendi tandem Iosephum
Scaligerum virum incomparabilem,
cuius ingenio paternarum auitarum-
que virtutum splendor multo factus est
admirabilior, cum post grauioris opera
studia etiam hoc sese cum maioribus
suis tum posteritati debere existimaret,
vt huic illos, quales fuissent, breuiter in-
dicaret, ne aut ignoti essent, aut aliter,
quàm debeant, noti, eâ de re epistolam
ad Patrem contexuisse. Visa igitur
fuit

fuit perbella occasio vt eam vni scri-
ptam communicaret omnibus, quæ ad
omnes pertineret, præmittique patere-
tur Orationi huic, tum ob argumenti si-
militudinem, tum ad retundendos eos,
qui alieni nominis obtrectatione fa-
mam verius aucupantur, quam gloriam,
quorum hoc seculum nimis ferax. Ad-
didimus & alia Iulij Scaligeri Poema-
tia, quæ ad hanc rem spectare videban-
tur. Quæ omnia & erudito lectori gra-
ta fore scio, & posteritati accepta, cuius
curam vir ille tot laboribus & curis suis
meruit. Fauebis & ipse, quod confido,
huic muneri, vir Amplissime, vel fami-
liæ causâ, quæ tam altè cecidit, vt ad
summa confurgeret, vel illorum, qui in
eam tantum luminis intulerunt, vel li-
terarum, quas in tatum promouerunt.
Nam & virtutes eorum verè amas &
æstimas, quia capis, & literarum curam
etiam in grauissimis occupationibus
nunquam dimittis. Itaque reliquis be-
nefactis

SERIES SCALIGERORVM, PRINCIPVM VERONENSIVM,
 A MASTINO PRIMO COMITE SCALENBV RGI, CIVE VERONENSI,
 AD IVLIVM CAESAREM A BRDEN, BENEDICTI FILIVM,
 IOSEPHI SCALIGERI PATREM.

MASTI-
 VVS II.
 Primus
 ducator
 Verone-
 ns.

NICOLAVS.

BARTHOLOMAEVS.

YXORVS

Comitina filia princi-
 pis Antiochia, ducis
 Apulie.

Honeta filia Comitis
 Sabaudiz.

CONSTANTIA.

manens;

Obizzo II. Ethenis
 Marchio Ferraria.

ALBER-
 TVS I.

C A T H A R I N A.

Nicol. de Fulano

Regulus Regi

Balthardus Comes

Nogaroliz.

ALBERTVS. YXORVS

Catharina Marci Vi-

cecomitis Mediolan-
 nensis filia.

N. Giberi Comitis

Corregensis filia.

O M E -

L I A.

Maritus

N. Co-

mes Mi-

lana-

thochiz filia minor.

ALBERTVS

II.

M A S T I N V S.

YXOR

Thadea la-

cobi Carra-

the principis

Paratuni fi-

lia.

BARTHOLOMAEVS

CANIS RABIDVS.

YXOR,

Elizabetha Imp. Lu-

donici Banari, &

Margareta Hollan-

diz Comitis filia.

V I R I D I S. Maritus

Nicol. Ethenis Clau-

dius, Marchio Ferrarie

CANIS STENORVS

FACINVS, fratricida.

YXOR,

Agnis, ducis Dytra-

chini & Comitis

Archabensis fil.

A E T V L V N A. vir

Ludoviscus Romanus

F. Marchio Brandenb.

BEATRIX REGINA

ex posthore YXOR

Margareta à Stez-

noffen. vir

Barnabus Viccomes

Mediol.

WILHELMVS

GROSSVS.

YXOR.

Dona, Scethi-

njudactis filia

ANTONIVS.

YXOR.

Bona, Scethi-

njudactis filia

B A R T H O -

L O M A E V S

filius nau-

ralis natiab.

restituitur.

ANTONIVS

fratricida h-

lius natura-

lis, natiab.

bus restit-

tus. Vltimus

princeps Ve-

ronensis.

Obiit in

Etruria

NICOLAVS

PIVS. YXOR

Bartholo-

mza Au-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

ANTONIVS.

YXOR.

Donna, Scethi-

njudactis filia

ANTONIVS.

YXOR.

Donna, Scethi-

njudactis filia

NICOLAVS

PIVS. YXOR

Bartholo-

mza Au-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

thica Lu-

IOHAN.

YXOR

N. de Le

minigen

Barbare.

IOHAN.

YXOR

N. de Le

minigen

Barbare.

IOHAN.

YXOR

N. de Le

minigen

Barbare.

IOHAN.

YXOR

N. de Le

minigen

Barbare.

IOHAN.

YXOR

N. de Le

minigen

Barbare.

IOHAN.

YXOR

N. de Le

minigen

Barbare.

IOHANNES

Castellanus

Ingolstadt.

YXOR

Maria Fri-

sepanis.

BERNARDVS

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

TITVS OC-

clubuit ce-

lebsin pte-

lio Rauen-

nate.

IVL. CAES.

A BRDEN.

YXOR

Andicta de

Roca Lobei-

aca Agim-

nunff.

BORVAVIVS. YXOR

Magdalena Theodo-

ri Palacologi filia,

Cöthantini vltimi

Imper. nepis.

HIERONIVVS.

TITVS.

MICHAEL.

CAMILLA.

MAVRICIVS. YXORVS

interfectus Mantuz

ciVS.

IVLIVS. YXORVS

N. in Corcyas restitatus

& telegatus a Venetis.

IVLIVS. YXORVS

N. in Corcyas restitatus

& telegatus a Venetis.

IOHANNES

Castellanus

Ingolstadt.

YXOR

Maria Fri-

sepanis.

BERNARDVS

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

IOHANNES

Castellanus

Ingolstadt.

YXOR

Maria Fri-

sepanis.

BERNARDVS

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

Castell.

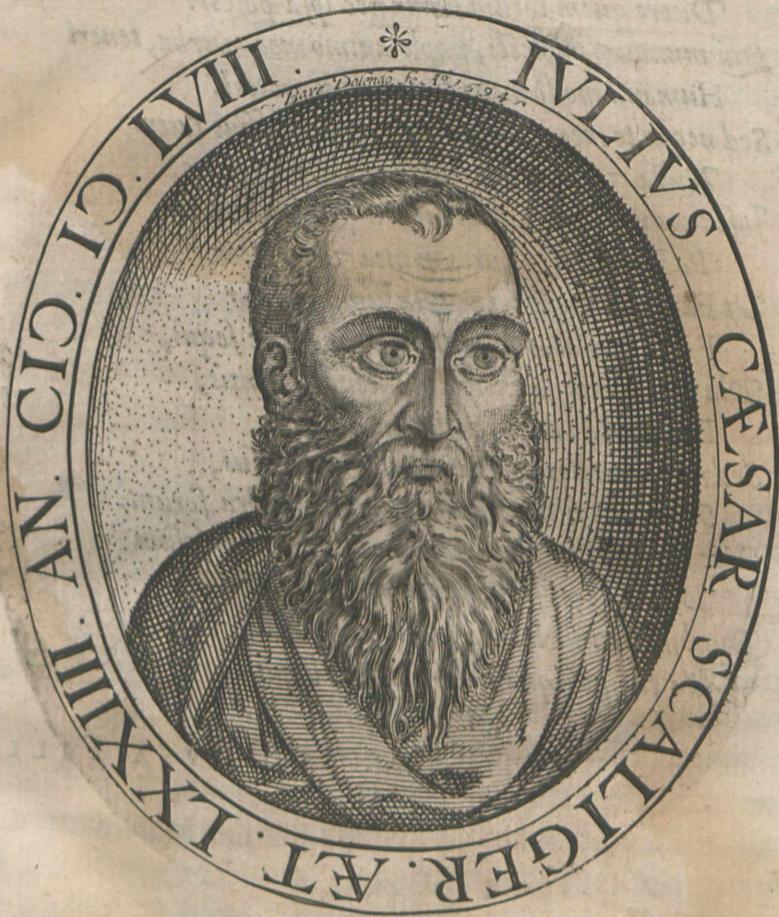
YXOR

Anna

Castell.

YXOR

Anna

INGENIVM cui Dis, & mens contermina caelo,
 Cuncta unus, cunctos qui super unus eras,
 Musarum pater, & dextra par fulmine Marti,
 Dum pariter tractas singula mente pari;

Quem

Quem rerum omnigenas Natura exquirere vires
Non docuit, de quo docta sed ipsa suas:
Amule Naturæ, meta & spes ultima rerum;
Dicere quem totum Fama nec ipsa potest.
Qui mundum implesti, imple animo mea verba, teneri
Humanâ modo mens si tua mente potest.
Sed neque te mens nostra capit; Vestrasque tacere
Nulla valet laudes lingua, vel exprimere;
Ipse tuos nisi, queis Nati intra pectora viuis
Post obitum, aspiras in mea vota Deos.
Ut Fama momenta, tuo quæ lumine maior
Facta volat, possit linguâve mensve sequi,
Dia qua inaccessæ excipiant incendia mentis,
Et lucem à tanto concipiant animo.
Sed non mortales hebetantia fulgura visus,
Non aciem ingenij hanc lumina nostra ferunt.
Nec fas sit mihi plura, sed hoc sit fas mihi solum
Dicere, te, nisi tu, dicere nemo potest.
Quid mirum? Natura loqui nam destitit ipsa,
Illa tuo postquam destitit ore loqui.

IANVS DOVSA FILIVS.

IOSEPHVS
SCALIGER

I V L . C Æ S . F .

NOBILISSIMO

I A N O D O V S Æ ,
D O M I N O A N O R D W I C ,

*Supremi Hollandia Consi-
storij Senatori:*

HAGAM COMITATENSEM.

VM a Francisco Sansouino luculen-
tum opus de illustribus Italiae fami-
liis editum esse audiuissem, eiusque
videndi maximo desiderio arderem:
effectum est amicorum opera, ut eius
libri, qui vnicus in his regionibus
extabat, copia ad paucos dies mihi facta fuerit: intra
quas angustias quanuis raptim eum scriptorem per-
currimus: tamen per eas nobis licuit non solum fru-
ctum aliquem ex eius lectione colligere, sed etiam
de auctore, eiusque opere certo iudicare. Nam quin
ei ex accuratissima tot illustrium originum inuesti-
gatione maxima tam ab ipsis illustribus gentibus
gratia, quam a posteritate laus debeatur, negari non
potest. Quod autem vbi ad vetustissimam Scali-

A geram

geram gentem, Regum & Principum progenitricem deuenit, non solum strictim & ieiune, sed etiam maligne de ea loquitur, non possum facere, quin quantum eius diligentiae tribuebam, tantum candori detraham. Historicus enim clarorum virorum facta moresque posteris tradit, sine gratia, ambitione, & inuidia, bonae tantum conscientiae precio ductus: ut si de veritate detrahat, necesse sit, hoc aut ignorantiae recti negligentiaeque adscribere, aut inuidiae. Sed ignorantia aut negligentia in eo locum non habent, qui in quibusdam propior adulatori nimio diligentior fuerit, in aliis etiam nimium quantum curiosus. Habet praeterea, ut excusari non possit, domesticos testes, per quos illi veraciori esse licuisset, & ridiculo ac contumelioso postremi nebulonis Villanij testimonio abstinere. Atque ut alios, qui olim praclare de nostra gente & senserunt, & scripserunt, omittam, vernaculus scriptor Torellius Saraina iuriscōsultus tres libros de principibus Scaligeris & eorum gestis sermone patrio conscriptos reliquit: qui liber ante hos quinquaginta duos annos Veronae editus est. Cum ergo hoc non sit negligentia, est ergo succus loliginis & *κακοῦθρα*. Neque vero hic ictus est temerarius. ex destinato venit. Iandudum sentimus nos ab hostibus nominis nostri oppugnari. Sed videamus, quid maleuolentia lucrata sit ex hoc perfunctorio & obtrectationi proximo stilo. Nempe commemoratam a Sansouino clarissimi nostri generis gloriam lector praeteriisset. nunc praeterita a Sansouino omnes causam requi-

runat. Miseram vero nobilitatem, quæ in alienum
 suffragium venit, & quam non natalibus & maio-
 rum nostrorum virtuti, sed scriptorum libidini de-
 bemus. Ad precatorem, quæso, abeamus, qui no-
 bis precariam generis vetustatem ab istis historicis
 impetret, quos nisi placatos habeamus, metuendum
 nobis est, ne non solum obscuro, sed ne bonis qui-
 dem prognati censeamur. Dantes Poeta illustrissi-
 mum Christianissimorum Regum Franciæ genus a
 laniis Parisiensibus deducit, utriusque tam vere, quam
 ille tenebrius nostrum a scalarum fabro: quas mi-
 rum, ni auctor generis in suspendium eorum para-
 bat, quos vaticinabatur illustri nobilitati suæ obtre-
 ctaturos. Paulus Iouius, me puero, in aula Henrici
 secundi obscurissimo cuique claritatem generis mer-
 cede pollicebatur, maledicentia ulturus, qui eius
 nundinationi aduersaretur: quod quidem expertus
 est Annas Mommorantius Comes stabuli Franciæ
 traductus a venali historico non aliam ob rem, quam
 quod nescio quid impudenter petens, repulsam tu-
 lisset. Sed Iouius ultus est priuatum odium. San-
 souino vnde ille liuor, & ærugo, non video. Dei bo-
 nitate, & maiorum meorum virtute, generi nostro
 semper suus constabit splendor, qui si nullus a nata-
 libus esset, a patre meo, a me, ab alio incipere posset,
 cum vnusquisque sit auctor nobilitatis suæ, quoties
 ad prisorum heroum virtutes sese componens exi-
 stimat eos maiores suos esse, nec ex quibus genitus,
 sed quem se ipse genuerit, & formauerit, respicit: &
 vnusquisque cauere potest, ne in malum deprauetur,

cum interdum euitare non possit, ne sua nobilitas in plebitatem degeneret: quod parum abest, quin hodie in nobis locum habeat, ex illa tam numerosa nobilitate ad paucos redactis. *ὅδε γὰρ ἡμετέριον γένειον μένεται Κερίων.* Quia igitur me rebus humanis exempto, nemo futurus est, qui memoriam gentis nostræ, aduersus hoc sæculum veritati & virtutibus tam infestum tueri possit, grassanti inuidiæ obuiam ire decreui, & generi nostro ab vltima vsque origine ad auum meum deducto, patris mei vitam subiicere: qui vt primus in gentem nostram literas intulit, ita dignus est, vt literis, de quibus tam bene meruit, memoria eius conseruetur: quam quidem ab obliuione vindicare, non ambitio est, sed fiducia veritatis. Quo minus difficile erit mihi apud æqua iudicia obtinere, ne aut putidus, aut molestus esse videar, si in patris mei vita explicanda, cum eius quædam memorauero, ideo laudare videar, quia illa laudanda. Non dubitavi autem, nobilissime Douza, quin tibi priuatim rem gratam factururus essem, si cuius scripta amas, eius vitam tibi describerem, quantum quidem meminisse possum eorum, quæ aut ipse vidi, aut ab ipso, aut ab eius æqualibus, qui eum in Liguribus Taurinis militantem viderunt & nouerunt, accepi. Multa hæctenus latent me, quæ ignoro: multa excidere, quæ sciuui: vt possim agnoscere morbum memoriæ meæ, quæ mihi in hac ætate aurem vellit, & me monet quotidie mori. Quanquam vero ex quo tempore transcriptus es in hanc coloniam, tanti tibi est rei publicæ vacare, vt necessario

animum

animum tuum circumscribas a melioribus studiis :
 tamen tibi iniquus sum, si publicas occupationes
 tuas neglectum literarum interpretor, quasi bellum
 aut odium his humanioribus indixeris. Hoc non tibi,
 sed illis obiiciendum est, quibus domus sua diuer-
 sorium otij est : cum tua tibi sit a publicis curis ad
 honesta studia receptus. Neque vero ignoro, quo-
 cunque tempore conueniaris, parum tibi a re publi-
 ca vacare. Sed si cum tot concurrentibus curis paria
 fecisti, & tanti facis hanc epistolam, vt totam velis
 perlegere, puta te nondum labore defunctum, sed
 laborem tantum mutasse: quem tibi non indicerem,
 nisi e dignitate gentis Scaligeræ esse existimarem,
 tibi doctissimo patris mei vitam, nobilissimo nobi-
 litatem eius non ignorari: de qua tamen nemo pau-
 lo doctior dubitare, nemo probior non fateri debet:
 tamen omni nobilitati hoc, vt ita dicam, vitium in-
 teruenit, quod ea sine opinione hominum sola sese
 tueri non potest. Nam nobilem ignorari, est inter
 ignobiles cenferi. adeo vt non minus referat nobi-
 lem haberi, quam esse: & nihil intersit, diuitiæ te
 nobilem acceperint, an fecerint: cum factio atque
 opes vetustam originem in nobilitate continent,
 nouam in nobilitatem admittant. Quod si hæc ad-
 minicula defecerint, vel ex principe, mobilis mino-
 rum gentium, vel ex nobili plebs fiet. Non vacat
 adducere huc tum quos prisca historia memoriæ
 prodidit, tum quos maiorum aut nostra ætas tulit,
 imo quos ipsi vidimus, oriundos felicibus, infelices
 vero aut nuper natos, aut factos: quorum generis fa-

stigium idem casus, qui & domorum, decusserit. Non adferam tot illustrium familiarum non tantum ipsis, sed & stantibus quoq. lamentabiles euerfiones. Abunde fidem fecerit fortuna Scaligeræ domus, quæ vt maiestatem generis apud mentes hominum perpetuare poterat imperio suo retinendo, ita amittendo, splendorem, quem continuare non potuit, obscurauit. Itaque cum videam quasdam familias, historicorum magis factione, quam merito natalium suorum, priscaurum profapiarum illustrem gloriam æquasse: nobis metuendum non erat, ne stante fortuna imperij nostri, deessent, qui tam illustris, tam vetustæ gentis memoriam saltem conferuarent. Sed versis fatis in contraria, vix est, vt homines non sibi persuaserint, quia nullum est Scaligerorum imperium, propterea nullos extare Scaligeros. Imo multi sunt, qui non solum ipsi credere, sed & nobis persuadere, si ita insanimus, parati sunt: cum tamen hodieque multæ familiæ Scaligeræ stirpis extent tum in Bauaria, & reliquo Norico, tum in Dalmatia, & Karnia. Quare qui defecisse vniuersum gentis Scaligerorum clamant, & scriptis palam testantur, næ ipsi sui nominis & pudoris decoctores sunt, qui in eorum gratiam, quibus adulantur, tot illustrium familiarum odium mereri, quam verum dicere malunt. Ad hanc hominum inuidiam accessit quoque temporis iniuria: quia, vt etiam Torellius Saraina testatur, perpauca relicta sunt nostri generis monimenta: puto, quod hostes nominis Scaligeri omnia, quæcunque nancisci potuerunt, gentis argu-
menta

menta, aboleuerint, dum imperij Veronensis fato
 Scaligeræ stirpis memoriam finiunt. Ea vero pauca
 Chronica, quibus se adiutum scribit idem Saraina,
 adeo mendosa erant, & inter se pugnantia, vt in
 multis coniectura illi opus fuerit. quod tamen ipse
 non monuisset, tamen res ipsa palam loquitur. Vt
 in genere non minor illi a nobis habenda sit gratia,
 quod memoriam maiorum nostrorum, quantum in
 illo fuit, diligentia sua conseruarit, quam venia dan-
 da, quod meliorum Chronicorum fide destitutus, in
 tam periculosa nauigatione cursum tenere non po-
 tuit, & a vero aberrauit. Castigandus tamen, quod
 metu, an adulatione quædam tacet, quædam adii-
 cit: vt cum Wilelmum Grossum non ex Elisabetha
 Bauara, sed ex concubina natum scribit, aduersus &
 receptam antiquitus apud maiores nostros & in
 Bauaria opinionem, & adeo cõtra veritatem ipsam,
 & Pauli Emiliij sententiam. Sed hoc additum fabu-
 lar, ne illustrissima Ducum Bauarorum gens vllum
 huius cognatitium haberet Scaligeros in veterem im-
 perij Veronensis possessionem restituendi. Hinc illæ
 lacrimæ. Non ferendus etiam, quod in non paucis
 pueriliter hallucinatur. Vt cum, verbi gratia, Cæ-
 saris Ludouici Bauari vitam ad annum vsque c l o .
 c c c . l i x . extendit: cum constet ipsum Ludoui-
 cum anno c l o . c c c . x l v i i ., mense Octobri,
 veneno a vidua Alberti Austriaci propinato, obiisse.
 Nisi Sarainæ idem condonandum, quod doctissimo
 Gaspari Peucero, qui scribit mortuo Galeazzio,
 Alexandriam, & Papiam a Cane Signorio occupa-
 tas

tas fuisse, easque successori Galeazzij restitutas, Cane
 Signorio in gratiam recepto: qui est manifestus ^{ἀνα-}
^{χρονισμὸς} vigintiseptem aut amplius annorum. Nam
 Canis Signorius obiit anno C I D. C C C. L X X V.
 Galeazzius autem ille anno C I D. C C C C. I I. Sed &
 non abluunt ab hac absurditate ea, quæ in Epita-
 phio Bailardini Nogarolæ incisa sunt in Ecclesia
 Ciani Castelli, in territorio Veronensi, ditionis No-
 garolarum illis olim a Scaligeris concessæ. Manife-
 stum enim est epitaphium multis annis post obitum
 Bailardini conditum fuisse. Imo alij de hoc Bailar-
 dino scribunt, eum nomine Alberti & Canis Scali-
 gerorum legatum ad Henricum Cæsarem fuisse, an-
 no C I D. C C C. X X X V. cum Henricus obierit, anno
 C I D. C C C. X I I. Tamen Saraina monumentis
 veteribus destitutus veniam in multis meret. Quod
 enim multa principum Veronensium præclara facta
 omiserit, non hominis, sed tēporis culpa est. vt cum
 tacet, Imperatorem Rupertum cum exercitu Canis
 Signorij congressum infeliciter in agro Brixiano ad
 lacum Benacum, turpi fuga sese recepisse. Sed &
 quid meruit, cum Mastini tertij exitum desperatio-
 ni similem facit? idem sane quod alij, in quibus San-
 fouinus, qui eum imperio excidisse dicunt, nisi qua-
 rundam ciuitatum amissionem imperij exitium vo-
 cant. Igitur iniuria temporis, maleuolentia hostium,
 impericia scriptorum, eos cuniculos in generis nostri
 memoria egerunt, vt de totius nominis Scaligeri
 ruina metuendum esset, nisi præsto fuisset eloquen-
 tissimus vir, & antiquarum originum vindex Paul-
 lus

Ius Æmilius Veronensis, qui nactus in Norico acta
 & annales profapia nostræ vetustissimos, pingui sti-
 lo, vt ipse ait, conceptos, edolauit eos, & Latine lo-
 qui docuit. Ex eo libro parens meus ea excerpfit,
 quæ ad nostri generis claritatem præcipue pertinere
 visa sunt. Cætera per otium describere non licuit.
 Quod vtinam fecisset, & nobis edendi laborem re-
 liquisset. Postquam igitur Paulus Æmilius multa
 de splendore & vetustate gentis Scaligeræ disseruit,
 deducta generis serie ad Alanum Scaligerum, Car-
 niolæ, & Tirolij, atque montanorum Feltriæ, totius-
 que reliqui tractus in alpini principem : docet, quo-
 modo Attila Hunnorum Rex in Italiam per Car-
 niolæ montes irrumpens ab Alano armis depulsus,
 & in partes Altini summotus est. Quo tempore ac-
 colæ Venetici sinus ingruentem tempestatem pro-
 spicientes, relictis oræ maritimæ auitis sedibus, in
 proximas insulas Adrianorum stagnorum sese rece-
 perunt. Id fuit initium magnificæ ciuitatis Venetia-
 rum, quæ male gratiam posteritati Alani retulit,
 quam a multis iam annis capite, & fortunis oppu-
 gnat. Quemadmodum vicinia maris Venetis, ita
 vallis Polyzela, siue Pulicella, & Anania perfugium
 Veronensibus fuerunt, cum Attila non solum agrum
 Veronensem ad vastitatem depopularus esset, sed &
 ipsam Veronam funditus euertisset. Qua clade ita
 perfugarum ciuium animi deiecti sunt, vt patriam
 iacentem flere potius, quam de ea excitanda cogi-
 tare parati essent: donec Alanus eos ex vallibus, in
 quas perfugerant, conuocatos ad meliorem spem

erexit, & repetendæ patriæ simul, atque instaurandæ auctor fuit. Quod cum bene cessisset, eo nomine omnium Veronensium suffragiis princeps renunciatus est. Ita duæ nobilissimæ vrbes, Venetiæ & Verona vni Alano Scaligero debent, altera quidem, quod nata, altera autem, quod renata est. Quod autem pater meus in oratione funebri Theodorico attribuit, quod de Alano dicendum erat, humanitas ^{et inuincibile} peccatum est. Alani ex Theodoro Theodericus nepos iis rebus gestis fuit, eaque virtutis gloria, vt hodie vernaculis Germanorum carminibus & prouerbiis celebris sit. Quem Veronensem ideo vocant, quod præcipuam sedem in ea vrbe, cuius instaurandæ auus Alanus auctor fuerat, elegeret. Sed ante omnia Veronensis agriloca Sirmionem peninsulam amauit, quam etiam regio palatio, cuius hodieque extant vestigia, exornauit. Ab hoc Theoderico propagati sunt ij, qui vallem Polyzeliam, siue Pulicellam, Sirmionem, & alios tractus agri Veronensis aliquot sæculis ante imperij Veronensis incunabula possederunt. Nam & Torellius ipse fatetur, Veronæ potentissimam opulētissimamque antiquitus gentem Scaligeram fuisse. Quin & hodie in agro Veronensi pagus Scaligerorum nomen retinet, quod vtique ante sexcentos annos habet. Præcipue autem idem Torellius scribit antiquissimum Scaligerorum patrimonium fuisse, Sirmionem, & vallem Pulicellam iam ante annum Christi millesimum: vt non solum vappa ille, qui Mastinum secundum generis auctorem & scalarum fabrum,

hoc

hoc est Scalarium, non Scalanum, facit, ridiculus sit, sed etiam omnes, qui in odium tam claræ stirpis illum testem adducunt, & malunt ludibrium debere, quam tacere. Theoderici posteritas tum in agro Veronensi & ipsa vrbe radices egit, tum in Bauariam, Illyrium, Dalmatiam, & Pannoniã late diffusa est. Nam progenitus Alani posteris Quiricius Scaliger Salonarum in Dalmatia fuit Dynastes: cui cum filius Mundus in imperio successisset, Gotti ea tempestate, excusso Hunnorum, quibus diu vestigales fuerant, iugo, & multis deinceps victoriis feroces, vicinas vrbes bello laceffere cæperunt. quibus Salonas obsidentibus Mauricius Mundi filius prælio temere cum illis commisso, interfectus est. Pater Mundus euocato ex proximis præsidiis Alarico nepote suo ex Abellia minima filiarum, & Antenore Scaligero gentili suo, Gottos magna clade prostravit, vrbeque Salonas obsidione liberavit. In Bauaria autem Alani posteritas longe lateque creuit. Nam in ea Nicolaus Scaliger cognomento Fortis Agnetæ? Zelij Poloniæ Ducis, aut principis, sorore & Olao genitus, Desiderij Longobardorum Regis exercitum ad Adriam fudit. Huius filius Albertus (alii dicunt nepotē ex Benedicto maiore) varia fortuna cū Taxilione Boiariæ, siue Bauariæ Regulo tantisper cōfluxit, donec Carolus Magnus Taxilione deuicto, Albertū præmiis virtutis donauit, adiecto ditioni eius Bulzano: multisq. præterea donis & priuilegiis affecit, quæ nepotibus Alberti per Berégarium Italiæ tyrannum adempta Otho Cæsar primus Eme-

ro Scaligero eum eumulo restituit, data ei in matrimonio siue filia, siue propinqua Emetilde. Quamortua Emerus ex Balda Petri Hungariae Regis sorore Trebellium: hic ex Zolomeri Dalmarum Regis filia Casimirum: Casimirus Anfaldum, & Othone: Othone mature rebus humanis exempto, Anfaldus Christophorum, Clementem, Georgium, Marmum genuit. Christophori filius Anfaldus Nicolaum Fortem secundum; hic ex Iohanna Sueua Friderici Caesaris Barbarussae propinqua Albericum suscepit. de cuius fortitudine mira scribit Paulus Aemilius. Alberto autem alij progenitum Erbonem primum scribunt, & Hardwicum comitem a Burkhaussen. Certissimum enim est, Comites a Burkhaussen ex Trebellij posteritate esse. Erbo in venatu a bisonte interfectus fuit. Hardwico nati sunt Erbo secundus Burggravius Ratisponensis, & Carrionum, siue Carriniorum Dynasta, praefectus praetorio Boiariae, princeps maximae auctoritatis, fortitudinis, & prudentiae: item Boto posthumus cognomine Fortis: de quibus extat luculentum Elogium apud Abbatem Vspergensem. Erbonis filius Sighardus primus ex Sophia Henrici ducis Charriniani vidua Burchardum Regulum Burkhaussen, Sighardum secundum, Henricum primum: Henricus primus ex vxore Itha Henricum secundum, Gebhardum primum habuit: Henrici secundi filij fuerunt Henricus tertius, Gebhardus secundus. Gebhardi primi filius Gebhardus tertius, Comes siue Regulus Burkhaussen, & Machlandiae: vxor Sophia Henricus & Gebhar-

Gebhardus Gebhardi tertij patruelus in agrum Veronensem ad gentiles suos sese contulerunt. Atque adeo ex hac Burckhauffensium familia Æmilii, & Wolfgangus Scaligeros principes Veronenses deducunt. Qui enim familiam ducebant in Veronensibus Scaligeris, ij Comites Scalenburgi vocabantur. Iidem autem antiquitus Comites Scalenburgi, qui & Burkhauffen, fuerunt: & Mastinus primus Comes a Scalenburgo dictus fuit. Hinc etiam Comites de Lika, ex quibus prognati sunt Philippus & Bartholomæus Scaligeri, qui pulsam regno a Tartaris Regem Hungariæ Belam virtute sua in integrum restituerunt: ac propterea a Rege Bela Castro Zkrad in Croatia, regione Hun in Hungaria donati sunt, ac insuper Commilitones Regis vocati, qui sunt tanquam Palatini Regni. Addita præterea a Rege veteribus insignibus Scaligerorum parerga, Cornua ceruina, signacula Solis, & Lunæ: quemadmodum Carolus Magnus parerga insignibus priscis Scaligeræ gentis adiecit Alberto Nicolai Fortis primi filio, ob rem in Taxilionem fortiter gestam. Ea parerga etiam ætate sua extirisse Veronæ scribit Paulus Æmiliius, quæcunque illa fuerint. Nam in genere priscæ omnium familiarum Scaligeræ stirpis insignia sunt aut Scala singularis, aut Canes utrinque Scalæ imitantes: qualia insignia præferunt hodie Comites de Scala in Bauaria: in quibus adhuc, ut puto, viuunt Ioannes Warmundus illustribus Comitibus a Burkhauffen antiquitus oriundus. Eadem insignia hodie extant in arcibus regionis Hun in Hungaria, ubi fuit

sedes præcipua illustrissimæ gentis Hunniadum ex posteris Philippi & Bartholomæi Scaligerorum de Lika: ex quibus Iohannes Hunniades, eiusque filius Matthias cognomine Coruinus alter Hungariæ fuit tutamen, alter etiam Rex, imo Rex Regum illius æui summus: quod nemo negauerit. Neque alia insignia fuerunt Regum Bosniæ, quorum vltimum & septimum Stephanum dolo Mahometes secundus circumuentum viuum excoriauit, imposito nouo rege Isacio, homine plebeio. Sed inclitus Matthias Coruinus regnum gētilium suorum auitum a Baiazethe Mahometis filio virtute belli extorsit. Denique principum Veronensium progenitores eadem habuerunt insignia: donec in eam familiam Alboinus & Canis Magnus Aquilam imperij cum Scala primum ab Henrico septimo, deinde a Ludouico Bauaro acceptam nobis reliquerunt. Insignia enim, quæ ego, & maiores mei ab ipso vsque Cane Magno accepimus, sunt eadem plane, quæ Imperij, vno excepto, quod Scala cum quinque gradibus, inferne, quam superne, latior, alitis pedibus subiecta est. Spatium enim aureum, Aquila biceps nigra, Scala rubra. Cuius Aquilæ & Canis Scaligeri cum meminerit Dantes, Velutellus, qui Commentarium in illum poëtam scripsit, ridicula blaterat de Scala cærulea, & campo nescio quo. Non enim memini. Nam semper Scala nostræ gentis tam in Hungaria, quam in Norico, Bauaria, agro Veronensi, in ipsa vrbe Verona, rubra fuit, & canes rubri: spatium aureum. Quicumque igitur hodie Scalam cum Canibus

nibus præferunt, scito eos non a Principibus Veronen-
sibus, sed Principes Veronenses ab illis oriun-
dos. Qui autem imperij Aquilam cum Scala rubra
gerat hodie, nemo superest præter me, postquam
summo Iudici ita placuit, propter maiorum meo-
rum commertam culpam, quam in me etiam per-
sequitur. quanquam, quod in magna eius miseri-
cordiæ parte deputo, noluit me fratricidis progna-
tum esse: quorum posteritas Antonius Canis Signo-
rij filius, & Silius eiusdè ex Antonio nepos Aquilam
imperij cum Scala rubra gestarunt. Porro historici
variant in nostro cognomine, a quibus nullo delectu
dicimur Scaligeri, Scaliferi, Scalæ, Scalani, Scaliski,
Scalikij. Nam & Otho secundus Comes Scalæ me-
moratur, qui monasterium monialium in Erla, haud
procul Laureaco extruxit, anno CIO. CC. LXXXI.
Commemoratur præterea Comes Scalæ & Beilstein
Conradus ab Octocaro Marchione Stiria, in priui-
legiis S. Lamberti in Stiria, quod cœnobium con-
structum fuit anno CIO. C. LXX. Quin Bernardi-
nus Scardeonius nos vocat Scalas, & Mastinum Sca-
lam dicit, loquens de Mastino tertio. Multos com-
memorat Scaligeros Æmilius, antequam ad Masti-
num primum Comitem Scalenburgi deveniat, pa-
trem Mastini secundi, qui primus Dictator populi
Veronensis perpetuus creatus est, quem & auctorem
nobilitatis Scaligeræ, & Sclarum antea fabrum im-
pudentissime nugantur hostes virtutis maiorum
nostrorum, quam cum insectantur, ipsam quoque
virtutem insectantur. Eccelinus Romanus iniusta
domi-

dominatione Veronam iam tricesimum tertium annum premens, postquam inhumanis & atrocibus factis suis omnium mortalium odium meruisset, potentiam Scaligerorū suspectam habere cœpit. Quare Bonifatium ac Fridericū Scaligeros fratres, viros antiqua nobilitate, & summis opibus, vt scribit Saraina, coniurationis in simulatos. cū aliis vrbis proceribus exquisitis suppliciis excruciatos necauit. Quod cum scribit Saraina, non tēperat sibi, quin hūc atrocem casum miserans obiter de vetustate, potentia, opibus, dignitate, & gratia Scaligerorum Veronensium magnifice prædicet: quos & tunc, & ducentis ante tyrannidem Eccelini annis primas in vrbe obtinuisse scribit. Eant ergo Scalarij fabri, & alieni imperij infessoribus caudam iactent. Sed quid non potest historicorum factio? Saraina de Eccelino loquens nouum hominem vocat, gregario milite Teutone ortum, qui ex minutissima arce, quam in agro Taruisiano possederat, ad hoc regium culmen progressus fecisset. Aut igitur ipse, aut Sansouinus, qui eius originem vetustissimam & nobilissimam prodit, parum cauisse videntur. Si Eccelinus hominum odium, fraterculus Gigantum, cum historico libuit, omnes illustres familias nobilitate prouocat, non mirum, si nos ex iustissimo scepro, & antiquissimo folio ad fabriles officinas, tanquam ad metalla damnat. Quin Saraina in Eccelino & eius fratre Alberico incepisse & desisse nobilitatem eorum dicit, aliter ac scribit Sansouinus. Mortuo igitur Eccelino, Mastinus Mastini Comitum Scalenburgii filius,

cuius

.cuius Veronensis, primum Prator, deinde interiecto
 biennio, Dictator creatur perpetuus, cuius impe-
 rium, vt & totius posteritatis, moderatissimum, &
 iustissimum fuit. Quominus audiendus erit Gaspar
 Peucer, vir doctissimus, qui sub Rodolpho Impera-
 tore Scaligeros iniustos Veronæ infessores fuisse scri-
 bit, perinde ac Malatestas Arimini, Carrarios Pa-
 fauij. Cuius sententiæ cum pœniteret, si sciret Al-
 berto Mastini secundi fratri imperium Veronense
 vltro a populo delatum fuisse, vt cõstat ex Plebiscito
 Veronensi. Quid vocat iure imperare, nisi populo vo-
 lenti & cogēri, imperare? Ecquod iustius imperium
 fuit, quam Alberti primi, Alboini, Canis Magni,
 Mastini tertij, imo & Canis Signorij Fratricidæ?
 cuius si virtutes, vt fratricidium excipias, conside-
 rentur, nullus eorum temporum princeps iustitia
 cum & moderatione, prudentia, & virtute bellica
 non dicam vicit, sed ne æquauit quidem. Mastino
 principe iustissimo inimicorum factione interfecto,
 suffectus in eius locum frater Albertus primus sum-
 ma cum laude iustitiæ & belli gloria Veronæ impe-
 rauit. Huius filij, Bartholomæus quidem Constans
 filiam Principis Antiochiæ, Ducis Apuliæ, &
 hac mortua, Honestam filiam Comitis Sabaudia
 vxorem duxit. Sine liberis decessit: Alboinus autē ex
 Catharina Maffæi Vicecomitis Mediolanensis filia
 Albertum secundum, Mastinum tertium genuit. Ex
 posteriore vero vxore Gilberti Corregiani Comi-
 tis filia nullos liberos suscepit. Cani quoque Magno
 ex Iohanna Antiochiæ Ducis filia, Constantia, quæ

si...

C

Bartho-

Bartholomæo nupserat, sorore, nulli liberi fuerunt. Constantiam filiarum Alberti maiorē vxorem duxit Obizzo secundus Estensis Marchio Ferrariæ, mortua priore vxore Iacoba de Fiesco. minor Catharina nupsit Nicolao de Fuggiano, vel Foliano, Regij Lepidi Regulo, & postea, eo de viuis sublato, Comiti Bailardino Nogarolæ. Mortuo Alberto successit in imperiū maximus natus Bartholomæus, qui nō multo post initum imperiū decessit. Huic succedens Alboinus frater, adscito in societate imperij Cane Magno, Vicarius imperij ab Henrico vii. declaratus est, procurante legato eorū Comite Bailardino Nogarola, Alboini affine. Adiectū beneficio, vt Dynastia Veronensis esset hereditaria, & Principum Veronensium posteritas Aquilam imperij in quadrante scuti præferrent. Sed Canis Magnus, cum eidem a Cæsare Ludouico Bauaro idem priuilegium confirmatum esset, totum scutum Aquila occupauit, subiecta Alitis pedibus Scala: quæ insignia ab eo per posteros Dynastarum Veronensium ad patrem meum perpetuata & a Maximiliano Cæsare tertium confirmata in me resederunt vnico eius lineæ superstite. Alboino iustissimo & optimo principe vita functo, Canis Magnus filium fratris maiorem natu Albertum secundum sibi socium imperij teste populo adianxit. Quæ res non solum Veronensibus gratissima fuit, propter memoriam Alboini patris, sed summam æquitatis & moderationis opinionem Cani conciliauit. Et sane Canis talis fuit, qualem decebat esse eum, cui Magno appellari contigit, tam propter iustitiam

stitiae, quam gestarum rerum gloriam, quod e Sarai-
 na cognoscere licet. Anno trigesimo septimo ætatis
 sine liberis decessit, vir cum summis prisce sæculi
 Heroibus comparandus: cuius vitæ biennium tan-
 tum defuisse ad totius Longobardiæ regnum conse-
 quendum scribit Paulus Iouius. Nomen illi fuerat
 Francisco, a sacro lauacro, Cani a gentilitate, Magno
 a merito rerum gestarum. Neque enim Canis ab
 illo latrâti animali dictus est, vt recte monet Iouius,
 sed quod lingua Windorum, vnde principes Ve-
 ronenses oriundos vult, Cahan idem est, quod lin-
 gua Seruiana Cral, id est rex, aut princeps. Nam in
 gente nostra multi fuerunt Canes, Mastini, Visulphi,
 Guelphi. Cani patruo succedens Albertus secundus
 Alboini filius, more maiorum, fratrem suum natu
 minorem Mastinum tertium in societatem imperij
 adhibuit. Mastinus ex priore vxore Thaddea Pa-
 tauij Domina Iacobi Patauini Dynastæ filia liberos
 habuit Bartholomæum Canem ab asperitate mo-
 rum Rabidum, Canem Signorium, ob fratricidia
 Facinus vocatum, Paulum Alboinû, Viridem, Alta-
 lunam. Ex posteriore vxore Margareta a Sitzenoffen
 suscepit Beatricem ob formæ & morum præstan-
 tiam Reginam cognominatam. Omnes historici
 Beatricis matrem Thaddeam Patauinam ponunt,
 sed Paulus Amilius Margaretâ a Sitzenoffen nomi-
 nat, quam, Thaddea mortua, vxorem duxerit Masti-
 nus. Bartholomæo Cani pene puero nupsit Elisabe-
 tha Cæsaris Ludouici Bauari filia, ex Margareta Hol-
 landiæ Comite. Nam Ludouicus Cæsar ex priore

coniuge Beatrice Polonica suscepit Stephanum cognomento fibulatum Comitem Landshut, & Ludouicum Marchionem Brandenburgensem: ex posteriore coniuge Margaretha Hollandiæ & Hannoniæ Comite habuit Wilelmum cognomine Insanum, Albertum Comitem Hollandiæ & Straubingen, Ludouicum Romanum, siue Romulum Comitem Tirolij, Othonem Marchionem Brandemburgensem, Agnetem, quæ dicata est monasterio, Elisabetham, quæ primum Bartholomæo Cani Scaligero, deinde eo interfecto, Comiti Wirtenbergensi nupsit. Sed & tunc mutua affinitate firmitus vinculum sanguinem Bauarum Scaligero coniunxit. Nam eodem tempore Cæsar Bauarus filiam suam Elisabetham Bartholomæo Cani Mastini filio: Mastinus vero sororem suam Altalunam Ludouico Romulo Cæsaris filio desponsarunt. Cani Signorio Facinori nupsit Agnes Ducis Dyrachini filia. alij dicunt filiam Comitis de Artois. Ego puto duas duxisse, hancque posteriorem vxorem fuisse. Paulus Alboinus vxorem duxerit, necne, non comperi. Viridem duxit Nicolaus primus Estensis, cognomine Claudus, Marchio Ferrariæ: Beatricem vero Barnabas Mediolani Vicecomes. Huius præstantissimæ Heroinæ lectissimas animi & corporis dotes, & numerosam prolem, & regias a filiabus affinitates satis restantur omnes, qui illorum temporum res descriperunt. Equaniam heroina aut ex veteribus, aut ex recentioribus illi comparari possit? Imperauit Mastinus III annos XXII. Hic primus imperium aui-
tum

tum imminuit amissis multis urbibus, quæ Scaligerorum ditioni ab Alboino, Cane Magno, Alberto accesserant. Nam ineptum est, quod scribit Sansonius, eum imperium amisisse. Primus etiam Principum Scaligerorum gentilitiæ iustitiæ gloriam inuitata maioribus suis perfidia contaminauit. Nam ut Brixia potiretur, Gibellinorum partes, quas maiores eius, etiam ipse, sequuti hæctenus fuerant, per speciem auxiliij in urbem intromittendi prodidit, & Gibellinos populares factionis suæ crudeliter trucidari passus est, persuasus versibus Euripidis ex Phœnissis, quos illi subinde inculcabat Iacobus Carrara socer, homo contaminatissimus, ut eius iuuenilem animum imperij cupiditate ardentem inflammaret. Ita imperium truncum, & quod amplius est, iam piaculo violatæ fidei obligatum filio Bartholomæo Cane Rabido reliquit. Hic ita, ut superius attigimus, a morositate cognominatus filium unicum ex Elisabetha Bauara Wilelmum nomine, Grossum cognomine genuit. Nam Thebaldeus erat naturalis ex muliere nobili Veronensi. Qui Wilelmum ex eadem concubina natum scribunt, scœnum esse debent, cum eos & Æmilius & veritas ipsa satis confutent. Cane Rabido primum, deinde & Alboino fratribus interfectis, solus imperio potitus est Cane Signorius, Princeps maioribus non indignus, si fratricidia excepias. Nam artibus belli & pacis claruit. Cui successerunt vltimi, & iidem infelicissimi domini, Bartholomæus & Antonius naturales filij, primum quidem ambo simul, deinde solus Anto-

nus, interfecto, ut a patre degeneraret, fratre Bartholomæo. Cuius sceleris poenas luit ciectus imperio a Galeazzo Mediolani Duce & Comite de Vertu. Hic fuit exitus imperij Veronensis. Cane Rabido interfecto Elisabetha vxor a conspectu fratricida se se & filium Wilelmum amolita est, & in Bauriam confugit, & postea Comiti Wirtenbergenfi nupsit. Hic Grossus a mole corporis dictus, ex Bona Sterlinij Ducis filia tres liberos suscepit, Brunorum cognomine Baurum, Antonium, Nicolaum cognomine Pium. Cum Nouellus Carrara Francis filius, patre capto Galeazzo, in Bauriam venisset, inita cum Wilelmo familiaritate, cepit eum ad spem imperij Veronensis recuperandi erigere. Vtrique enim idem hostis communis erat Galeazzus, qui Veronam, & Parauium vi adeptus erat. Itaque anno cl. cccc, qui erat quadragesimus secundus a Canis rabidi eade, Wilelmus cum Carrara Venetias profectus, & paulo post Venetam nobilitatem consecutus, ope & armis Venetorum ac Carraræ, sed præcipue Pandulfi Malatestæ, Veronam, quæ tum a modico Galeazzi præsidio tenebatur, introductus est vna cum Antonio & Brunoro filiis. Nam minimum natu Nicolaum ob teneram ætatem in Bauria apud matrem reliquerat. Per portam itaque Aureliam Martij campi ingressus vii Eid. Aprilis, ac postea xiii Kal. Mai, Senatus populique suffragiis summo plausu Princeps renunciatus, & in solium paternum repositus est. Præsidium Mediolanense casu hoc repentino exterritum accepta fide

Verona

Verona excessit. Hæc Wilelmi restitutio Venetis volentibus fuit, quod ipsis potentia Galeazzi formidabilis esset: & præterea multi ex nobilitate Veronensi odio Mediolanensium, & amore nominis Scaligeri, facile passi sunt legitimum dominum in sua recipi, & externum excludi. Hoc accidit anno dlo. cccc. ii, cum interea in expeditione Etrusca Galeazzus morbo extinguitur. Carrara obiectam sibi occasionem credens imperium suum præferendi (opibus enim Venetorum Patavium receperat) Galeazzi metu defunctus, Wilelmum familiaritate sibi coniunctissimum, quem ipse armis & consilio suo in imperium restituerat, veneno per emissarios sustulit: atque, vt securitati sceleris viam muniret, Antonium & Brunorum Wilelmi filios bienniam in arce veteri Patavina detinuit: quos inde Iacobinus Carrara in montem Celisium translatos laqueo strangulandos curavit. Huc vsque historiam generis nostri ab Alano deduxit disertissimus Paulus Æmilius. Sed Onufrius Panvinius Veronensis Eremita Augustinianus, vt ipsemet olim mihi Romæ coram Mureto in Palatio montis Iordani testatus est, libros decem Annalium Veronensium conscripsit, quorum duo postremi Scaligerorum Principum actis dicati erant: & multa à Torellio ignorata sese tanquam fugitiva retraxisse, multa etiam ab illo peccata restituisse & rerum seriem ad Patrem vsque meum continuasse mihi & Mureto affirmavit. Sed mors & hominem nobis & editionem operis intercepit. Wilelmo sublato, Veneti, qui Carrara antea infensi erant, per causam

sam vlciscendæ cædis Wilelmi ciuis sui & in nobili-
 ratem suam insisi Carrara Patavij obsesso, & ad de-
 ditionem compulso atque mox interfecto, non so-
 lum Carrarensum, sed etiam Scaligerorum impe-
 rium inuaserunt. Brunorus Bauarus Wilelmi Grossi
 filius ex Philippa Amedæi Sabaudi filia Iohannem
 procreauit. Huius filius Iohannes ex Helena Clof-
 meria Bauara, ex vxore sua Bauara de Lemingen sus-
 cepit Iohannem Ingolstadij Castellatum, cuius
 vxor fuit Maria Frigepanis: item Bernardum Scar-
 dingæ Castellatum. Huius filij Ludouicus & Chri-
 stophorus ad vicum Ceresoliam in Liguribus Tau-
 rinis fortiter pugnantes interfecti sunt. Antonius
 Wilelmi filius Brunori frater vxorem non duxit. Ni-
 colaus cognomento Pius minimus natorum Wilel-
 mi Grossi ex Bartholomæa Austriaca veteris Lupol-
 di Ducis pronepti, Cæsaris Maximiliani propinqua,
 Benedictum, Bonifatium, Hieronymum, Titum,
 Franciscum suscepit. Francisci filius Marcus Ruf-
 sinus a colore vultus cognominatus, tres filios ge-
 nuit, quorum Mauritius & Iulius cum patre & ma-
 tre a Martolossa sicario, iussu Venetorum, Mantuæ
 confossi sunt. Tertij, propter infantiam & oris ele-
 gantiam, miserum est. Eum Corcyra insula rele-
 gatum diu vixisse aiunt. Martolossæ pacta merces
 latrocinij a Venetis soluta est. Cuius rei, præter infi-
 nitos, duo nobilissimi Aquitanæ nostræ proceres
 Gotesfridus Caumontius & N. Golardus Brassaci do-
 minus testes fuerunt. Hieronymus, Titus, & Fran-
 ciscus Nicolai Pij filij ad Euripum Eubœæ bello
 Turcico

Turcico fortiter pugnantes interfecti sunt. Bonifacio uxor fuit Magdalena imperatoris Constantini ultimi neptis, ex Theodoro Palæologo, & Iohanna Petri regis Siciliae filia. Filij Michael & Camilla. Benedictus maximus natus filiorum Nicolai Pij ex Berenica Lodronia Comitissae Paridis Magni Lodronij filia suscepit Titum, & Iulium Caesarem. Hactenus seriem generis nostri a temporibus Attilae & Merouari Francorum Regis ad annum 1300. CCCC. LXXXIII. in quem incidit natalis patris mei, continuauimus. Equum Paulus Æmilius ab eodem initio exorsus in Wilhelmo Grosso desuerit, tanto utiq. certius, quam Germani historici, quanto illi antiquius, quam Itali, qui diuturnitatem generis nostri & defectum pene finibus imperij Veronensis circumscribunt. Germani, ut Auentinus, Vespergensis, Wolfgangus, & alij passim de nostra gente ea commemorant, quibus cum initia imperij Veronensis comparata noua videantur. Et sane genus nostrum multis regnis, Dynastiis, & ciuitatibus amplissimis aut aequale, aut antiquius est. Nam Alanus Theodori pater, Theoderici auus floruit rebus gestis nascente in Galliis Merouingorum imperio. Olaus Nicolai Fortis pater, Alberti filius, vixit eodem imperio deficiente. Trebellius Emeri filius, Casimiri pater, Ansaldi auus, Christophori proauus, Nicolai Fortis secundi abauus, Alberici atauus, sub Othone primo, & Petro Hungarorum Rege. Albericus Nicolai secundi filius cum aliis multis gentilibus suis sub Imperatore Friderico Barbarussa. Canis Magnus sub Imperatore Ludouico Bauaro

co Barro. Philippus & Bartholomæus auctores
 gentis Hunniadum sub Bela primo Hungaro. Quod
 si claritatem affinitatum spectes, quid est augustius,
 quam aut Reges progignere, aut regio genere nasci?
 Alani & Theoderici potestas, si non fuit regia, quid
 igitur est tot gentibus imperare? Vltimus Scalige-
 rorum Hunniadum Matthias cognomento. Corui-
 nus non solum Rex Hungariæ fuit, sed etiam regum
 sui æui felicissimus, potentissimus, & iustissimus.
 Stephanus Regum Bosniae vltimus septimus gentis
 nostræ scepra tenuit. Beatricis Scaligeræ cogno-
 mento Reginae tres filiae totidem Regibus nupse-
 runt, & reges ex se procrearunt. Nicolaus Fortis pri-
 mus Olai filius, ex Agnete Zelij Polonorum princi-
 pis: Trebellius Emeri filius, ex Balda Petri Hunga-
 riæ regis sorore nati sunt: Trebellij filius Casimirus
 ex Zolomeri Dalmatiæ Regis, Wilhelmus Grossus
 abauus meus, ex Elizabetha imperatoris Ludouici
 filia: Albericus Nicolai secundi filius, ex Iohanna
 Sueua Imperatoris Friderici, Benedictus auus meus
 ex Bartholomea Austriaca Imperatoris Maximiliani
 propinqua. Ego sum septimus ab Imperatore Lu-
 douico, & illustrissima Hollandiæ Comite Marga-
 reta: septimus item a Martino tertio, vt & magnus
 Rex Franciscus, literatum parens. Nam Catharina
 Beatricis Reginae filia, Martini neptis ex patruale suo
 Iohanne Galeazio Valentinam: Valentina ex Lu-
 douico duce Aurelianensi Iohannem Comitem Au-
 relianensem, Caroli Comitis Eneulismensis patrem,
 Francisci Magni Regis auum suscepit. Illustrissima
 & vetu-

& vetustissima Estensium Ferrariæ Marchionum familia duplici nobiscum affinitatis vinculo coniuncta est, Constantia primum Alberti Scaligeri primi filia Obizzoni Estensi primo nupta, deinde Viridi Mastini tertij filia Nicolao primo cognomine Claudio. Alfonsus Estensis primus Dux Ferrariæ, princeps nunquam satis laudatus, sextus erat ab Alberto Scaligero primo, utpote Obizzonis, & Catharinæ Alberti filia abnepos. Neque illo minor virtute Federicus Gonzaga, primus & ipse Dux Mantuæ, octauus erat à Mastino tertio, Agnete Beatricis filia Mastini nepte vxore ducta à Francisco Gonzaga Federici Ducis primi atauo. Quid commemorem singularia gentis nostræ erga Reges, Respublicas, & potentissimas ciuitates merita? Alanus Veronam solo ab Attila æquatam a fundamentis vsque tanquam alter Brennus instaurauit. Mundus Quiricij, & Alaricus Antenoris Scaligerorum filij Salonas a Gortis obsesas liberarunt, clarissimo ex hostibus triumpho parato. Nicolaus Fortis primus a populationibus Desiderij Langobardorum Regis omnem agrum circumpadanum vindicauit, fuso late ipsius Desiderij exercitu. Marchiones inclitos Ferrariæ quemadmodum duplex affinitatis vinculum, ita duplex a nobis beneficium deuinxit: primum quidem, quando Bartholomæus Alberti primi filius Ferrariæ Azzonem & Franciscum Estenses restituit, legato Pontificio, eiusque præsidio inde excusso. Iterum, cum Mastinus tertius copias Bertrandi Cardinalis Hostiensis legati Pontificij, qui Ferrariam eiectis Estensibus in-

uaferat, magna clade vicisset, captiuo Comite illustrissimo Arminiaco abducto. Quo facto victor, magno bello profligato, Estenses in auitū imperium reposuit. Philippus & Bartholomæus Belam Regem Hungariæ, victis, a quibus Rex eiectus fuerat, Tartaris, & regno restituerunt, & in posterum a metu hostium tutum præstiterūt. Albertus secundus hostem Scaligerorum Passarinū Bonaconsum Mantuæ Dynastam, Palatio, in quod tyrannus cum liberis se receperat, expugnato, interfecit, & Guidoni Gonzagæ homini strenuo, acerrimo, ac prisca nobilitatis, cui quidem Mantuano, sed ex Germania oriundo, Canis autē magni amico, viam ad imperium Mantuæ obtinendum muniuit: adeo vt postero die Guido suffragiis populi Mantuæ dominus, eiusq. filij Philippinus & Feltrinus heredes patris in imperio renūciati sint. Hoc, inquit Saraina, initium fuit imperij Gonzagarum, quod a Scaligeris deinceps semper & forum est, & animatum, atq. adeo illud propter gētis pietatem Deus hætenus conseruauit, quemadmodum Scaligerorum dynastiam propter fratricidia extinxit. Hæc vere quidem Saraina: sed non prudēter tamen. Nam & Guido Gonzaga secundus Ludouici filius, Guidonis primi nepos fratrem Vbaldinum ex æmulatione interfecit, quod a patre Guidone consors imperij adscitus esset. Quamuis Gonzagarum familia hætenus Mantuæ feliciter rerum potita sit, & multos egregios principes produxerit: tamen fratricidas non solum genuit, sed & ad imperium euexit. Quod si propter fratricidium, quod facile concedam, Deus

iustissi-

iustissimus iudex Scaligeros imperio euertit, mirum
 cur tot illustrissimi Gonzagæ rerum potiti a fratri-
 dis originem trahunt. Sed hæc occulta sunt, & velo
 diuinæ prouidentiae a nobis sumnota. Nam Cane
 Signorio duorum fratrum carnifice quis iustior, mo-
 deratior, continentior, populo acceptior fuit? Sed ad
 merita gentis nostræ redeo. Mantuæ a Cane captæ
 mētio extat in eius Epitaphio. Auus meus Benedictus,
 qui summæ rei militari sub rege Matthia gentili suo
 X V I I. annos præfuit, iussu Regis, equitibus Rho-
 diis suppetias venit, iam propter apparatus expedi-
 tionis Turcicæ obsidionem expectantibus: & solus
 ne tunc Rhodus obsideretur, caussa fuit. & fane a
 Rhodo tam potentis exercitus obsidionem auertere,
 est Rhodum a tam potenti exercitu obsessam libera-
 re. Quid referam potentiam, & latissimam imperij
 Veronensis ditionem? Albertus primus Parmam
 Rubriis, Regium Lepidi Sanguinariis deditibus,
 obtinuit. Adiunxit imperio partim vi, partim spon-
 te Ateste, Vicetiam, Feltriam, Bellunum. Canis
 Magnus Montem Celisû, Montanianam, Patauium,
 Taruisium: Mastinus tertius Brixiam, quamquam
 malis artibus, Parmam, eiecto Iohannis Bohemiæ
 Regis præsidio, Lucam, Opitergium. Quarum om-
 nium Urbium vicarij imperiales declarati sunt pri-
 mum a Cæsaribus, deinde a Benedicto Pont. Max.
 qui interregno Cæsareo eos earundem ciuitatum vi-
 carios imperiales Ecclesiæ nomine pronunciauit:
 cuius rei monumentum habemus æreum Scaligero-
 rum nummum, ex altera parte Scala singulari, ex

altera Clauibus sedis Romanæ insignitum. Hæc igitur tanta vetustas generis, tot principum affinitas, tot domi militiæque erga Reges, Respublicas & ciuitates benefacta, si laudationem ab hominibus exprimere nequiuerunt, saltem vituperium & contumeliam a se deprecari debuerunt. Sed nunquam efficiet inuidia, quin nos a veritate rei tantum possimus, quantum alij a gratia scriptorum consecuti sunt. τὸ αὐτῆς ἡρώης τὴν ἀμείωτος ἀχόμῃ ἐστίν. Ab Alano igitur Scaligero ad Iulium Cæsarem Benedicti filium, patrem meū, anni sunt non minus clo. c. xxx. Iulius autem Cæsar natus est anno clo. cccc. lxxxiiii. A. d: ix. Kal. Mai. feria sexta, annis octaginta post Wilelmi Grossi, sex autem ante Matthiæ Hungarorum Regis mortem, in Castro Ripa ad caput Benaci, qui locus fuerat hæctenus ditionis Scaligerorum. Iam Scaligeri magno odio Venetorum flagrabant, ex quo tempore Martinus Papa Brunorum Scaligerum de posteritate Antonij vltimi Veronensium Principis in Venetos concitarat. Deinde Nicolaus Pius, eiusque filius Benedictus Scaligeri apud Matthiam Regem Hungariæ, & Cæsarem Fridericum tertium sæpius egerant, vt auito imperio restitueretur. Veneti ergo, qui putabant, quamdiu vllus ex gente nostra superesset, noui belli semina nunquam defutura, præsertim cum Benedictus apud Cæsarem, & regem Hungariæ potentissimum plurimum gratia valeret, nihil prius habuerunt, quam eos, quos securitati suæ imminere arbitrabantur, de medio tollere. Biduo post, hoc est, ante diem vii Kal. Mai,

Ripam

Ripam castrum inuadunt, vt & nouam puerperam Berenicam Lodroniam, & filios, Titum quidem bimulum, Iulium autem adhuc de matre rubentem tollent. Ad consternationem rusticorum, qui propter repentinum hostis aduentum cara sua ex propinquis villis in arcem conuasauerant, excita puerpera, salutem fuga sibi, & filiis peperit, atque ad patrem Paridem cognomento Magnum, Comitum Lodronij profugit. Hostes arce potiuntur. Hanc vltimam de naufragio Scaligeræ domus tabulam rapuerunt Veneti. Puer in agris auitis eductus vna cum Tito fratre prima literarum & Grammaticæ elemēta didicit præceptore Iohanne Iucundo Veronensi, cliente familiæ nostræ, hominē doctissimo & probissimo, qui postea ad monachos Franciscanos transit. Annorum duodecim minor Maximiliano Cæsari à patre Benedicto oblati, in numero illustrium puerorum aulicorum, quos in Gallia pueros honoratos vocamus, habitus, & vna cum illis in liberalibus & animi studiis & corporis experimentis eruditus est, cum illis Latine loqui, arma tractare, equitare, & ludicra pugnæ simulacra ciere. Si dixerò Imperatorem Maximilianum omnibus æui sui & superioris memoriæ principibus heroicis virtutibus excelluisse, nec nouum dixerò, nec omne. Hoc tantum dicam: quem admodum eius aula omnis honesti cultus Scholæ fuit, ita qui ex ea prædierunt, viri plane heroici, non pædagogos aut campidoctores aulicos, sed ipsummet Maximilianum morum & disciplinæ militaris

litaris informatorem habuisse videbantur. Sub tanto igitur principe per totos XVII, aut amplius, annos, quibus in domesticis Cæsaris fuit, tantum in militaribus studiis profecit, vt omnibus aulicis & externis admirationi esset. Caussa huic rei duplex erat. Primum, quod patruus eius Bonifatius vir vigilatissimus, & acerrimus acta totius diei ab eo quotidie fastidiose exigebat, vt ei otioso aut negligenti esse non liceret. Deinde Cæsar ipse, vbicumque illi a curis grauioribus vacaret, quasi spector disciplinae aulicorum puerorum, eos inter se certantes, & ludicra prælia committentes libentissime spectabat. Hæc curiositas Principis æmulationem inter eos accendebat. nec frustra. Nam quotidie meliores seipsis euadebant. Ita igitur eductus, & institutus Cæsarem in omnibus expeditionibus, aut Benedictum patrem, qui in Italia partem rei bellicæ sub Cæsare administrabat, secutus est. Orto deinde grauissimo inter Cæsarem & Venetos bello, nunquam a latere patris Bonifatij aut patris discessit: in cuius etiam contubernio Veronæ fuit, cum Benedictum Veronæ regendæ impositum per speciem eum in auitum imperium reponendi non multo post inde Cæsar euocasset, pace cum Venetis inita, & armis in Gallum conuersis. Cum Benedictus non euocari se, sed ei censeret, omnemque sibi spem recuperandi auiti sceptri hoc facto præcidi: grauissime hanc mutationem tulit, & Regem Ludouicum clam sollicitare cepit, spondens suam utilem in eo bello operam, si eo loco, quo apud Cæsarem tunc esset

esset, sese habere vellet. Longo enim usu rerum in Italia, Germania, & Hungaria gestarum sibi nota esse ea, ad quæ discenda Gallis longiore experientia in illis regionibus opus esset. Pollicitationem hominis a vanitate remotissimi Rex, alioqui prudentissimus Princeps, inhumano dicto profecutus est: Se rationem non habere nobilitatis, quæ pro censu tumulos auorum ostentaret. Benedictus se ab externo principe non admitti æquo animo tulit, qui paulo ante ab eo, de quo bene meritus erat, reiectus fuerat. Secutum est paulo post funestissimum prælium Ra-uennate: in quo prima coitione cum dubia fortuna & multo vtrinque sanguine diu pugnatum esset, Benedictus & Titus filius Cæsareæ turmæ vexillifer interfecti sunt: quorum cadauera hosti crepta Iulius Cæsar in tuto reponenda, Aquilam etiam receptam, quam Titus gestauerat, Cæsari reddendam curauit. Cum Cæsarei iam victoriam exploratam haberent, id quod ex acclamationibus militum, vt fit, sibi persuadebant: ecco acerrimus iuuenis illustris Gasto Fuxius, dux vniuersi exercitus Gallici, collectis viribus, secundo in Cæsareos signa mouet. Vnde maiore longe, quam antea, clade prælio instaurato, Iulius Cæsar equo ab equite cataphracto Gallo deturbatus, & humi afflictus sexcentis equinis vngulis proculcatus est, vt inde pro mortuo a suis post pugnam elatus sit. Paucis tamen interiectis diebus, cum ad se rediisset, licet pessime acceptus, ad Cæsarem prope depositus vt deferretur, præcepit. Ibi Cæsar laudatum ob patris & fratris corpora seruata, & Aquilam

lam receptam, præmiis virtutis affecit: equitem etiam & propinquum dixit, datis, vt solet, manu propria calcaribus aureis, & torque equestri cum appendice Aquilæ imperialis aurea, quam Aquilam tametsi maiores nostri gestauerant, tamen eam huic virtutis præmio Cæsar accedere voluit, tanquam ab illo tunc primum hoc præmium inciperet, non tanquam a maioribus delatum ad nos peruenisset. Itaque nos Aquilam imperij a tribus Cæsaribus accepimus, Alboinus quidem ab Henrico septimo, Canis Magnus & Mastinus III a Ludouico Bauaro, Iulius Cæsar pater meus a Maximiliano: cuius etiã propinquus dupliciter erat, natura & adoptione. Bartholomæa enim Austriaca Benedicti mater, Iulij Cæsaris auia, propinqua Cæsaris Maximiliani erat. Deinde qui ob virtutem bellicam equites a principe renunciantur, ij eadem opera in affinitatem principis recipiuntur, & propinqui eius declarantur, quasi in familiam eius adoptati. Plurimum, fateor, pater debebat Cæsari, quod in eius aula, literis, moribus, & disciplina militati informatus esset. Sed quicquid Cæsar patri meo ob nauatam strenue in expeditionibus eius operam, & vulnera pro eo accepta debebat, hæc omnia vno torque, & calcaribus aureis compensauit: licet ipse supra quam credibile est, benignus & liberalis esset. Sed eius voluntati res & facultas defuit. Cômteatu a Cæsare impetrato, Iulius Cæsar Ferrariã, vbi antea a Benedicto vxor Berenica relicta erat, patris & fratris corpora detulit. Sed mater Berenica paulo post ex mœrore diem vltimum clausit.

clausit. Ita tria funera domestica vno tempore curauit. Nec vero vllum moueat, quod in Nymphis indigenis Benedictus pater ab eo inducatur vxorem Berenicam sub Nymphæ Napææ nomine deslens. Prolepsis enim poetica est: cum octauo post cladem Rauennatē die Berenica nuncio de Benedicti coniugis, & filij Titi cæde accepto, paulo post mœrore extincta sit. Amissis patre, matre, atq. fratre, nihil aliud supererat, quam sordidatum in perpetua egestate & luctu viuere. Veneti enim Ripam & reliquum Benedicti patrimonium iam tertium inuaserant. Ea tempestate non Scaligeri cognomine, sed Comitis a Burden vulgo notus erat. Atq. ita a Lilio Gyraldo Ferrariensi familiari suo quamuis deprauate nuncupatur, in libello de Poetis recētioribus. Quod cognomen, quandiu in Italia fuit, illi semper hæsit: ita vt raro Scaliger vocaretur, sed Iulius a Burden, aut Comes a Burden. Cum autem paupertas omni conditioni sit onus graue, tum nobilitati præcipue senium est, quoties per angustias rei familiaris hominibus summo loco natis emergere non licet. Sed hoc incommodum ab illo amolita est liberalitas Alfonsi Ducis primi, qui ei annua opima constituit, inque primis amicis & propinquis habuit, memor prisorum Scaligeræ domus in Estenses Marchiones meritorum, & contractæ bis Scaligeris cum Estensibus affinitatis. Neque vero Iulius tantam optimi Principis liberalitatem tacitam præteriuit: sed longo poemate, cui Eridano nomen fecerat, celebrauit. Eius poematis mentionem mihi aliquando factam a patre me-

mini, priusquam in librum Gregorij Gyraldi de poetis recentioribus inciderem, in quo etiam eiusdem poematis meminit, quamuis Elysiū nō Eridanum vocet. Nam typis vnquā excusum sit, necne, ignoro. Sed cum Iuliū taderet inertis vitæ inter aulicos Ferrarienses transigendæ, constituit primum, vt multorum mos est, præsertim nobilium Italarum in desperatione rerum suarum, habitum Franciscanū sumere, & sæculo, vt loquuntur, renunciare. Quare cum Bononiam venisset, cepit Scoto operam dare. Atque is primus fuit illi philosophiæ gustus. Tamen nō multo post repuit ille monachismi æstus, propter nescio quid *ἀπρηξία*: quod tanti apud eum fuit, vt nunquam postea ad vltimum vsq. vitæ diem cum Franciscano vlllo sermonem vltro ferere voluerit. Ad animi & linguæ dotes accesserat decor regius corporis, & agilitas tanta, vt armis, saltu, equestri scientia omnes æquales anteiret: quibus rebus facile omniū animos sibi deuinxerat. Cum autem in Bononiensi Academia, quæ tunc & florentissima, & frequentissima erat, multi nobiles essent, qui literis operam darent, vix vllus fuit, qui non secum male agi putaret, qui in eius amicitia aliquem locum non obtineret: inter quos duo fratres ex antiquissima Plociascorum in Liguribus Taurinis, vnus item ex illustri Rouerorum familia, ad amicitiam eius sese applicarant, vt nunquam ab eius latere discederent. Quamuis iam in Philosophia progressus aliquot fecisset, tamen humanitas studiorum ferociam militarem nondum retundere potuerat, cum animus irrequies adhuc

Martem

Martem spiraret. Iraque quemadmodum in illa frequentissima Academia nunquam euitari poterat, quin nationes, vt solet, in diuersas factiones & studia discederent, atque inter sese conflictarentur: ita ipse nunquam effugere poterat, quin illi aliquod specimen pugnae edendi necessitas imponeretur. Non enim tum in ordinem cogebantur Scholastici Bononienses, neque exarmabantur, vt hodie fit. Atque ideo plurimus in ore omnium erat Tonsus de Burden. Ita enim eum, quod strictum tonderet, vocabat vulgus Itatorum. Interea duo fratres Plociasci, & post eos Rouerus a parentibus domum reuocati triste congressus sui desiderium Iulio reliquerunt. Quod discidium ita impatienter tulit, vt & per multos dies publico abstineret, & consueta corporis experimenta intermitteret. quod illi tamen in bonum vertit: cum interea totus libris haereret, & nunquam ab illis sine fructu discederet. Et iam non minor eruditionis eius, quam virtutis militaris opinio erat. Quippe publice quotidie disputans eodem oculos in se conuertebat, quos antea in admirationem fortitudinis suae rapuerat. Sed duae curae illum maxime exercebant, & a literarum studiis cogitationem eius auertebant, desiderium Plociascorum, & armorum quotidie recrudescens amor. Quae duo cum impatienter ferret, relicta Bononia, mediocriter viaticatus, quantum scilicet patiebantur facultates hominis, qui & sua omnia amiserat, & in alienis modicam spem reposuerat, ad Castrum Nonnum Ligurum Taurinorum, cuius Plociasci domini

erant, sese contulit. Quanuis autem domus in luctu esset, ob recens funus patris Plociascorum, tanta gaudij significatione a dominis exceptus est, vt non domum in luctu deprehendisse, sed læritiam domum intulisse videretur. Non diu in Nonno Plociascorum castro fuerat, cum in Vicum nouum patrimonij Rouerorum proficiscitur, ab ipsis loci dominis, quibus antea Bohoniæ familiariter vsus erat, literis accitus. Hactenus eius vita instabilis, & defultoria fuit, multis iactata periculis, nullo coalescens otio. Hæc autem domus vt corporis fugam sistere, ita animum vagum atque æstuantem continere valuit: quanquam armorum semper rebellans affectus non sinebant hominem quiescere, præsertim in iis locis, in quibus propter Gallica bella, nulla dies sine aliquo armorum tentamento transibat, siue hostis excipiendus, siue expeditio in hostem instituenda esset. Nam ex quo eius virtus tam ducibus Gallicis, quam nobilitati Ligurum Taurinorum nota esse cepit, ab illis quotidie studiis militaribus prouocabatur. Ex eo ipsi etiam Proregi notus, & carus, turmam equitum centum leuis armaturæ adeptus, excursions quotidianas summa cum laude faciebat. Applicarant sese illi multi ex nobilitate regionis, vt Plociasci, & Scalengi, qui se proavis nostris oriundos prædicabant: aliique multi præterea, qui ob locorum & regionis peritiam sæpe illi exploratorum loco erant: eorumque indicio hostium copias & pabulatores repentinis incursionibus oppressos inuadebat. Forte per eosdem certior fit manipulum

lum hostium cum ala equitum, superato iugo, per decliua collis laxo agmine descendere, mandris mulorum pone sequentibus, & Vercellas, quantum ex longinquo colligere licebat, tendentibus. Eæ, vt exitus declarauit, pecuniæ Ducis Sabaudiaë magnam vim, & suppellectilem preciosam gestabant. Simul admonetur ab exploratoribus, spem egregiæ victoriæ, & ingentis prædæ obiici, cuius potiundæ vim in sola diligentia repositam esse. Itaque cum ea copia, quam habebat, magno progressu ad latera collis improuisus peruenit: neque se hosti prius ostendit, quam in planis totum agmen cum impedimentis constitisset. Commisso acriter cum equitibus prælio, diu magna contentione ad multum diei pugnatum est: donec duce alæ & aliquot aliis interfectis, reliquis sine cæde viuis potitur. Pedites cæde equitatus sui perterriti, traditis armis, deditonem faciunt. Itaque ingenti præda potitus, impedimenta omnia, & magnum captiuorum numerum abduxit, in quibus erat Anna Ducis Sabaudi concubina, mulier egregia forma, & Thomas ille Franciscanus, decantatissimus Agyrta, quatuor millibus coronatorum instructus, quæ ipse histrionicis concionibus suis, & aliis vernilibus technis in Gallia per aliquot annos quæsiuerat. Annam in arce vici noui pudice a matronis nobilibus habitam Dux paulo post precio redemit. Thomæ non alia redemptione opus fuit, quam illis, quæ secum gestabat, quatuor millibus aureorum, quibus Galerum Cardinalium redimere constituerat. Sed cum amissos nummos

mos nulla spes recuperandi, aut reparandi esset,
 in cerore vitam paulo post finiuit. Etiam me puero
 tritissimum fuit inter homines militares tam in Gal-
 lia, quam in Liguribus Taurinis, Ducem Sabaudia,
 post amissum imperium suum, nihil acerbius tu-
 lisse, quam lectissimorum equitum suorum caedem,
 & pecuniae atque preciosissimae supellectilis iactu-
 ram. Idque contigisse notabant, cum Thomas Fran-
 ciscanus, & Anna concubina capti fuerunt. Ideo
 vtriusque a nobis iniecta mentio, non quod tanti
 fuerit, de plano & muliercula triumphatum esse:
 sed vti, quemadmodum de Thoma & Anna, ita de
 duce, cuius auspiciis id damnum Sabauda illatum
 esset, constaret. Nam patris nomen ideo ignora-
 tum puto, quod non Iulius Scaliger, sed Iulius a Bur-
 den vocaretur. Victor reuersus, nemine de suis desi-
 derato, honorifice a Prorege laudatus, & postea Re-
 gi Francisco, qui superatis Alpibus, in Vicum nouum
 Rouerorum diuerterat, eo nomine plurimum com-
 mendatus, vt iusta stipendia turmae suae ex regia
 gaza procederent, impetrauit. Extra ordinem enim
 eam a Prorege obtinuerat, & ex nobilibus volunta-
 riis, amicis suis, fere supplerat. Quamuis eum aetas
 quidam militiae armorum amore potius, quam odio
 quietis transuersum ageret: tamen literarum, quibus
 prima eius pueritia sub Maximiliano Caesare exculta
 fuerat, obliuisci non poterat. Itaque vbicunque a
 militiae laboribus respiratio daretur, quas Bononiae
 reliquisse videbatur, ad eas furtim dulcedine qua-
 dam rapiebatur: quem ardorem accendebat vsus &
 familia-

familiaritas medici Taurinensis nescio cuius, & Pharmacopolæ rei herbariæ peritissimorum: qui vbi eum semel & iterum in montana ad herbarum inuestigationem deduxissent, accidit, vt eum nihil minus, quam tale cogitantem alter disputationibus suis, alter peritia *ἄληθεια* ad medicinæ studium incitarent. Iam Bononiæ eos in Aristotele progressus fecerat, vt & magistris ipsis disputando admirationi esset. Itaque conquisitis Taurino Hippocratis, & Galeni libris, quos quidem tum nancisci per bellum licuit, adhibito in consilium Aristotele suo, breui effecit, vt non solum familiarem suum medicum Taurinensem, quem vnicum ad medicinam incentiuum habuerat, sed & summos medicos superaret. Oneris militaris sollicitudo, & literarum amor eo illum perduxerant, vt, cum vtrique functioni pro dignitate satisfacere vellet, noctes diebus, & munia militaria studiis continuando, rationem valetudinis non haberet. Quare annos natus triginta quinque, ex nocturnis laboribus militiæ, & lucubrationibus literariis, item cæli in alpini inclementia, arthritidem contraxit: cuius prima tentamenta adeo acerba fuerunt, vt multos menses decubuerit. Valetudo restituta pristinis cum militiæ & literarum studiis reddidit, adeo præteriti morbi oblitum, vt non solum ab iis, quæ valetudinem vitiant, non temperaret, sed & noua vltro morborum irritamenta arcesseret. Nam cum hactenus Græcas literas ignorasset, eas anno post primum morbum auidissime profecutus, incredibili celeritate didicit. Sed

pertinacissimarum vigiliarum acerbissimas poenas luit, multo acriore, quam antea, arthritide repetitus. Itaque intermissa contentione militiæ, & abdicato turmæ ducatu, statuit literarum studiis reliquum vitæ tempus transmittere, tædio prioris inutiliter actæ, cum iam annum quadragesimum excessisset. Quare vere dici potest, vnicam domum illustrium Rouerorum ei & belli arcem, & Athenæum fuisse. Erat in gente Rouerorum Episcopus Aginnensis, Præsul ditissimus, singulari bonitate, & pietate, promotus ad eas opes a Sixto, & Iulio Pontificibus Maximis, Rouerorum propinquus. Cum illi ex officio necessitas incumberet dioccesim suam inuisendi, valde pigebat hominem prisca simplicitate, & peregrinandi insolentem Alpes transgredi, quasi in Colonias noui orbis transcriberetur. Ad eum metum accedebat ætas ingrauescens, & valetudo cuiuslibet mutationi opportuna. Quia vero aut omnino migrandum erat, aut episcopatus abdicandus, satis se ad ancipites casus valetudinis munitum credens, si Iulium Cæsarem sibi comitem viæ adhiberet, eum per amicos tentatum, mox ipse priuatim precibus & blanditiis aggreditur, quod crederet ad hoc iter suscipiendum haud facile inductum iri. Neque opinio eum fefellit. Præcise enim negauit Italiam Transalpinis regionibus mutaturum. Cum diu pertinacia propositi frustra oppugnata esset, tandem manus dat ea conditione, vt non amplius, quam octo dies Aginni derineretur. Quid enim sibi cum ea gente, cum qua ne vnum quidem diem viuere possit? Sed

hæc

hæc erant verba hominis & amœnitatem Aquitaniae, & rerum euenta ignorantis. Nam qui octauo die reuerti pactus erat, eodem ipso tempore causam consilij mutandi nactus est. Educabatur tunc Aginiani apud Auiam nobilem matronam puella lectissima Andietta de Roca Lobeiaca, annos nata XIII. Eam primum visam ita deperire cepit, vt pactam prius cum Episcopo de reditu in Italiam conditionem amoris eius posthaberet. Cum itaque nuptias eius petentem propinqui puellæ causando eius quidem iam ingrauescentem, puellæ autem acerbam ætatem, sæpe summouissent: non tamen iccirco quicquam de contumacia aut amandi aut petendi remittebat: qua tandem effecit, vt triennio post homo annorum quadraginta quinque puellam sexdecim annorum vxorem duceret: cum qua annos vndetriginta vixit, ab anno cIo. Io. xxix. ad annum cIo. Io. LVIII. relictis de quindecim septem liberis superstilibus. Quicquid is sibi, & publicæ utilitati vixit, id omne vxori acceptum referri debet. Illa desultoriæ vitæ fluctus & errores composuit: animum vagum & ad incerta transuolantem pudicis suis moribus retinuit: cum ipsa totius rei familiaris onera sustineret, & virum omnis molestiæ securum præstans sic vacuû ad studia literarum remitteret. Illa tumidum & iracundum sæpe morigeratione sua placauit, & solennibus podagræ inuasionibus repeti solitum charitate coniugis, sedulitate ancillæ curauit, certa, spiritum suum in spiritu viri verti, ideoque sibi consulere, cum illi consultum vellet.

De eius forma supra quotidianas pudenter est femiores Nitiobriges, qui hodie supersunt, quam filium, referre. Nemo ex illis est, qui eius vel minimam mentionem fecerit, qui non protinus dotes animi & corporis laudauerit. Origo eius ex antiquissima & nobilissima gente dominorum de Roca Lobeiaca in Cadurcis. Auis Benardus, homo contumax, & præfracti ingenij sub Ludouico XII. causam capitis dicens apud Senatum Tholosanum interfecti a se domini de Lusechio patruelis sui, necessitatem supplicij a se depulit, transactione cum orbis facta, & omni iure Rocæ Lobeiacæ a se in illos translato. Ita Arcem suam longa maiorum serie ad se transmissam liberis interfecti transcripsit, & auito patrimonio exutus Aginnum Nitiobrigum sese cum liberis suis recepit, vxore annis ante aliquot amissa. Huius filius Alanus, Andieta filiola bimula relicta, admodum iuuenis decessit. Verustatem eius gentis præter alia, quæ in Cadureis supersunt, argumenta, refert sepulchrum Episcopi Aginnensis ante hos quadringentos annos plus minus vita functi, quod visitur hodie in Basilica Stephani cum vetustissimis Dominorum de Roca Lobeiaca insignibus in pariete cellæ, quæ Marianæ iuncta est. Hactenus de Iulij patris mei vita ea perstrinxi, quæ ad eius memoriam spectare arbitratus sum. Nam omnia perscribere, hoc esset annales condere. Statura fuit pro-cera, & ad decorum erecta, regio, & augusto ore, colore fusco, artibus torosis, corpore exercitatissimo. Nam vt in aula Maximiliani Cæsaris, sic in nostra

nostra Aquitania, omnes in omni genere palæstræ,
 equitando, & armis dimicando superavit. Ac
 quamvis iam podagra articulos fregisset, tamen ad-
 huc equos domi alebat, quos in campo viridi domi-
 tabat, qui ripam Garumnæ & Agianum interiectus
 est, quo campo neque porrectiorem, neque amœ-
 norem vlla vrbs Gallicana habet. In quo cum Car-
 bone illo nobilissimo Aquitano, & acerrimo pugna-
 tore, ludicro certamine, hastis confligens, hominem
 equo deiecit: cum tamen hætenus Carbo tam in
 Aquitania, quam in Liguribus Taurinis in Ludicris
 equestribus primas obtineret, & in illis inuictus ha-
 beretur. Sarissa aut Sibyna correpta, ei innitens in
 remplorum culmina erepebat. Apprehensa vtroque
 pollice tina satis alta, in eam collecto saltu desilie-
 bat, atque in eodem statu compositus corpus in
 sublime subiectum extra tinam expediebat, frustra
 idem tentante, quæ tum intererat, Vasconica nobi-
 litate. Annos sexaginta duos natus, manibus arthri-
 tide debilitatis, trabem ingentem & prægrauem,
 quam quatuor operæ moliri non potuerant, & ipse
 solus loco manibus suis labefactavit, & quo desti-
 natum erat, traduxit. Referrem plura & militaris
 & campestris disciplinæ ab eo edita exempla, nisi
 lectorum fastidio occurrerem: quorum multi tam
 libenter ea vituperant, quam inuiti legunt: in quibus
 est Lucumo Becceselenus, quo nemo impudentius
 & licentius abusus est ingenio & otio suo, qui inusi-
 tata rusticitate patrem meum deridet, quod Pyrric-
 ham armatus coram Cæsare Maximiliano saltasset.

Offolidam, & barbaram impudentiam! Sed Mar-
 rucinus eadem leuitate hominum nobilium & in-
 genue educatorum studia & artes carpere potuit,
 qua Mosem subsannat, quod Hebraice potius, quam
 Brabantice nomina veterum patriarcharum inter-
 pretatur. Et tamen illæ Origines incertum impiæ
 magis, an ineptæ, editæ sunt cum venia eorum, qui
 omnia scripta ad censuram suam reuocant, & nihil
 iniussu suo publicari volunt. Sed quanquam ab ini-
 tio tot aduersarios habuerimus, quot ille admirato-
 res nactus erat: tamen omnes eius plausores iam te-
 pescent, & saturi de illo theatro ante complicatum
 aulæum discedunt. Ea est lasciuiæ & leuitas plebeio-
 rum iudiciorum. Non solum igitur in Pyrrhicha,
 quam in homine nobilissimo irridet Terræ filius, sed
 etiam in omni palæstra, quam hominem tali ortu,
 & in aula Cæsaris eductum scire oportebat, solers
 fuit. Quæ ideo retuli, non vt a vulgaribus meritis
 ei laudem captem: sed vt mirentur omnes, eum a
 duris militiæ studiis, in quibus altus & subactus fuit,
 ad otium literarum traduci tandem potuisse, præ-
 fertim seueris Bonifatij patruis imperiis a prima vsq.
 pueritia assuefactum, ad cuius nomen & mentio-
 nem etiam adultus totus tremiscebat. Erat enim
 homo acer, ferox, impatiens quietis, rigidus disci-
 plinæ militaris exactor & expensor. Contra frater
 eius maior natu Benedictus, erat homo lenissimus
 & moderatissimus, vt qui eius fortitudinem & gna-
 uitatem ignoraret, lenitatem hanc lentitudinem in-
 terpretari posset. Itaque ex duobus filiis Benedicti,
 patruus

patruus Iulium Casarem, pater Tirum ex similitudine morum suorum magis diligebant. Ac quemadmodum Benedicto homini placidissimo vxor imperiosa, factiosa, elata, (quales semper animos producere solet gens Lodronia) semper aliquid magnum, ac supra fortunam profugi mariti spirans: ita Iulio filio iracundo & ad leuia momenta irritabili contigerat vxor, quæ tum prudentia sua irarum surgentes motus præsentiret, tum patientia atque indulgentia eluderet. Igitur & militia & arthritide fracto, Philosophia & literæ manum tandem iniecerunt, & mollibus disciplinarum suarum imperiis contumacem animum subegerunt. Neque vero obstitit *ὁ ἰσχυρὸς*, quin quod alij longo tempore, ille pertinaci labore assequeretur, quamuis ante quadragesimum septimum ætatis annum nihil ediderit, neque ante id tempus totum hominem sibi plane subiecissent literæ. Adhuc enim & corpore & animo inter nobilitatis Vasconicæ ludicra certamina, & conuiuia peregrinabatur. Sed postquam morbus iam olim domesticus eum lecto affixit, & quemadmodum corpori facultatem, ita animo voluntatem vagandi ademit: nullum tempus a studiis literarum & lucubrationibus vacuum relinquebat. Quo factum, vt eodem tempore nemo eo neque plura neque meliora ediderit. Quæ omnia superioribus bellicis ciuilibus cum domestica suppellectile direpta intertulerunt fere. Quoties arthritidis ei vsu scribendi adimebat, tunc, vt Ennius loquitur, poetabatur, & quotiescunque versus noctu conceperat, mane, si per-

frequen-

frequentiam eorum, qui illum consulebant, aut officij causa inuisebant, liceret: sin autem, vespere, postquam omnis turba illa dilapsa esset, dictabat. Ac tanta erat memoriae felicitas etiam in extrema senectute, vt ducentos versus in Viuesiano praedio mihi dictarit, quos die priore conceptos propter visitatorum officium recitare distulerat. Neque vero minor fuit *δυσκολία* eius in colligendis ex vultu hominum moribus, iudicio potius, & vi quadam animi occulta, quam vanitate Physiognomonica. Neque profecto vnquam in eo fallebatur. Prodigiosa etiam vsque ad miraculum ex somniis vaticinatio. Vnum de multis referam. Cum Heroum suorum opus contextens ad multum noctis lucubrasset, absoluto libro, post cænulam quiete compositus imaginatus est, in aede Mariae Antiquae Veronensis, vbi sunt monumenta gentis nostrae, hominem procerum, ac grauem sibi obuiam factum secum expostulare, quod se inter Heroas suos non collocasset. orare igitur, vt hoc faceret: se Benedictum Brugnolum esse, domo Leniaco, qui patrem Benedictum ac patruos literas primas docuisset: ipsum quoque puerulum aliquando inter vlnas gestasset. Venetiis se vltimum diem obiisse, ibique sepultum esse. Experrectus somnium elegia elegantissima expressit, quae calci Heroum addita est. Ipse vero nunquam sciuit, quis esset Brugnolus ille, neque quid portenderet somnium. Et profecto ego quoque nihil vnquam aliud, quam somnium credidi, donec anno cl. Io. LXVI. cum essem in Italia, & M. Antonio Mureto

exposuiffem me habere in animo Venetias proficifci,
 ille inter alia, quæ in ea vrbe digna cognitu funt, re-
 fert monimētum effe Benedicti Brugnoli Leniacen-
 fis excellentiffimi æuo fuo Grammatici, qui, vt eius
 epitaphium fert, & principes & proceres æui fui in
 Norico literas docuerit. Id fepulcrum dignum effe,
 quod ftudiofos antiquitatis oculos moraretur. Neq-
 tamē magis meminerat Muretus fomnij patris mei,
 quam pater meus fciebat, quis effet Benedictus Bru-
 gnolus. Legat totam elegiam, qui volet, & inueniet
 quod fatis mirari non poffit. Porro multarum lin-
 guarum peritus fuit, Sclauonicæ, Hungaricæ, Ger-
 manicæ, idiotiffimi Græci, Italici, Hispanici, & Fran-
 cici. Sed Francicum tribus menfibus, poftquam
 Aginum veniffet, perfectiffime loquebatur: cum
 tamen & Vafconicum fimul didiciffet. Maior enim
 longe differentia linguæ Francicæ, & Vafconicæ,
 quam Flandricæ & Germanicæ. Oculis fuit cæru-
 leis dilutioribus, quibus interdum noctu videbat, vt
 in crepufculo folemus. quod & mihi contigit, a pue-
 ritia ad vicesimum tertium annum. Nam poftca
 hoc in me, vt alia multa, mutauit. Munditiarum &
 cultus corporis ftudiofiffimus fuit. Quemadmo-
 dum in Italia, quod folus ftrictim tonderet; Tonus
 vocatus fuit, ita in Aquitaniam folus barbatus venit.
 Mendacium ita auerfabatur, vt & ad mentionem
 ipfam excandefceret: & nihil prius veritate ac pie-
 tate in Deum nobis commendabat. Nunquam me-
 mini nos pueros coram eo fifiti, quin primum illud
 præceptum inculcaret, Non mentiri. Si aliquem

mentitum sibi deprehendisset, nunquam postea cum illo in gratiam redibat. Dicebat enim omnem Christianum sine ulla exceptione a mendacio alienum esse debere, nobilem autem hominem, etiam si Christianus non esset. Sed & in Atheos, quorum illud sæculum feracissimum erat, inexpiabili odio flagrabat. Petrus Rufus Consiliarius Aginensis, qui illi ob doctrinam charissimus erat, ut qui & summus Peripateticus, & iuris civilis Romani consultissimus esset, hoc morbo animi laborabat. Nunquam cessauit, donec amicam saepe conuiuio adhibitum, aut disputationibus confectum, aut precibus delinitum ad meliorem mentem reuocasset, tradito illi Augustini Eugubini de perenni Philosophia opere, quod illi viam ad veram Dei cognitionem muniret, quandoquidem a Ruso nunquam exprimere posset, ut sacra Biblia consuleret, a quibus Rufi animus abhorreret. Et sane ea lectio Ruso saluam mouit adeo, ut totum se protinus ad Theologiae studium conuerteret, in quo tantum profecit, ut nemo acrius aut veram pietatem defenderet, aut atheismum oppugnaret. Erat enim acerrimus & acutissimus disputator. Neque solum Rufum summum virum, sed & sciolos quosdam hoc morbo leuauit. Mira siquidem eius erat pietas, sed praecipua etiam in pauperes charitas. Sub finem autumnum pannos emicurabat, quibus pauperes induebat, & a frigore in totam hiemem defendebat. Cum autem eis cibis ministrandus esset, nos puerulos adhibitos monebat, eos fratres nostros esse, ideoque eos a nobis

bis fraterna charitate amplectendos: & protinus manibus nostris ad promumcondum deduci præcipiebat. Eos etiam ægrotos tecto recipiebat, & industria sua curabat, & sumptibus propriis subleuabat, re Pharmacopœis, & Chirurgis de suo soluta. Domum eius publicam dixisses. Tot procures, tot mediæ & infimæ conditionis homines in illam quotidie confluebant: vt meminerim sæpe tantum hominum domum conuenisse, vt cibum sumere illi non vacaret. Quot homines ab Orco, vt ita loquar, reuocauerit, non dicam. Sed si priscorum illorum Heroum sæculo hoc fecisset, supra Æsculapium cultus fuisset. Cum primum Aginum venit, neminem deprehendit, quocum de literis verba faceret. Tunc enim primum illæ in Gallia nascebantur beneficio Regis Francisci Magni. Sed Burdegala nunquam caruit doctis viris. Nam & in amplissimo Senatu nō pauci erant docti, ex quibus præcipuo amore dilexit Arnaldum Ferronum, & Vidum Brassacum Golardum, virum nobilissimum. In Gymnasio autem Aquitanico Burdigalensi tunc erant Buchananus, Muretus, Teuius, alij. at qui viri? Ij quotannis feriis Vindemialibus Aginum Iulij Cæsaris visendi commeabant, quos & tecto & mensa excipiebat. Negabat enim sibi rem cum podagra esse, quoties tales conuiuas haberet, quibuscum de literis loqui posset. Scio me nimis multa deco scripsisse, & modum ab initio promissum excessisse. Sed supersunt seniores, qui longe plura dixerint, & mihi fortasse vitio verterint, quod illustriora omiserim. Ego

vero vnum tantum mihi proposui, strictim exponere, quod eius vitæ genus fuerit ab incunabulis ad prima militiæ tirocinia: hinc ad cladem Rauennatens, & ab ea ad transitum Alpium, & consequenter ad vltimum vitæ diem. Anno Christi clo. lo. LVIII, qui erat eius vitæ septuagesimus quintus, propter anni intemperiem valde æstare cœpit. Ad æstum leuandum succo Albatecæ, vt Hispanis dicitur, vt nobis Vasconibus, Aubiecæ, supra vires seniles vsus, ex adstricta ob crudiratem illius fructus vesica, languorem nactus est: quo in diem ingrauescente nestillam quidem vrinæ per XIX dies continuos emisit. Balneo, quod ipse sibi præscripserat, refotus, vrinæ quidem obstructos meatus returauit: sed corpus senile inedia & diuturno morbo emaciatum nullo remedio reficere potuit. Quare quadraginta duos dies cum illo languore confictatus, X I I. Kal. Nouembris obiit, maximo omnium dolore, & luctu, quem in exequiis eius magnificis testati sunt, quales fieri ipse testamento vetuisset, quo etiam cauit, ne vllum aliud Epitaphium monumento suo incidere-
 retur, præter hæc verba: IULII CAESARIS SCALIGERI QVOD FVIT. Hunc finem habuit vir vetustate generis, quæcunque ea est, nisi ad fabulas recurratur, nemini secundus. Sed non parum fecit, quod hominis priuati in Nitiobrigibus summum fastigium attigit, qui principis imum in patria tenere noluisset. Officia principis amisit, hominis exercuit. Imperium amplissimum, & ditionem multarum ac potentissimarum vrbium amiserant maiores
 eius.

cuius. Hæc ille non morabatur, certus si quid splendoris ex illa fortuna redundabat, id totum non ad suam, sed ad maiorum suorum virtutem referendum esse. Imo absurdum non est, in maioribus eius quosdam in tantis opibus nulla oris aut corporis dignitate fuisse: quæ tanta in illo erat, ut nemo unquam eum viderit, quin protinus dicere iure posset, — εἶδ' ὁ ἀξίον τυραννίδος. Et certe omnia eius, corpus, incessus, gestus, oratio, stilus, libri nihil vulgare redolent. Propterea pauci eius libros attingunt, nisi qui nihil plebeium sapiunt. De scriptis eius dixissem, nisi iam olim de illis vulgo notum esset. Habes, ut puto, mi Douza, quod postulabas: si non, quod fatis fuerit. Epistolam enim, non historiam scribimus: & ut inquit Plinius Cæcilius, aliud est amico, aliud omnibus scribere. Liberos ex quinque maribus, quatuor: feminas ex decem, tres reliquit. Audectus quinquennio ante me natus primus ex maribus orbos parentes fecit. De quo tam verum est, quod dicam, quam mirum. Cum ea esset illius infantis indoles, quæ non solum parentes, sed etiam extrarios in amorem sui inuitaret, & ut ratio postulat, pater eum impendio amaret: tamen non poterat sibi temperare, quin, quoties in puerum oculos coniceret, vultum tristitia contraheret, & signa animi mœrore depositi cum gemitu ederet, ita ut mater non difficulter colligeret, patrem saluti filij diffidere. Cum causam doloris ex viro exquireret, ille caueret a nutrice vinosa, monere: sibi exploratum esse puerum suffocatum iri. Cum quotidie hanc curam ma-

tri obiiceret, caput & ipsa quoque serio timere. Itaque accidit, ut noctu surgens nutricem puero indormientem deprehenderet, ore eius in os pueri impresso, adeo ut puero exanimando punctum temporis deesset: qui ægre ab ea oppressione refectus est. Cum iterum, & tertium in maiore periculo puerum offendisset, ebriosæ mulieris culpa, ante tempus ab lactatum puellæ pedisequæ custodiendum & regendum commisit. Miseram parentem nutricis amolitione periculum a capite filij depulisse, sese autem defunctam omni metu existimantem nihilo securiorem pater esse sinebat: Quare cum gerula puerum insanum in modum amaret, nocte quadam dormiens misellum inter arctissimos complexus exanimavit. Ita patris vaticinium infelix exitus comprobavit. Leonardus anno minor me a duodecim sicariis oppressus & obtruncatus est ad Laudunum oppidum Pictonum superioribus bellis ciuilibus. Ianus Constantium minorem me quatuor annis factio nobilitatis per æmulationem in Transsiluania interfecit, cum castro cuidam regendo a Stephano Despota, qui postea Poloniae rex fuit, impositus fuisset. Ambobus fortitudo sua, & rara indoles exitio fuit. Ex quibus Leonardus auo Benedicto, Constantius autem propatruo Bonifacio simillimus erat. De cuius fortitudine nihil dicam, ne fabulis similia, quam vero dicere videar. Siluium maximum omnium natu, annis totis decem maiorem me morbus in dotalibus agris Nouempopulaniæ extinxit, annum agentē ætatis quinquagesimum quintum

tum. Quatuor fratribus solus ego super sum decimus partus matris meæ, natus anno C L D . I D . X L , Aginni Nitiobrigum, pridie Nonas Augusti, horis quatuordecim post meridiem : vt meus natalis Nonis attribuat, tempore politico. Annus, in quem incidit natalis meus, in omnibus Chronicis, & Annalibus nobilis est ardentissimis æstibus, & vindemia Solibus exusta, præterquam vbi acerba cogi solet, vt in Heluetiis, & aliis frigidis tractibus, in quibus eo anno perfectissima vini coctura fuit. Ex sacro lauacro suscepit me in æde Hilariana vir nobilis Gerartus Landa, qui me non de nomine suo, quod auersabatur, sed Iosephum Iustum nominauit. Prius nomen, vt vulgo vsitatus, mihi hæsit: altero raro, nisi a patre etiam iam grandior appellatus sum. An nos natus vndecim cum Leonardo & Iano Constantio fratribus Burdegalam a patre missus, triennium primis elementis Latinitatis operam dedi. Inde pestilentia exactus ad patrem me recepi. Qui, quandiu apud eum fui, (& quidem, quandiu vixi, fui) a me quotidie declamatiunculam exigebat, facto mei arbitrij argumento, quod ex aliqua historia peterem. Hac exercitatio & vsus stili quotidiani Latine me scribere assuefecit. Quia vero versus patris excipiebam, ex hac necessitate aliquem saporem poetices imbibi. Itaque & versu & prosa oratione nescio an aliis, certe patri pro captu ætatis satisfaciebam, vt aliquando me seductum rogaret, vnde sententias illas, & colores de promerem. Ego id, quod erat, mea illa, & de meo esse, respondebam. Sed ad-

mirationē apud amicos dissimulare non potuit Tragediæ Oedipi primæ foeturæ ingenij mei. In quam, quantum ætas illa patiebatur (minor enim annorum XVII. eram) omnia poetices ornamenta & verborum delectum impenderam. Et sane, si bene memini, eiusmodi erat ille abortiuus partus, vt eius me senem pœnitere non debeat. Anno ætatis meæ decimonono Lutetiam post obitum patris petij literarum Græcarum amore, quas qui nescirent, omnia nescire putabam. Postquam menses duos operam Adriano Turnebo dedissem, quia destitutus aliis præfidiis operam omnem in eius doctissimo auditorio ludebam, in musæum me abdidi, & in illo pistri- no inclusus, quod ex aliis non potueram, me magistro discere experiebar. Igitur vix delibatis coniugationibus Græcis, Homerum cum interpretatione arreptum vno & viginti diebus totum didici: poeti- cæ vero dialecti vestigiis insistens Grammaticam mihi ipse formaui: neque vllam aliam didici, quam quæ mihi ex analogia verborum Homericorum obseruata fuit. Reliquos vero poetas Græcos omnes intra quatuor menses deuoravi. Neque vllum oratorem, aut historicum prius attigi, quam poetas omnes tenerem. Biennium continuum Græcis literis impenderam, cum ad Hebræas me impetus animi rapit. Et quamuis ne vnā quidem literulam in ea lingua nossem: tamen ad eam discendam nullo alio magistro, quam me ipso vsus sum. Intra illud triennium, & deinceps multa versu in vtroque sermone lusimus: multa de Latinis Græca fecimus, in quibus

bus studuimus, vt non solum Græca essent, sed etiam
ne aliena viderentur. Multi enim hodie cum laude
Græcos versus scribunt, sed pauci cum ea felicitate,
quam in Græcis exigas. Poteramus & edere nostra,
appositis ætatis annis, vt fecit Politianus in suis Græ-
cis poematis, quæ, præter pauca, digna erant, quæ
in adolescente potius amaremus, quam quæ a senio-
re Politiano venditarentur. Sed nostra edere, odium
ambitionis, a qua semper alieni fuimus, prohibuit:
quamuis ea edere & nunc quidem sine fraude nostra
liceret. Scripsi enim illa non tanquam publicaturus,
sed tanquam amabili insanix, quæ nos ludebat, in-
dulgens. Testor vero meam culpam non esse, si in-
uito me, aut iniussu, quidam versus claustra refrige-
runt. Multa in auctores vtriusque linguæ observa-
uimus, ex quibus immanes partus nasci possent Va-
riarum, Antiquarum Lectionum, Miscellaneorum,
& aliorum eiusmodi, quibus hodie Philologorum
ambitio lasciuire solet. Non quod eiusmodi scri-
ptionis genus inutile putem, aut in vlllo scriptore
hæc reprehendam: non enim ita insanimus: sed quia
talia ab alijs edi, quam a nobis, malumus. Vt tamen
nobis vigiliarum nostrarum fructus constaret, in-
terpretandos & emaculandos auctores integros sus-
cepimus. Hoc enim sine vlla ambitionis suspitio-
ne nos recte facere posse iudicauimus. In quibus
auctoribus si eruditis lectoribus non satisfacimus, id
quod nos non fugit: excusauerit totum genus vitæ
mæ desultorium, & otij, quo maxime studia alun-
tur,

tur, penuria. Nam ab anno CL. IO. LXIII, ex quo in contubernio generosi Ludouici Castanei Rupipozai esse cæpi, ad hanc vsque diem, nullum tempus mihi aut a peregrinationibus, aut ab animi perturbationibus vacuum fuisse memini: vt maleuoli intelligant, otium, quod ipsis ad maledicendum superfuit, nobis semper ad discendum defuisse. Immane enim quot & quantos hostes peperit mihi non iniuria priuata vlla (nihil enim mihi consciui, quo alicuius boni animum offenderem) sed propensa literas iuuandi voluntas: cuius male relatum mihi gratiam dolerem, nisi viderem hoc genus hominum morbo quodam animi potius, quam iudicio ad hoc agi. Quotidie aliquis mihi succrescit aut furiosus, aut flagitiosus, aut indoctus, qui mihi oblatret. Neque enim vllus profecto hætenus oblatrauit, qui non vna ex illis tribus virtutibus, aut etiam tribus simul, exornatus fuerit. Quod me multum consolatur. Contrarias enim istis moribus virtutes oportet esse, quas ipsi in me insectantur. Præter sciolos, aretalogos, & sophistas, exortus est, nescio quis, vt audio, furiosus Florentinus, quem quidam alastores populares sui in obtrectationem mei & incitarunt, & vltro adiuuarunt. Quippe iis instructum; quibus genus meum, & existimationem lædi posse putarunt, ad diffamatorij libri scriptionem subornarunt, & misero illo furoris & inuidiæ suæ ministro vsi sunt. In quibus vnus illi testimoniū Agyræ illius Villanij de fabro scalario auctore generis nostri

nostri suppeditauit: neq. eo contentus, Sansouino vt idem scriberet persuasit. O homines astutos! Plumbeis pugionibus nos iugulant, cū de nobis nihil adferunt, quod non illorū capiti vertat. Ego illum horribilem & sacrum librum non vidi, præter Titulum: quo putat apud populares suos vendibilem mercem suam extrudere, cum me obtrectatorem nominis Italici vocat. Hic igitur titulus homines Italos, si qui inter illos otiosi sunt, ad totum librum legendum inuitabit, qui alioqui limis oculis & titulum ipsum præteriissent. Ostendant mihi, cui obtrectatus sim. Si mihi necessitas imposita esset alicui obtrectandi, & ita insanire: cur potius Italis, quam Germanis, aut Gallis meis? *ἔστι ποῦ ποτ' ἐμὰς βῆς ἤλασαν, ἔδ' ἐ ποτ' Ἰταίους.* Quis effusior vnquam in laudes eius gentis, quam ego? Iurare possum liquido me plures & meliores viros amicos in Italia habere, quam vllum obtrectatorem meum Italum. Quod si furore actus aut per lasciuiam toti genti odium aut bellum indicerem, tamen propter eos, quos multos in ea gente & colo, & obseruo, à furioso instituto desisterem. Si vero sunt, qui me eo amentia progressum putent: tantū abest, vt eos in Italorum numero habeam, vt ne in hominum quidem censeam. Qui librum illum dignum auctoribus suis, me autem indignum legerunt, aiunt tenebrionē illum putare me auctorem nescio cuius libri, qui eius infertiam, & amentiam, qua omnes bonos infectatus est, exagitarit: ac propterea, dum auctorem vulneris sui persequitur, obuium cornibus

bus incurfare, more fauciarum ferarum, quæ in eos, quos obiecit casus, sæuiunt. Esto: ego sim auctor eius libri: & ita otium mihi sit ab re mea, vt curem, quid delirēt Corybantes in vrbe Florentina: Quam latebram quæret inscitæ, & prodigiosis erroribus suis? Siquidem verum retulerunt amici mei, qui illius priorem librum legerunt. Ideone ego ero nescio quid, quia ipse id, quod est, esse non vult? Absoluant eum ignorantia & temeritate, qui eius monitores fuerunt: & viros putabo. Si quis me illo libro contumelioso moueri putat, & me illius Florentini rationem habere, qui misericordia potius mea, quam ira, dignus est: nã ille longe fallitur. Perinde est mihi ab illo vituperari, ac laudari. Laudes enim & iniurias nebulonum in promiscuo habendum. Neque ex his gaudium, neque ex illis dolor ad nos pertinet. Sed ideo illius mentionem feci, quod quidam male feriatæ stipem suam in illum æruscatores contulerunt: & qui neque factæ, neque dictæ vllæ a me antea prouocati sunt, ij ope & consilio suo eius inciuilem audaciam & conatum iuuarunt. Quamuis conuicia hominem probum & constantem non labefactant, tamen concutiunt, & somnos rumpunt vt culex stridens, aut mus Leonem expergefaciens. Excuso iniurias nõ accuratas, quas subitus iræ calor exprimit, & quæ mentiendi non habent tempus. Sed qui meditarum furorem adferunt, vt fecerunt isti scalarij fabri, ij quamuis non mouent nos latratibus suis, tamen aliquando solitudinem obiiciunt.

Inultos

Inultos enim pati inertia censetur: respondere, insolentia. Et præterea nescio quomodo magis descendit in animos hominum, & magis circumfertur maledicæ vernilitatis, quam bonæ frugis liber. vituperatio bonorum ægrotantis sæculi argumenta sunt. Hoc nos in Gallia superioribus annis experti sumus nimis. Hæc licentia ab insectatione virtutis primum, & literarum & doctorum hominum incipiens, ad regum vsque iniurias & cædem denique peruagata est. Ego vero omnibus casibus expositus sum. Iam maleuolis par componor, & contra ipsos ab ipsis quotidie induror. Imperata est nobis a sapientia moderatio. Hoc tributum nobis impigris & alacribus pendendum est. Malo modestiam meam omnes, quam iustam iram pauci sentiant. Ecquis leget illa, nisi qui auctoris moribus sit? Quis delectabitur, nisi is ipse, qui Venetiis ad eum scribens, fabulam de scalaro fabro illi dictauit? qui, cum esurire incipiet, locabit operam Inquisitioni, vt bonis periculum creet, & delaturis victum quaerat. quod quidem multos iis moribus, eoque ingenio præditos facere vidi: quemadmodum solent scorta exolera, quæ anus factæ lenocinium facere instituunt. Mouerer vero, si viri moribus, & doctrina excellentes hoc facerent. Nunc vero a talibus vituperari, hoc vero laudari est. Euitari non potest, quin virtutem, tanquam vmbra, non solum, quod inquit ille, gloria, sed etiam inuidia sequatur. Ecce, quocunque me confero, inuenio rupices, & Marrucinos,

quibus virtus mea statim obolet, vt suis Amara-
cinum. Quocunque eo, mitto mei signa. Quisquis
perditus est, insanus, virtutis & bonarum literarum
hostis, vestigiis me meis colligit, & capitali odio
persequitur. Et profecto Deo opt. Max. gratias ago,
quod virtus quidem mea inimicos mihi peperit, sed
eadem longe plures amicos quaesuit. Tot enim
egregij genere, moribus, literis omnium ordinum
viri nos amant, vt horum generis humani retribu-
torum ratio nobis habenda non sit. Conueniant
omnes furiosi, sophistæ, aretalogi, & operas mutuas
sibi tradant. Ne minimam quidem partem eorum
praestiterint, quæ praestitimus ipsi: & sudabunt plus-
fatis. Quid mihi obiicere possunt praeter virtutem,
quam non habent? Nobilibus natales suos iactanti-
bus habemus quam obiiciamus vetustatem generis
mille & ducentorum annorum, eamque nullis fa-
bulis affectatam, sed auctoritatibus antiquorum
monumentorum assertam. Literatis si in aliquibus
probavi me aliquid scire, culpa vaco, si in aliis idem
non praestiti. Et quis hoc sibi promittere potest? De
moribus etiam inimicos meos iudices fero. Nullius
mihi conscius sum, cuius me apud homines pudere
debeat, neque quod aut existimationem sinistram
posteritati, aut corpus effæctum tradat senectuti:
cum continentia anteaetæ vitæ ad hanc vsque æta-
tem eam artuum & mēbrorum firmitudinem mihi
asseruerit, qua nec meliorem iuniores optare pos-
sunt. Regibus, Principibus & proceribus noti su-
mus.

mus. Clarissimi & illustrissimi sumus. Literarum
amantissimi sumus. Ab omni ambitione, & inuidia
remoti sumus. Mendacium tam a natura, quam a
patris instituto capitaliter odimus. Rumpatur in-
uidia. Non possumus esse dissimiles nostri. Omnes
inimici nostri virtutem non vitium in nobis hacte-
nus infectati sunt. Equanam felicitas huic par esse
potest? Sed vt scias me non vniuersi modi hostes habe-
re: quem tot nationes norunt, is ego solis Aginnati-
bus popularibus meis ignotus sum. & quidem com-
mendatitiis mihi opus esset, si ad illos cogitarem.
Iam trigintaquinque annos fortunis meis me euer-
tunt. Nuper etiam vicino meo acceptum refero,
quod maternum prædium meum, qui erat vnicus
patri meo ad philosophandum secessus, misere va-
statum & diuexatum est. In ipsas quoque arbores
fœuitum: ne prouerbij fidem eleuarem: Aliquid mali
semper esse propter vicinum. De cuius barbarie &
inciuilitate alias fortasse erit exoptulandi locus.
Hoc precium innocentia meæ tuli, dirutos penates,
bona direpta, & quicquid victoria in hostes patriæ
permittit. Ac ne priuatim de vlllo queri possim, ho-
stes publice inueni, qui nihil non fecerunt, vt doce-
rent me ad sese non pertinere. Fateor sane: atque
adeo ad Batavos, in quos translatus sum, gentem iu-
stissimam, & humanissimam, me potius, quam ad
Nitiobriges pertinere dico. Septimus enim sum ab
illustrissima Batavorum comite Margareta, cum ne-
aauus quidem maternus Nitiobrix fuerit. Ita anti-
quus

quus sum Batauus, & nuperus Nitiobrix, cui gloria-
 rioni meæ cumulus accessit tuâ & præstantissimi fi-
 lij tui amicitia, mi Douza, in quam receptus sum,
 & quæ tanti apud me est, vt ea omnium patriarum
 desiderium ex animo meo obliterare possit. Sed
 quid ago? quo progredior? quæ erit finis? Hic qui-
 dem liber est, non epistola. Quare Vale. Lugduni
 Batauorum XIII. Kal. Iunias. CLO. IO. XCIII.

FINIS.

I V L I V S C A E S A R

S C A L I G E R

A R N O L D O F E R R O N O

A T T I C O,

Patritio Burdegalensi.

S. D.

MA T V R A N T I mihi consilia studiorum meorum, propterea, quod & sero imita & multa opera ad perficiendum egere videbantur, obiectum est, Attice, eiusmodi impedimentum, cuius impetu non illa modo, verum spes omnes nostra quoque concidere. Cum enim eo properarem, ut filioliis meis lectissimis adolescentulis quam plurimum facerem in re literaria: eorum alter bimulus, cuius aetas quanto erat innocentiae propior, tanto aptior fuit ad iniuriam accipiendam, acerbissima mortis tela, quae ipse in corpus suum excepisset, ex mœrore infixit mihi. Atque illius quidem indoles, Ferrone, quae tum aetatem, tum expectationem omnium nostrum praevenisset, & tunc pietatem meam, qui pater essem, & nunc luctum nostrum, qui mortales sumus, & deinceps posteritatis gratiam, cuius commoda diuini ingenij sui monumentis aueturus ille fueras, merita esse credebatur.

At quo mortis genere abusa est securitate nostra inuidentissima bonis omnibus fortuna? O dii immortales! me ne aurei illius infantis vitam ei commisisset? me ne ei victum vitamque suppeditasse, quae illi mortem esset allatura? me iis opibus, quas meo

I

sanguine

sanguine peperissem, alere monstra ista, quae sese nutrices appellari
 volunt: quarum impietate futurum esset, ut charissimorum visce-
 rum meorum perpetuo torquerer desiderio: non vigiliae meae, non
 sedulitas familiarium, non miserrimae parentis custodia saevissimi
 fati inuidiam placare potuerunt. Quare, mi Attice, quoniam prior
 vita, quae fortuna obnoxia esset, eius feritate intercepta est: quod
 reliquum fuerat maestissimo patri, hoc genus alterum viuendi sal-
 tem, quod ad immortalitatem quam proxime accedere videtur,
 nolui deesse ei, cuius in successionem mortalitatem meam prorogari
 posse speraram frustra. Ac officij quidem genus hoc quanquam
 erga egregios beneque de republica meritos viros olim adhiberi so-
 litum est: tantas tanta in dolis dotes tamen sua spe defraudari mi-
 nime equum putabam. Et pios studiososque mortales exoratos
 velim, ut si hanc operam in infantis meritis aut otiose, aut ambi-
 tiose locatam nolint, patiantur saltem seipsum lugere sordidatum
 arumnis patrem: cui dati a natura liberi sint, ut per eorum in-
 teritum ipse exitio suo fatali anteuertat. Tibi vero, Ferrone, cum
 propter alias virtutes tuas civiles, admirabilemque eruditionem,
 tum propter diuinam sapientiam, atque animi nobilitatem, qua
 verissimam colis pietatem, muneri mitto hanc oratiunculam, ut
 quem liberis meis patrem animo destinaram, si quid mihi huma-
 nitus accidisset, particeps sis cum veteris luctus ex recordatione
 illius necis propter singularem humanitatem tuam, atque nostram
 necessitudinem, tum consolationis ex lectione huius lucubratiun-
 culae, propter opinionem, quam ego non satis meritis in hoc elo-
 quentiae genere fui semper apud te consecutus. Vale, Agenni,
 postridie calend. Iunias.

SCALIGERI

ORATIO

In luctu

AVDECTI CÆSARIS

FILLII.

I pietatis meæ, CIVES, monumenta crebra clementiore fato veterum suorum meritorum, cursum tenere potuissent, non huiusce nunc acerbissimæ tempestatis appulsu consilia nostra miserime conficerentur. Quæ enim pericula aut piis votorum huncupationibus auertere, aut præsentis corporis animique vi a meorum liberorum cervicibus depellere consuevissem: nequaquam hoc alienissimo ætatis meæ tempore eorum periculorum non euenta solum sed memoriam quoque ipsam cogere detestari. Heu me miserum! Eone res recidisse, viri studiosi, ut qui omnes meas spes in perpetuis literarum thesauris reposuissem, maximum à diis immortalibus beneficium putarem me consecutum, si hoc tanto in luctu liceret mihi diuinæ humanæq. sapientiæ obliuisci? quemadmodum enim charissimi capitis amissi recordatione, paulisper intermissum malum rursus integrascit: ita si qua mentis remissione atrocissimi casus vestigia obtegi contingat, tum me lenioris fortunæ fructum capere putem: quoniam communia officia humanitatis, civi-

lia merita, memetipsum denique ex animo meo aliquando delere valuerim. Quod si hoc fatale fuit mihi: vt cum suauitate studiorum meorum iacturæ acerbitas mea in memoria tam penitus, tamque pertinaci diuturnitate debeat insidere: saltem nobis illud reliquum factum sit, Audecte filiolo, vt earum literarum ornamenta non ad tuam gloriam, quæ per sese immortalis est, sed ad miserrimi patris consolationem conferantur. Atque vtinam deorum immortalium consilio hæ mearum reliquiæ miseriarum ita subleuantur, vt iustæ doloris magnitudini elegantiore orationis apparatu respondere possem. Profecto si tuarum virtutum ingentem illam, ac plenam spem dicendo æquare non valerem, at iuuaret sane me summum esse oratorem: quoniam fuisset pater incomparabilis. verum cum neque mihi propter mæroris immanitatem, neque cuiquam mortalium, ob tuam diuinitatem, tantum vniquam copiæ datum sit: quoniam felix esse non potui te viuente, gratus sim saltem interempto tibi, qui extinctum pene gentis nostræ nomen reuocatis auitis virtutibus amplissimo certissimoque omnium ciuiliū officiorum cultu cumulatissimum fueras effecturus. Quodque mihi natura ipsa negat perniciosissimi luctus oppresso mole, hoc eius iussu exequar, ingentis amoris magnitudine concitatus. Qui enim vitæ nostræ spatiis certas præscribi regiones, certosque tractus ita animaduertentem, vt hoc æui, quod sibi ipsi in nobis aliquando defuturum est, in succedenteis transmissum soboles continuatis intervalis:

uallis componatur: omnium mearum momenta cogitationum ad liberorum meorum salutem, atque integritatem referenda iudicabam: & quorum commodis nostra incommoda deberentur: & in quorum vitæ præsentis sinu præteritæ vitæ nostræ memoria conquiesceret. Ac quanquam in pueruli funere maior luctui modus adhibendus esse videbatur, propterea, quod imbecilla ætate, & nihil eorum præstare potuerit, quibus sublatis, non sine maximo dolore careamus: & æquali ingressu lucis huius ad vitia virtutesque propensus esse queat: ego tamen contra sentio, diuinum nescio quid desiderare nos: quod & nostro flexu ad optima quæque tenerum adhuc dirigi poterat, & miserrimum hoc ipsum esse oportere existimari, cum amissimus id, quod esset omni obtrectatione maius. Eam, dij immortales, ætatis innocentiam, quæ hoc, quod maximi beneficij nomine a vobis naturæ nostræ exhiberi potest, huius florentissimo vitæ vix degustato cursu, nullo suo merito crudelissime spoliatur. An verò & suæ duritatis conscium fatum fuisse censeamus, quod ea illum ætate rapiat, quæ vix sentire iniuriam, lamentari non admodum, exprobrare nullo modo possit? Quare cum neque pro re satis ego conqueri, neque pro pietate me quisquam valeat consolari, cui mœroris acerbitas, iacturæ immanitas ignota sit: neque nota esse queat vlli, qui pater non fuerit: qui non hic pater fuerit: qui non huius demum fuerit pater: hoc postremo pietatis meæ momento quæso mihi deprecari liceat illud a vobis, CIVES, vt neque

me hac in conuestione ambitiosum existimetis, neque pro rei magnitudine aut verba facere, aut vultu prae me ferre aut intellectione sentire satis potuisse. Atque vt inde tandem doloris immensa vis orationem meam sinat proficisci: rerum natura parens, cum mortalis huius vitae nostrae fomenta multa ac magna instituisset, caelos ipsos praesse voluit auctores, atque moderatores vniuerso terrarum orbi caeterisque elementis: in quibus tanquam mens aliqua ingens atque immensa, omnia capiens, ab alio nullo capta ipsa insinuaret atq. immisceret sese ad ea constituenda, quibus omnium vires atque nexus inter se continuarentur. Ad quae conficienda cum motus rationem quasi suarum functionum socium quandam ascripisset: apposuit & locum, tanquam matricem quandam corporum, cuius ope ad ipsa munera obeunda fouerentur, atque adiuuarentur. Cui loco tantum attribuit facultatis, quantum par erat a caelo defluere: vnde omnia eius imperio atque praescripto agenda essent. Quare cum rite, tum sapienter fecere maiores nostri, qui cum viros fortes laudandos suscepissent, rati id maximum ad suarum virtutum incrementa adiumentum allaturum, a terrae sinu illo, in quo orti, in quem excepti essent, vbi primum hausissent caelum, orationes suas auspicari voluere. Cui terrae tantum esset attributum, vt & parentis sanctissimum nomen nobiscum haberet coniunctum, atque commune: quo patria diceretur: & nihil esset, quod a fortissimo viro vel dici sapienter, vel prudenter agi, vel etiam fortiter geri possit, quin

quin illi gloriæ laudisque participatione reponere-
 tur. Quo me igitur vertam, CIVES? vbi natus fuit
 AVDECTVS CAESAR, cum locum laudem? in quo
 particeps factus est diuinitatis exortu suo? an vnde
 oriundus erat (hoc enim solum verbum, me mise-
 rum, patriæ superest calamitati) generis semina
 commemorem: quæ occultis tractibus a priscais pro-
 auis repetita, seros etiam in nepotes radices agunt?
 Galliæ ne igitur dicam laudes, an Italiæ? At enim-
 vero deterritus magnitudine iustæ laudationis, quæ
 argumenti nostri splendori apparabatur, quibus ani-
 mi viribus, quibus temporis fretus spatiis, cogam in
 angustum duarum excellentissimarum gloriam pro-
 uinciarum? Quarum vtraque cum fortissimos ex-
 tulerit viros, vix satis tamen fortiter fecisse videntur
 illi, vt secundum patriæ dignitatē dimicarent. Cum
 multos & olim procrearint, & in præsentia non pau-
 cos alant eloquentissimos: nullius vnquam oratio ea-
 rum gloriæ par esse potuit. Dicam ne illas igitur eo
 fato ab vltimis elementis ipsis exorientis orbis com-
 paratas atque constitutas, vt altera omnium natio-
 num domitrix, altera dominatrix exstiterit: altera
 alterius victrix, altera alteri obtemperatrix: neque
 enim hæc ab alia vinci potuit, neque nisi ab hac
 illa superari. Cogitate, C I V E S, atque respicite
 pulcherrimam, opulentissimamque Italiæ partem
 a maioribus vestris conditam, maximas, fortissi-
 masque Galliarum nationes a nostratibus colonis
 instauratas: communicarum robur: temperatam
 animorum vim: dispersitos mores, humanitatem,
 mansue-

mansuetudinem. Repetatur a vobis cum veteri, tum recenti memoria virtus vtriusque gentis par: constantia, fortuna, redditæ clades, recepti triumpho, vindicata libertas vltro citroque, pacatus ardor adeo, vt satis sibi accessionis putaret factum, si æmulatoris iugum depulisset: abundeque alteri censeret imperare sese, si ei non seruiret. Quod si non solis virtutibus, quemadmodum plerique sapientum, vitæ nostræ rationes putemus: vultis fortunæ, quæ appellant, bona deinceps cōmemorentur: vultis vtriusque opulentiam, siue metalla intelligatis, siue aliarum rerum copiam, quibus vsui ac decori, quantum natura exigit, indulgemus? Equorum armenta bellatorum, vrbes ingentes, bene munitas, frequentes, bonarum artium plenissimas, amplissimos senatus, tutissimos portus? Iam ipsum vber agri lætissimum, feracissimumque, ac prope aureum, in vtraque simile atque æquale. Quid enim beatius campis istis prouinciæ Narbonensis? quid toto Belgio opulentius? Quid fertilius Liguribus Taurinis? quid pinguius tractu illo toto, qui inter Apenninum, atque Alpeis Rheticas innumeris fluminum flexibus atque anfractibus irrigatus, Eridani regis imperio pareret? Quid vtraque in terra, & Gallia & Italia Venetorum angulis vberius? vt profecto cum nominum coniunctione, quæ nomina mortalium casibus, locis illis contigerunt, natura ipsa pari conatu studiose certasse videatur. Priuatim vero quæ ciuitas olim debebatur, huic nunc nouo cœlitum ciui, ea ciuitate quid amœnius, quid pulchrius, quid magnificentius?

tius? Quæ enim omnium, quæ vsquam extant, urbium cum VERONA, siue situm contempleris, siue cælû admireris, siue natalia putes, animorum robore, corporum dexteritate, fortitudine, splendore, simplicitate contendere aufit? atque eius quidem excellentiam cum contemplor, CIVES, video BRENNVM illum fortissimum gentis vestræ ducem, generis nostri auspiciatissimum conditorem, non temere tantis exercitibus & victoribus & inuictis, præfectû fuisse. Etenim memoria repeto, mirificis illum cõsiliis post tot, tantaq. extractas vrbes, Comum, Bergomum, Cremonam, Brixiam ipsam, illas aliam alia de causa variis vocabulis nominasse. Tandem vero posita VERONA, eam vnâ omnium dignam iudicasse, quæ de suo nomine BRENNONA dici mereretur. Nulla extat urbium Italicarum, quæ salubriore cælo ambiatur, quæ clementiores despectet colles, effusiores subiectas planities, patentiores campos, vallium excursus viridiores. Nulla, quam æque nobilis annis interluat: neque enim vlla est in re cum amœnissimo Athesi Tiberis conferendus: non vsus, non celeritas, non tractus huius ad illius commoditates, imperum, magnitudinem accedere potest. Ipsa vero ædificia quibus cedunt? omittamus theatrum, cuius ruinis paucorum, quæ toto orbe terræ visuntur, miraculorum non numerus modo, sed maiestas quoque merito augeatur. Spectemus tot illustrissimis pontibus domitam fluminis impotentiam, iunctamque cum Gallia Venetiam. Ibi suum in sinum ipsa vrbs media sedet, horum bellicam

gloriam, horum diuinam sapientiam, quasi iustissima quaedam mater recipiens, referensque in ciuibus suis, omnium gentium tum humanissimis tum fortissimis, tum etiam sapientissimis. Quod si, ut plerique putant, nobilitatis vis in bellicis exercitiis, in venationibus, in vacationibus ab rebus vilioribus sita est: nulla, hac in parte, neque indigenarum, neque exterarum urbium cum ea comparari possit. Est ne vero quicquam, quod anteponas. BENACOLACUI, toto hoc ambitu terrarum, qui frequentioribus commerciis notus est nobis? Ad animi laxamenta ver perpetuum, hyems pro frugibus, æstas ad messes, autumnus intemperies nulla: piscium generosissimorum elegantia quaedam propria, atque natiua, nobilissima oliueta, Hesperidum horti incomparabiles, ut neque ex veteris Græciæ insulis, neque ex ea, quæ postea Magna cognominata est, speciosiora poma subuehantur. Nam vini quidem excellentiam illam admirabilem, hoc tanto in mœrore meo, nequaquam ausim commemorare. Age vero gentis nostræ magnitudinem post Romani imperij inclinationem, nulli secundam diu, sæpe etiam multarum principem nationum, qua oratione, quibus eloquentiæ numeris prosequi possim? quæ vetustatis suæ illustrem gloriam, incertum est, obscurarum an auxerit virtute. Nondum hæc nomina, quæ Comitum atque Marchionum circumferuntur, exorta erant: & Scaligerorum florebat imperium. Vultis annales nostros afferamus: quos rudes, atque barbaros (ut tunc ea ferebat ætas) vir bonus atque eloquens

quens Paulus Æmilius pulcherrimis Latinitatìs donavit monumentis? Hic nunc iam millesimus annus agitur, cum THEODORICVS Scaliger Alani filius in Feltriorum Montium faucibus obiecit sese Attilæ Hunnorum regi, eamque tempestatem in Altinum, cæterasque oras inferiores depulit. cuius Theodorici opera, postquam Attila in Noricum reuersus seditione militari ob agrariam diuisionem cæsus fuisset, Veronam ab illo incensam e Tridentinis accolis, nobilissimisque Euganeorum reliquiis instaurauit. Concurrerant ad auctorem libertatis, salutis præsidem, pudicitiaæ conseruatorem suum vicina nationes: quibus præsentium euasio periculorum futura securitatis opinionem faciebat. Neque enim sine aliquo numine potuisse id a mortali præstari manu, quod vniuerso pene orbi illi communem calamitatem vnus omnium sedare valuisset. Igitur neque veteres simultates, neque diuersa studia plus poterant, vt disungerentur, quam illius viri fortuna atque sapientia, vt vnum in corpus coalescerent. tantaque eius auctoritas, tanta virtus existit, vt qui paulo antea cæteris imperare consueuissent, illi vni cederent fortunis, corporibus, animis ipsi: quos ad illud vsque tempus gessissent inuictos. Frequentiore ciuium robore constituto, atque aucto imperio, promotum pomerium est, adiecta ea tum vrbs portione, cuius regiones trans flumen ad orientem pertinent, atque ipsi subiacent colli. Itaque imperij nostri vetustatem si memoria complectare, præclarissimarum vrbiũ natalibus prior est, pene

omnium regnorum, quibus Europæ nationes in
 præsentia multæ parent, principiis longe antiquior,
 si merita agnoscamus: cum deorum immortalium
 consiliis coniunctam fuisse intelligetis. Qui, cum
 pulcherrima Italiæ parte deuastata, illi regioni vel-
 lent parcere, eam pietatem cum fortissimi viri gloria
 communicatum voluere. Quod enim Leonis Pon-
 tificis Maximi diuina maiestate impetratum fuit a
 barbaro, ab Italica deinceps vastitate vt tempera-
 ret, hoc ille armorum, animique vi vicit, atque ob-
 tinuit. Mitto **TREBELLII** Scaligeri virtutem
 ne an fortunam insigniorem? Is ducentesimo circi-
 ter anno post, Vngarorum secutus arma, qui sibi illi
 illum belli artibus atque opinione florentem inter
 duces elegerant, atque euocarant, contra Lituanos,
 ac Prusios, primus omnium Italarum effecit, vt Sar-
 matarum, Scytharumq. fuga pugnax, verissima fu-
 ga esset. dicam **BENEDICTI** superioris auspiciis
 non procul Adria Desiderij regis exercitum, qui
 Adriani Pontificis res oppugnaret, victum: eius con-
 iuge, liberisque Carolo Magno redditis, auctorem
 fuisse tum cõtinuandæ victoriæ, tum augendi trium-
 phi, ac tandem vero funestissimo bello finem impo-
 nendi. Dicam ab eodem Magno eum socium, at-
 que amicum appellatum. Dicam huius nepotem
ALBERTVM Taxilli regis Noricorum, qui foceri
 sui Desiderij res vellet restituere, impetum tandiu
 retardasse, quoad Carolus saluberrimo aduentu suo
 magna manu ingruentium Hunnorum reprimeret
 excursions. Dicam in tanta illius seculi feritate ab
 ea gente

ea gente ciuilem tum prudentiam, tum comitatem, quæ perraro militarem impetum comitantur, non penitus abfuisse. Etenim NICOLAVS Scaliger, cui virtus cognomen FORTIS fecisset, inter primos apud FRIDERICHVM Barbarussam summa cum polleret & gratia & auctoritate: inuitusque eius iussu multa oppida pontificij iuris expugnasset: victoriarum frequentiam exercitui gratulanti, memorabilem vocem illam ac vere diuinam emisit: Profecto, inquit, commilitones, vincendo perimus. Reddita postea Fridericho pace, transportatoque in Syriam exercitu, Nicolai filius ALBERICVS non solum patris felicissimam, clarissimamque memoriam obscurauit, sed etiam apud exercitum pene imperatoris auctoritatem. huic omnia consilia credi, ipse mature imperia capere, fortissime gerere, belli molem vniuersam sustinere. multa ille ac præclara sine magna manu sæpe, sine imperatore pleraque conficere: sine illo neque Imperator comminisci, neque vniuersus, exercitus moliri prorsus quicquam. Hic ille est Albericus, qui plus tricies extra ordinem pugnavit, semper victor. Huius vnus virtutes fati habebamus commemorare, nisi vtriusque CANIS diuina prudentia, magnanimitas, iustitia, sanctitas ad sese meam vocaret orationem. Te vero, MASTINE Princeps, quo consilio, ac piaculo potius tacitum relinquam? cuius animi ne an fortunæ magnitudo fuerit illustrior, atque constantior, nemo facile iudicare possit. potentia certe tanta exstitit, vt etiam Ludouico Bauaro Imperatori fuerit formidabilis,

qui cum reiectis priscis Regulis ab Italicis ciuitatibus, alios imponeret nouos, Mastini vnus vim neque experiri voluit, & vltro obtulit, quod alij neque precibus, neque armis valuerant impetrare. Te dicam NICOLA EPIC, qui auus fuisti mihi. Te pater BENEDICTE, fulgur, fulmenque belli formidabile, qui iustis præliis duodequadraginta interfuisti: plus centum excursionibus pro Fridericho Austriano Imperatore, aut pro Vngarorum rege optimo, atque fortissimo Matthia, aduersus illyrios, aut Turcas præfectus fuisti. Certamine singulari ter ex ferocissima Othomanorum gente cum opimis spoliis florenti ætate victor rediisti. Proh Dei atque hominum fidem, vbi ea omnia sunt nunc, AVDECTE fili? vbinam sunt semina ista ipsa, quæ in te quasi diuinitus subactò solo ad clarissimas illas fruges mandabantur? Ea vero cum interitu intercepta sint nobis tuo, quid aliud dicam miser, nisi nos hæc desiderare nunc, quæ olim fueramus admiraturi illorum morte, siue ea naturæ imperio affecti fuissent, siue quam pro reipub. salute cepissent. Carebamus fructu tantarum virtutum, nisi quem eorum exemplo nobis multa cura atque perspectione parabamus. Memoria enim illa tanto erat iucundior, cuius lux etiam post extincti corporis cineres fulgeret. At in te, filiote mi, cum ille splendor sero reluxisset, celerissime extinctus esset, & illorum memoriam ingratham & tui miserabilem fecisti mihi. Quanquam non ego te potius in tuorum maiorum recordatione censeo laudandum, quam eorum fatum in tui spe
fuisse

fuisse instaurandum: cuius olim opera, quorum corpora essent deleta morte, eorum nomen in deorum immortalium sempiterna consilia reponendum fuit. Mirabatur natura stupida vires suas: suæque potentia magnitudinem pleno quasi in speculo contemplabatur. Abstinebat illa, siue oblectatione tam perfecti operis, siue metu: quippe quæ tantam ad molem si semel corruisset, restituendam sese imparerem vereretur. Cum ecce de improviso is luctus non tam præsentibus rebus meis, quam vniuersi orbis expectationi oblatus est: pro qua spe, nihil præter infelicissimam memoriam illius diuinitatis, nihil nisi mæror orbitatis, futuræ solitudinis miserrima cogitatio relicta est mihi. Ergo quid agam primum? aut quid non agam potius? lugeam ne orbos penates meos, accisas spes posteritatis, intercepta cõmoda senectutis? an diuini pueri obitum, absentiamque perpetuo aliquo consecrem colamque monumento? vt quoniam quod ei maximum dari poterat a patre, a me accepisset, vt viueret: hoc cum ab eo sublatum est, quoquo sane possim officio, ac potius pietate resarciam. Fuit hoc in more positum, CIVES, vt in funeribus viri fortes laudarentur: quo eorum iustitiam, temperantiam, fortitudinem, pro exemplo imitandam aliis proponeremus, verum nulla pene vnquam tam solida in quopiam virtus fuit, quin aliqua vitiorum affinitate fuerit adumbrata. Neque enim fuit hoc vllò, quod equidem sciam, tempore comparatum, vt vni cuiquam vniuersa sint attributa, quæ sua cuique fatorum certa lege, certisque portionibus

tionibus ascribenda essent. Disperitæ virtutes aliæ alij occultis vitiis nonnihil vacui sæpenumero reliquere. Quanto magis ætas ista aurea laudanda est, in qua puritatis, atque simplicitatis modus, species, flos ipse enitescit? Nonne iustitiæ pars est, nulli facere iniuriam? At ea iniuriæ obnoxia, nulli rei formidini est. Quid temperantius, quam ab alienis manus abstinere? Hæc nihil tollit. Quid frugalius, quam victus simplicitate contineri? Hæc præter lac, quid petit? Quid sapientius, quam bene monenti parere? Hac facilius, lenius, flexibilis nihil. Quid Deo similis, quam innocentia? Hæc hoc cognomen vel sola vindicat. Erat ille in hac ætate omnibus mortalibus communi, quæ aditus vtriusque fortunæ quidam est. At ea in ætate ita agebat, illi vt imperare posse videretur. Risus iucundus, sed non effusus, prudentiam lenitate conditam pollicebatur: obtutus grauis, ac virilis, frons regia. Iam osculum illud diuinum, modicum, pusillum, verissimum, præsentissimumque signum temperatæ atque prudentis orationis: iam tempora caua auitam sapientiam promittebant: modicellæ aures, humanitatem. iam tota facies castra meditabatur: sed illa prisca, frugi, composita disciplina militari. Iam ad armorum fulgorem quæ exhilaratio? quæ lætitiæ? quæ exultatio? Iuro vobis, C I V E S, per miseras meas: cum clangenteis tubas ad explorandam animi firmitatem semel atque iterum admoueri iussissem, vltro in earum sinum ac fauces manusculas inseruisse. Tantum absfuit, vt deterreretur. Si quis esset (vti fit)

obortus

obortus fletus, non cibo, non crepundiis, non munusculis aliis potius, quam venaticorum canum interuentu sedabatur. Munditiarum vero aut præses, aut certe comes futurus fuit. Est in ea ætate, quod a foetus primordiis excrementa concepta perpellat ad cutem. Ergo neque nutricis operam, neque medicorum manus quicquam moratus, vltro ipse quoquo posset aggressus modo exscindebat, neque futurum dolorem veritus, neque vrgentem curans, sanguine suo fluente nihilo factus commotior. Sunt hæc parua: sunt, fateor, tanto quæ in cœtu hominum commemorantur. Cæterum, Ô C I V E S, omnium virtutum modica initio species, perpusilla semina omnia sunt: quæ vel in vobis ipsis dedere specimen tanti decoris, quantum in fortissimis ciuibus dii immortales esse voluere. Sed milites viros etiam fortes atque audaces refugere dolorem ipsemet hisce oculis vidi. Ille contemnebat. Sed audio etiam philosophorum nomine dignatos, qui summum malum ponerent in dolore. Ille irridebat. Denique natura plene præstare non poterat, quod in eo pollicebatur. Sed enim aut mentiendum erat ei: aut nos promisso viro defraudandi. Quæ si a mœroris mei impotentia redarguatur, respondeat, opinor, satis fecisse sese: si, quantum potuit, effecerat. Quid enim, inquit, amplius dedissem? putasne veram ad frugem tanta semina peruenire potuisse? Infantem luges: at vir mortuus est. Fatum in eum grassatum est, cui providendum mature fuit, ne ab illo diuini animi libertate superareretur. O peruersum fatum, atque inui-

dum, atque inhumanum. Aut moderatius cœpisses, aut fidelius perfecisses. Nunc vti demolirere, pulcherrimum ædificium extruxisti? Quod si de rebus humanis sublatus, nullius præterea mortalis indiget testimonij; quid mihi misero restat aliud, quam illius memoria: sed & sola & soli? Qui siue improbus futurus fuerat: hoc ipsum doleam necesse est, exprobrari ab illo posse fati ipsi, ab iis sese eum factum, qui emendationis indigeret: si bonus, quis me, amisso tanto naturæ pignore, tanto in desiderio consolabitur? Dicent finiri labores morte: tum carcerem, exilium, infamiam, ignominiam, ægritudinem, egestatem. Præclarum vero mortis opus, si exitio ipso demum incommoda sunt leuanda, maioreque miseria desinas miser esse. Animæ carcerem appellant corpus hoc: cuius angustiis atque vinculis exoluti animi, expetitam in libertatem vindicentur. Verum istorum hominum laudanda sapientia est: qui euentus nostrarum miseriarum solent vocabulorum lenitate mitigare. At mihi opificis æterni consilium nimis stulte damnare videntur, qui primis incunabulis mortem felicem arbitrantur. Qui igitur constabit orbis? etiam ne hæc vitæ alia super alia addita spatia pro damno habeantur? Quid? ne nascamur quidem: ipsæ animæ formatae statim, ne corpus, vnde aliquando eximendæ sunt, subeant, in patriam illam illico subuolent sempiternam. An & corpus nostrum hoc, diuina structura concretum, atque temperatione modulatum, supplicij loco datum nobis dicent? etiamne merendum nobis est hoc

arc

ære felicitatis, quam vos maturam mortem appella-
 latis? Ac quanquam omnis vita nostra labor esse
 quidem atque adeo incerto beneficio possideri pre-
 cario videatur: est tamen dei ius quoddam, quo qui
 nondum potitus est, miserorū loco habeatur. Nihil
 enim dissimilius Deo intelligitur, quam id, quod
 nunquam fuit. Qui Deus si incorruptum atque per-
 petuum æuum agitare creditur: iactura est profecto
 illius diuinitatis, non diu exstitisse. Scio illum ego
 humanis exemptum calamitatibus, id iter instituisse
 raptum: quod iter, si optio data esset, vltro fuerat
 suscepturus. Illius florentissimi animi vim atque
 virtutem eo reuertisse, vnde Dei Opt. Max. manu
 emissa esset: ab immortalitate exceptam de illa præ-
 clara, atque ineffabili specula nostratia hæc omnia
 pusilla atque imbecilla despectare. Non igitur eum
 in me fleo, sed me in illo: cuius equidem casu conci-
 di. Me, me, inquam, fleo, C I V E S, noua mortis con-
 fectum lege, alieno interitu interemptum. Ego in
 illo viuebam: in illo interij: in cuius vitæ spatio me-
 ipsum humanis legibus interceptum futurum spera-
 ram, porro vt viuere contenderem. Heu frustra. Ipsa
 nanque fata, quo vtrunque prosternerent, alterum
 deiicere satis habuere. At quo modo? quæ præcesse-
 rat denuntiatio a diis immortalibus, quod humana
 conditione cōtingere solet, vti imminetia pericula
 caueamus? præuenit calamitas nuntium, præuertit
 metum, occupauit prudentiam, extinxit cōsilia: qui-
 bus casus isti euitari cōsueuere, vt non expectatum
 dolorem amentissimus æquaret stupor. Quemnam

igitur æquanimitatis portum pararim mihi? Quod finxerim profugium? cui tam vasta tempestas tam repente exstitit, vt per sese miserum naufragium omnium miserrimum fecerit. O dii immortales! Vbi ego tantum suscepi flagitij? quam in me admisi culpam? quid tantum illo deliqui die, quo me alienum scelus atq. væcordia sæuissimo nuntio exanimauit? Ac nihil ille, fateor, amisit: qui nunc nihil potest amittere. Magnum enim ius adeptus est firmissimæ libertatis: qui omnia nunc infra sese despectat, aut possidet, aut contemnit, aut miseratur. Ego alia ratione, illum cum amisi, nihil præterea possum amittere: cui nihil, ac ne mei ipsius quidem quicquam reliqui factum sit. O me infelicem! quippe neque aliena, neque mea iam mihi vita vlli vsui futura est. An vero ius suum mors ita voluit non persequi, sed prorogare, vt bis me alieno scilicet semel nunc, atque meo iterum olim fato posset interficere? Atque equidem quanquam me ipsum ita censeo cõstituendum, atque confirmandum, vt nequaquam sordidiorum more dolori mollius cedam: nolo tamen non hæere mihi memoriam amissorum viscerum meorum: siue quod illa fuerunt mea, qui est communis omnium animantium sensus, ac dulcissima naturæ commendatio: siue vt, quo possim modo, factorum vlciscar crudelitatem, quæ cum eius corpus ademerunt mihi, speciem saltem relinquunt, vel inuita. Et quoniam illius vitæ officia sua, nostra cum fortuna non licuit cumulare, non deferet me voluntas hæc, quæ fortunam nostram ad illius interitum adiungat. Hoc de-

mum

mum solatij contra raptores habeam, quod eum neque ex natura rerum amplius possint tollere: & suas vires in illo exhaustas mœreant: si de meo animo etiam hoc cum doloris maximo sensu nequeant abolerere. Erit enim hic ipse animus excindendus illis, vt prorsus penitusque diuinum in caput illud potuisse videantur. Ergo quærendæ opes fuerunt mihi, ambiendæ amicitia, capiendi magistratus, suscipienda ingrediendaque ratio tantorum studiorum, quibus olim non possem frui, cum me mihi ipsi carendum esset tandem? Mene tibi spes meas fingere, charissime fili mi? Mene tibi destinare cogitationes? Mene parare tibi in literis locum, quo me anteuertes? in re bellica statuere sedem, qua maiores illos tuos antecesses? At tu nunc contra miser, hoc in vitæ curriculo secutus es illos, nos antecessisti. Antecederes vtinam, non raperere. Fraudasti infelicissimi patris genium, turpasti caniciem, attriisti vitam, qui fortiter aliquando mori poteras, morte ipsa tibi parere immortalitatem, mortē immaturam passus es tuam ipse, meā mihi seram, seipsam vt maturaret, effecisti. Si te hoc manebat fatum: neque vlla aut vi aut prudentia humana vel retundi, vel corrigi poterat: tanto minus tolerabile iudicetur, quod & asperum est, & fuit inexorabile. O vere crudelissimum fatum! quibus te armis arcere, quibus beneficiis poteram delinire? quibus nunc insectationibus vlcisci frustra? Quid agam? quid comminiscar? Quanam hactenus decursa vitæ huius intervalla respicere mens mea possit? quid in illis vsquam boni vel ab ipso

lucis huius ingressu ultimo recordari, cuius compa-
 ratione cum hoc tanto casu inexcusable sit mihi ratio
 consolationis? O fors fortuna! vincamne te sponte
 mea morte dolorem delens? atque ut ne super sis tu,
 ego desim potius? an exuam pietatem meam obli-
 uione pertinacem, ut tuam quoque impotentiam eua-
 dam? Audebis ergo etiam id obicere mihi, ingra-
 tum animum esse meum, qui id fleam, quod ademe-
 rit: quam pro eo habeam gratiam, quod dedisses?
 ergone, ut posses laedere, gratificasti? vobis datis be-
 neficium, ut interficere possitis? an speciosius illud
 fuit tibi, cum maluisti potenter, quam misericordi-
 ter agere. At enim uero in nulla potentia quicquam
 turpius existimandum est, quam metui velle, etiam
 ab innocentibus. Hoc fortasse excusemus te, non
 abstulisse quem nondum dederas. etenim, crudelis,
 neque dederas, neque non dederas, quem ostendis
 tantum, non dedisti. Iam ego abs te non repeto fi-
 lium pater: naturæ leges de te repeto. Da illi vitæ
 spatia, cui vitam dedisset illa: da pignoris usum pa-
 tri, cui illa pignus obtulisset. Quare protulisti, nisi
 ut illuderes? quid mihi poteras mali dare, si bonum
 illud non dedisses? Ego te, crudelis Fors, sic appello
 liber. Ille abs te per vim raptus, sine te sic alloqua-
 tur: Quid me reuocas improba, quem nondum emi-
 sisti? Num si mortalem me feceras, etiam qui non-
 dum exstissem, extingueres? Nam te quæ repulit
 pœnitentia? Quid egi, cum hoc supplicio tibi videor
 dignus, quod carere vita nuncupant? Audio enim
 vitam esse nescio quam: eam tu tribuendo, si bene-
 ficij

fciij in loco ponis: auferendo, quid tibi nominis impones? Anne & hocce legibus vestris sancitum est, vt qui innocentem interficit, non sit nocens ipse? Erit ne tandem apud te, quo cadam, cui non fuit, vbi consisterem? non hanc petebam vacationem, non hanc immortalitatem: vsuram temporis cedo mihi, quam etiam scelestissimis concedebas vltro, vti fierent deteriores. Etiam ne nascenti mihi vitæ auspicia fletum esse voluisti, vt eius esset futurus hæres pater? His te appellat aureus puellus ille. Responde illi fera, quæ amentia mea non potes exsaturari. A me crebris diuturnisque appetito calamitatibus, iactato tempestatibus, oppresso ruinis, teipsam irrifam, spretam, contemptam, victam, conculcatam sæpenumero vidisti, despectam semper doluisti. Credo, te magno animo, sed maiore infamia vlti es. Ecce, si pro supplicio, superstiti relictum est hoc minus dimidio vitæ mihi: quare multi boni viri, bene de hominum vita meriti, consimiles atque pares pœnas luunt? Proh Dei atque hominum fidem, qua portione mecum decidisti? Ego cum tota spes mea, mei maxima perierit pars, non putem faciundum, vti totum tempus hoc, quod illius vitæ iure ac merito attributum decuit, diuinæ eius memoriæ saltem transmittamus? Equidem aliquando meminisse videor sapientum sententiam fuisse publicis mortaliū receptam iudiciis, atque consensionibus approbatam, sociale animal esse hominem. Cœtuum, consiliorumque ciuiliū certa profecto pars est. Quanto igitur magis homo idem familiæ suæ caput

censeatur

censeatur: cuius corporis membrum si amittat, non
 iam civilis societatis solum, sed hominis etiam par-
 tem perdere videatur: iam miser sentio maximarum
 fortunarum esse non posse iacturam parvam: neque
 iudicari felicem decere quemquam, qui non idem
 beatissima quæque valeat amittere. Audio Cato-
 nem virum fortem, audio Anaxagoram acceptis
 nuntiis de morte liberorum, illum publici muneris,
 hunc pristini vultus nihil immutasse. Diuinos pro-
 fecto viros. Sed quis nostrum inexplorato insciens
 affirmare ausit, tantum eos cepisse detrimenti, at-
 que nos? Ac tametsi sua cuique damna pro opinione
 maxima sunt, atque grauissima: erant illi tamen ta-
 les tantique, vt cum magnitudinem suam contem-
 plarentur, aliorum despiciere paruitatem possent.
 Ego contra, certo scio, naturæ factam iniuriam: quæ
 si nostrum altero carere debuit, illum amiserit po-
 tius, me ei impare atque inutili retento. Quan-
 quam non video, viri isti, qui pro Repub. nihil non
 auderent, facerent, molirentur, quo animo Reipub.
 ipsius saltem non dolerent vicem. Sciebas, inquis, te
 mortalem genuisse: at speraras eam mortem suam
 Reipub. debitum persoluturam. Audiant Lacaniam
 illam viraginem: cuius vox illa immortalis facta
 est: iccirco, quia filij vitam patriæ suæ firmitati con-
 fecrasset. At o philosophorum istorum inania no-
 mina: durissimorum hominum rusticam asperita-
 tem! Satis sit vobis hominem exuisse: satis sit naturæ
 vim attulisse: eius leges perripisse, refixisse: eam ipsam
 interfecisse: etiamne eius spolia in aliis detrahere,
 etiamne

etiamne in animo meo lenissimo atque humanissimo eius naturæ spolia legere paratis? At quanti tandem putatis esse vestros, vos? esse vero totos vestros? nihil ne humanitatis neque aliis impertiri, neque retinere vobis? Illud igitur liceat ad hunc modum iactitare. Liberorum meorum, quorum vitam mortalitati meæ substituissem, mors mihi nō fuit grauis. Eam ego animo tuli forti. O hominem ferreum potius, quam fortem! Quid sibi volunt aliud lachrimæ nostræ, hoc est, humanæ, quam testimonij locum? Mollis esse animi dices. nos tuum ferum. Fractum obiicies: agnoscimus ciuilem. Non est imbecilli, sed lenis: non abiecti a fortuna, sed in fortunam erecti. Quæ hoc sane modo sentiat, cui fecerit iniuriam. Etenim istæ grauitatis partes, quarum artibus ab ipsa natura sum imbutus, non committam, vt ab alio magis, quam a me agantur liberaliter. Hanc vero lenitatis personam, quam mihi imposuit necessitas, etsi inter mortales casus sæpenu-mero quasi spectator in aliis pie admodum contem-plateus sum, in me tamen expertus sensi, quam recte me in officio pietatis debuit continere. At enim vero hoc sic aiunt. quod mutari nequeat, æquiore animo sustinendum. Quid ni? Hoc equidem ago. Nam quid inique a me perpetrari visum est vobis, CIVES? Profecto neque mortem consciui mihi, & tamen non defuit impetus: neque amicorum officiis, quoad licuit, defui. Et alienato animo consternatum me mihi suffuratus fuerat dolor: neque destiti mi-
ferrimam parentem composito vultu consolari. Et

erat illud quoque quod dolerem magis: cum ego illius mœrorem quoque flerem siccis quidem oculis, sed inuitis, intima animi vulnera illa dissimulantibus, tanto acriore acerbitate, quod suppudebat me ab illa patrij animi propensione superari. Age vero quid, quantumque tandem istis in cordibus hominum, qui seipfos fortes vocant, æquitatis est? Abiiciam scilicet intellectiōnis sensum: vt eodem loco penes me sint, & liberi, & ignoti? O CIVES, CIVES, nemo istorum amentium, qui hanc siliceam sapientiam nobis venditant, nemo adducet, vt credamus, cuius mortem non doluerint, eius vitam adamasse. Quid enim potuerit tantorum bonorum cumulus esse iucundus, cui nō fuerit molesta decessio? Eorum pietas, si inter viuentes nunquam vixit, inter vita functos quibus artibus reuiuiscet? Et repeto sæpe numero, C I V E S, naturæ nostræ semina atque radices: quarum fatu cum liberorum nostrorum genio animus noster commiscetur ita, vt pene vnus fiat: atque illo disturbato, nos non concutiamur? Tum autem siue mihi, quod periit, genuerim doleam: siue Reipublicæ, eiusdem causa non doleam? Alit nimirum dolorem hunc misera solitudo mea. At hic illi insidiatur, totamque de improviso occupat: neque vsquam permittit, vt obliuiscatur sui. Admonet enim aliarum rerum frequentia, quantum abest: sentio tum miser inter omnia non omnia esse: atque ita incenditur desiderium quæsitæ rei, nec inuentæ. Quare quo me vertam C I V E S? quo me vero tandem vertam? si neque in vestrum luce versari per dolorem

rem licet mihi: id quod est acerbissimum viro bene instituto: neque per istos, qui sese nominant philosophos, in solitudine agere: quod est miserrimum homini soli. O miserrimam luctam conculcati animi mei cum fortuna! O miseriorem, cum seipso, si hoc quoque secum habeat depugnandum, ne amare liceat id, cuius causa mortalem ipse hanc adamabat vitam. Fauendumne tyrannidi crudelissimorum factorum? qui inuito malefecerint: iis ego vt libens paream? liberos sustulerunt: atque auferent charitatem? O quis me antea tot inuidtum monstris, nunc vero fortunæ obiectu a priore cōstantiæ cursu retardatum, animo fractum, mente exutum restituat in pristinam sedem consiliorum meorum: quibus & mihi, & aliis vir esse meminissem? Ea siquidem animi mei commotio, is teterrimus cruciatus cietur ex contemplatione maximi ac repentini excidij familiaris nostræ: cuius vis, dignitas, maiestas illo sublato stare non potest: quo incolumi non poterat labefactari. At nihil illi iam absenti prosunt dolores mei. At prodest mihi memoriæ meæ libertas, amissarum rerum mearum aliquam saltem visionem speciemq. retinendi. Nam profecto cum bis tum vere filiolum amissurus sum miser, si iterum meis cum lachrymis eius recordatio deleatur. Etenim fortunæ seruum si fuit corpus illud: quod reliquum est, animus sane meus in dolorem liber esto. Saltem hoc liceat scire mihi me miserum esse. Esse profecto videtur aliquid voluptatis sentire mala sua: neque aut præteruchi cordis quasi auribus obseratis, aut præbere sese otio-

sum infelicitatis suae spectatorem. Dissimulabo me esse miserum; & fortis ero? Imo vero contra, hoc ipsum aperto vultu asserendum est, id vti simus, quod de sese iactant isti, qui mala sua volunt ignorare. Alam infelicitatem meam? at augebo fortitudinem. Nimis enim angustus animus est, qui miseras suas capere non potest. Quamnam ego adhibebo contumaciam, aut quos tandem spiritus libertatis: siue ab amentia proficiantur, siue ab animi magnitudine inducantur aduersus tot terrores inuectae solitudinis, ob quos adhuc in metu sum: ne non satis queam intelligere summam mearum miseriarum: cum quibus nullae vnquam hostiles impressiones conferri potuerunt? Neque enim exilium hoc fatale nostrum quicquam abstulit viro forti. Quippe in eo non corporum extinctionem, sed communem omnibus mortalibus locorum commutationem esse intelligimus. At in filioli mei nece, ne debita quidem olim mors allata est mihi, qua luctuosissimi casus perceptio tolleretur. Allatus est & ille cumulus solatio- rum fati officiose ab amicis: omnia esse mortalia: omnia caduca: alia medio in cursu interciderere, atque intercipi, alia mature tolli: nihil non suo fini occidere: terrarum oras immutari: alibi admitti maria, alibi enatis insulis, scopulisve coerceri. Exesarum rupium vitia ac vetustates, tum ipsorum fluuiorum mortes narrant. His illi argumentis aggressi mero- rem meum expugnare, humanitatis officia exhausere: sapientiae haud ita multum ostenderunt. Quis enim erit iste amor mei mihi, cui aliena mala afferant

rant fortunæ meæ commutationem? aduersis aliorum flatibus res meas habeam secundiores? aliorum ego vt casibus erectus stem? at quæ alia belluarum immanitas est? quippe earum commoda nulla sine aliena noxa, atque adeo ex incommodis capi queant. Ah quanto id satius mihi curandum sit (vt aliquam humanitatis faciem in æstissimo in animo meo tueamur) si illorum potius vna mecum doleam vicem, quam prætercurram dolorē meum, propterea quod eius momenta cum publico naturæ luctu sint coniuncta? Atque istos, cum hæc præclara dicta fortiter profitentur, sane tum extra fortunæ telorum iactumprehendas. Qui simulatque increpuit illius armorum fulgor, nimirum istius mirificæ sapientiæ artes conticescunt. Omittite me, optimi CIVES, omittite hisce rationibus consolari. Remedia hæc irritant vulneris prauitatem. Quæ enim ad constituendum animum meum apparabantur, ea illum quam vehementissime exacerbant. Quæ nanque doloris faces a tanta lachrymarum vi extingui non potuere, ab istis vocibus etiam atq. etiam ventilantur. Ac tametsi vel maximarum miseriarum memoriam componere tempus solet: mihi tamen qua ratione modum potest imponere fletus, cui flendi causam, quæ omnem modum exuperarit, dedit? Ergo hic lachrymarum æstus, qui calore pietatis efferuescit, apud me vnquam senescere, cum vitæ iucunditate in gratiam reuertere vnquam poterit? verum vnus id restat mihi, vt hac conditione fruatur: in qua mortis contumelias, quas in aliena iniuria detestor,

vt hostes, in meis malis implorem, vt remedia. Iam-
 iam animo meo charissime fili mi, neque superest
 quid pro me dicam: neque quid pro te conquerar
 reliquum video. Parentatum est enim manibus tuis
 non pecudum sanguine, sed acerbissimo interitu
 consiliorum meorum. Vos Deos immortales appello,
 si hoc vestro numine commissum est: hoc vos si
 comenti estis, vt me perderetis: agite & hunc in-
 tegrum de me triumphum, quem equidem non ne-
 scire videor, quare tantopere despiciatui habeatis: mi-
 nus enim gloriae minori e facinore estis reportaturi.
 Quo me cōferam? quo confugiam CIVES? quid im-
 plorē? Quæ spes vt velim viuere, me teneat amplius,
 debilitatum, desertum, desolatū, deiectum, oppres-
 sum? Cuius in sinū acerbissimi doloris fomenta, atro-
 cissimæ fortunæ iniuriam, immanissimæ calamitatis
 memoriam deponam? Temporis ne? At eius perfidi-
 dia nota est nobis, siue ipsum sese nolenti atq. inuito
 addidit mihi, siue filiolo meo subtraxit nec opinanti.
 Deponam in amicorum consolatione? At qui vul-
 neri medeantur, cuius non notam habeant immani-
 tatem? In meane sapiētia? At in homine mortali quæ
 vnquam inuenta est? &, si in vlllo est vsquam, ipsa
 cum pietate humanis in animis nonne conspirare
 debet? Quanquam te, Audecte fili, extra huius mi-
 serix positum regiones spero cœlitus haurire fletum
 miserimi parentis. Quo cum fletu quoniam suauis-
 simam tui consuetudinem Fors improba commuta-
 uit: non committet pater, vt breuius sit mœroris sui
 tempus quam tuæ vitæ spatium sperarat. Heu spes
 inanes

inanes nostras ! Heu falsas spes ! Heu interemptas cogitationes ! Nam quid ego miserrimæ dicam matri ? neque medicamentis morbum tuum , neque animi robore periculum depellere valuisse : neque pro iure humano , pro ciuili , pro patrio iure satis doluisse , & huiusce vitæ cupiditate captum sequi te noluisse ? Quid ego germano fratri tuo lectissimo puero referam , vbi sis ? quem ille de me identidem rogitando reposcet , scio . Narrari iubebit , quid te factum sit . Quid ei dicam ? reuisamne penates meos ? At illi suam lugent orbitatem . Confugiamne ad templa decorum immortalium ? At eorum inuidia leuari nullo modo potest . Amplius ne ad ædes reuertar meas ? At illæ filioli mei madent sanguine . Hauriam ego præterea in illis spiritum , vbi ille amisit suum ? etiamne hoc os funestum , atque impudens ostentem cælo , restetque viuêdo , esse aliquid , quod plus quam tu , placuerit patri ? Non placet hæc vita fili mi : neque enim ea fruendum est importuno seni : qua ætas ista pura defraudata fuit . Quid te ego hic exspecto ? aut quid me tu expectas tandiu , neque nunc protinus amplecteris ? Quid naturæ imploras fidem ? quæ me iure suo destinabat eo , quo tu per iniuriã es detrusus . Postulemne , vti descendas huc , vbi me retineas ? aut vnde me tecum auellas , atque abstrahas ab iniuria sceleratissimæ immanitatis : quæ in te summam potentiam voluit experiri . O insignem mortis , o barbaram feritatem ! cuius impetum neque ille innocens potuit deprecari , neq. ego nocens adipisci . Cedam præsentī furori tuo : quæ naturæ iura dissol-

dissoluisti. Cedam tibi ciuium frequentia: quæ tam
 diræ solitudinis iugum imposuisti mihi. Cedam
 ciuilis nitore cultus: quæ perpetuo luctu animi mei
 splendorem extinxisti. Cedam vita hac, qua me in
 liberorum meorum ruinis obrutum exuisti. Vos
 vero felices auorum animæ, recipite nepotulum in
 sanctissimum illum vestrum regium senatum. Au-
 gete istic diuinum illud concilium: cuius magnitu-
 dinem ipse in terris fecerat inuidiosam. At vos rece-
 pti sedibus patriis manes, noui ciues cœlites: tu san-
 ctissima animula, cuius in sinu senectus nostra de-
 buit conquiescere: aspice orbem parentem, sordida-
 tum, confectum, amentem, sibi omnia, suæ viuaci-
 tati dira omnia imprecantem. Aspice turpatam per-
 petuo fletu, atque insolita illuue caniciem: pertina-
 ces annos incubantes alieno vitæ curriculo, id est,
 tuo: neque ignosce desertori. Repete a me inutiles
 dies hos, qui concisæ isti ætatulæ iure optimo adiun-
 gendi erant. Vos vero pij C I V E S hoc vnum po-
 stremum concedite saltem: ne omnia simul mihi
 ablata esse videantur, vt qui interempto filiolo in-
 gratus, insolens, importunus superstes sum, mihi
 mœror atque luctus sit superstes. Profecto lachrimæ
 tollantur, gemitus, lamentationes: siue hoc tempo-
 ris imperio, siue alterius fortunæ iussu: lugendi ta-
 men mihi erit perpetua causa atque sempiterna.

CLARITAS ET VETUSTAS

SCALIGERAE GENTIS.

Ex libello Iulij Cæsaris Scaligeri de
Regnorum euerfionibus.

PRIMUM aspice, quo robore, quo fauore cali
A Scaligero est Attila depulsus Alano
Tum Carniola principe, totiusque tractus,
Qua Tirolia rigidis ceruicibus Alpes,
Et Feltria canet Borealibus pruinis.
Quando Hunnus ab ignobilibus ruens Iugris

Dirus Venetum agrum est populatus vniuersum,
Verona quibus tum vetus occidit ruinis.

Seruata tamen corpora ciuium potentum

In valle Poliz eliaque Ananiaque

Urbi renouanda, satiusque munienda

Pleno populi dogmate principem crearunt.

Theodoro pater erat hic, Theodoricus illi.

Quanquam ambigitur, filius, an pater sit iste.

Nam Paulus utrunque Emilium monet referri,

Deprompta libro: quem, vt retulit, fide vetusta,

Fucude Latina, igneque, Noricum recoxit.

Nam Torellius omiserat ista Saraina,

Blondusque aliena ex aliis stamina texens:

Nacti carie monumenta exesa procaci.

N

Venalis

Venalis item penna Sabellij Latronis,
 Qui dat, adimitque, vt libitum, cuique quod vult.
 Falsa qui rogatus vnde nam tot esset ausus:
 Monstrans Venetum perditus aureum numisma,
 Te, inquit, quoque lux hac faceret loqui, si haberes.
 Sic quidam mera Monachus fax cucullionum,
 Alberto cui pecori nomen est Leandro,
 In gratiam, opinor, eorum, quibus studebat,
 Defecisse blatit genus hoc Scaligerorum:
 Cum multos alat etiam Germania, partim
 Nostros patruales, alios minus propinquos
 In montibus iis, Carmina quis turget, & illis,
 Quis gens Italos Norica determinat agros.
 Iam cesset, rogo, qui timet, in metu esse, ne quis
 Nostrum repetat militis sceptrum vetusta:
 Quis ægre peregrina, precarioque nuu
 Patet aura. humilem trahimus spiritum miselli.
 Hoc quod sum, esse satis. satis illud est fuisse.
 Hoc in senio, his articulis debilitatis
 Ad bella trahar, sapiens vnde me recepi?
 Defessus inani, dubiaque opinionum
 Et congerie, & murmure, mutuaque strage,
 Cum Philosophi de nihilo vsque velitentur,
 In raris amœni nemora, anguli beati
 Abdor. sepelit mens tepido calore curas,
 Fundens saturas otio ab imminente nugas,
 Addens Anapestis metra syzugi Chorei.
 Et Scaligeros sanguine comparem penates?
 Me iam ad reliquum historiae conuerto vetusta.
 Est Dalmatia non noua ciuitas Salone,

Quam

Quam feruida successibus elata secundis
 Bello ausa ferox Gottica tentare libido:
 Ibi Mauritijs vi temerarius inuenta
 Cecidit. Pater e praesidio euocans propinquo
 Ortum ex minima filia Abellia Alaricum,
 Et Scaligero Antenore, vicit acer hostes.
 Mundus is fuit nomine, filius Quirici.
 Polonia, cui planicies nomina fecit,
 Sub duce steterat nomine Zelio, priusquam
 Acer regia stemmata Misca vindicaret.
 Is Zelius Agnetem habuit piam sororem,
 Qua Scaligero nupta ferociori Olao
 Ei Nicoleon peperit cognomine Fortem:
 Desiderij qui ad vada sudit Adriana
 Secus Eridanum exercitum, & extulit trophaeum.
 Huius soboles Marticola Albertus atroci
 Horas animo interritus, infractus ad omnes,
 Turmas, pedites, agmina Taxili ferocis
 Sistit, cohibet, praepedit, haec tenus retardat:
 Donec Carolus adueniens reapse Magnus
 Palmam dubiam sustulit, ediditque certam.
 Virtutis itaque impauida, atque amoris ergo
 Bulzanum imperij ex patrimonio vetusto,
 Praeter vetera stemmata, sibi iussit habere,
 Verona ut hoc tempore praefixa videntur.
 Haec munera ita a principe praerogata magno
 Berengarius ut labefecit, haud ita post haec
 Ab Othone fuerunt meliora restituta,
 Desponsa Emero coniuge Saxone Emetilde.

Hinc Trebellius, Hungariae e sorore Regis

Petri est genitus, quæ fuerat nomine Balda,
 E Dalmatia Zolomeri huic filia Regis
 Nubit. Patris hinc indole Cazimirus alta
 (Nomen genitricis posuere scripta nullum)
 Ansaldum, & Othonem generat. deficit ille.
 Hic quatuor illustribus, integerrimisque
 Specie, moribus, animo, liberis tremendus,
 Christophoro, Clemente, Georgio, atque Marmo,
 Vinxit stabili fœdere Noricum Bohemo.

Hinc Christophori soboles Nicolaus alter,
 Exemplar honoris genuit sibi Albericum
 Ex eximia Virgine, nobili, vetusta:
 Quæ proxima consanguinitate Barbaruffæ
 Iohanna vocabatur ab ultimis Sueuis.
 Is fortiter vnus agens, tot retulit armis
 Belli præmia, proposuit quot inter omnes
 Certissima militia lima Barbaruffa.

Multi interea belligeri extitere nostri,
 Andrea, & Alexander, Adolphus, & Philippus,
 Et Wolphus, & insignis Amanilaus oris,
 Polacæ soboles genitricis Edimundæ,
 Alter facie & robore visendus Achilles.
 Qui, Cocles vti, Sarmatici in ponte Tibisci
 Turmas Bulgaria repulit, distinxitque,
 Ad signa sui quoad iterum colligerent se,
 Palante metu quos male dissiparat hostis:
 Quos fama tamen immerito obscura recondit.
 Nam traxit eos Italicæ gloria Martis
 Retro, pectora barbarico illusa tumultu,
 Infensaque magnopere Graculis superbis,

Byzantiacus quos Latia induxerat ora,
Hexarchi titulo, animis, factisque tyrannos.

Alberti hinc duo, tresque Canes, duo Viselli.

Quorum alterum habebat sibi Castriotus omnium
Longe intimum in omni acie, atque expeditione.

Alter Basilio duce iussa Moscovita,

Et castra secutus Nouigrodia, Liouonum

Fregit populumque, & proceres repulit armis.

Tum Bartholomaeus Canis inchyum ex Bauari

Wilelmum habuit coniuge, prole Ludouici:

A quo Iouis ales sedet in vertice Scala,

Qualem Imperij retinent insignia totam.

Te, Mastine, canam, & duo sub nomine eodem,

Quorum puer vnus tener anteuertis annos.

Alter genuit consilij feri, ferocem,

Et barbarico in pectore spiritu Johannem

Similem huic Phrygepam Maria, ignea parentis.

Faecundus huic sustulit exprobrationem

Morum uterus, vt illi legio Martia luxit,

Nazarius, Andrea, Simon, Petrus, Iohannes,

Olaus, Americus. Ab his plurima sese

Fundit natio. Christophorus maximus heros,

E Tirolis nuper vt optimas cohortes

Taurinum in agrum, qua sita Cerosolia vicus,

Duxit, cecidit fortiter, hacque morte viuit.

Mastinus ab alta teneram arce Sitzgenoffen

Uxorem habuit, nomine reque Margaritam,

Ex qua filia nomine nascitur Beatrix,

Quae propter honesti decus, atque lumen oris,

Regina vocata est. Hanc variis precis petita

Dant mollia fata Duci Barnabae Insubrorum.
 Huic quinque mares peperit, terque tres puellas.
 Quarum talia nomina, fortunaque talis.
 Natus placuit Viridem maximam Vocare,
 Lupoldi Ducis Austria, & inclitæ Bauaria
 Claram merito coniugio, meroque amore.
 At fratribus & principibus Vindelicorum
 Stephano Thaddeæ, Magdalena Friderico.
 Frontemque Valentina operit corona Cypri.
 Coniunx enim ducitur illa Friderico.
 Agnes facibus clara canenda Mantuanis :
 Franciscus fuit etenim Gonzaga maritus.
 Wirtembergia ducibus fratribus superbit.
 Conrado soror unaque & una Friderico :
 Illi Antonia, at huic data es Angleria nuptum.
 Angli soboles regia nobilis cluebat
 Edemundus. Huic Lucia particeps tori fit.
 Catharina Ioannis Galeaccij Insubrorum
 Fert Ducis auspicio bono & aucto omine tadas.
 Nanque illius e sanguine bona fata beato
 Duxere Valentinam. Ab ea lumina Regum
 Et rerum exierunt, quibus ora tota parerent
 Quæ Fancigenis debita virtutibus, audeat
 Decus imperij ad alios promouere fines.
 Ex hoc tempus erit tibi descendere celo,
 Felicis memor Erato sæculi prioris,
 Nunc huius miseria, bene conscia fati.
 Quare hinc propius nostra referre non pigebit.
 Wilelmum sobolem esse Camis Bartholomæi
 Supra diximus hinc series redordienda est.

Wilhelmo Bona Nicoleon parit, Pium quem
 Debere vocari iubet haud iniqua fama,
 Sterlinia proles Ducis. Hic dat Benedictum
 Nullis animo Regibus, actis que secundum,
 Ex Bartholomaea genitum optima Austericca
 Lupoldi veteris Ducis aurea pronepti.
 Huic Titum parit, & eum, cui dicitur Apollo haec,
 Libris edita pluribus, & reddita fama,
 Lodronia flos, muliebris splendor honoris,
 Comite Paride sata vetere, mea Berenica mater.

Hinc quatuor, acris totidem fulmina belli,
 Dicam rapido numine, versibus canoris,
 Fratres genitoris, sed eo aetate minores:
 Quorum nomina, quae inuida nulla tollet aetas,
 Bonifatius, & Hieronymus, atque Titus, atque
 Franciscus honor Martis, item regula pacis.
 Ex quo satus est Marcus, ab aureo colore
 Rufinus erat dictus is, hoc nomine clarus,
 At Scaligeri nomine, nec numine tutus,
 Extincta capit dum Venetus semina nostra.
 Hunc Vincius aggressus in urbe Mantuana
 Notus publico nomine latro Martiossus,
 Aliorumque duorum ope, Iannariique,
 Sicarius obtruncat in intimo cubili
 Ipsum. dolor heu, filiolos semisopitos
 Ambos iugulant, Mauricium, Iuliumque.
 Pro quo a Veneto praemia retulere nummos.
 Ferrum hic. Regibus addita Cyprius venena.
 Zacchi soboles Tuocius, illiusque frater,
 Ubi nunc? ubi nunc estis? ubi indoles serena,

Comis, lepida est? nostra ubi ius sodalitatis?

Me viet a nitentis fuga seculi senectus

Quaessisse necem olim, modo sed timere mortem:

Fixisse novos terra Nitiobrigum penates:

In spe dubia, dedecoris metu procacis,

Luces trahere immeritas exprobrare possit?

Quanquam, ut diximus, & piget audire rapaces,

Montana etiam plurima nunc nostra propago

Regnat. Mibi sunt quatuor (hæc gratia Diis est,)

Nati indole auita, meliore (quis scit?) astro.

Quorum vnus & alter poterit esse faber sui, si

Quæ hæcenus est barbara bacchata furore,

Fortuna resorbens refluxum reducat æstum.

I D E M I V L I V S C Æ S A R

IN CARDANVM DE SVBTILITATE,

Exercitatione 260.

IGITVR si temporum in eas rationem, nostra familia Cairo est antiquior, aut vtriusque æqualis memoria prima. Simul enim cum Venetiarum primordiis Alani ac Theodorici Scaligerorum mentio fit.

Wolfgang. Lazius lib. XII de Rep. Rom.

Hardwicus Comes a Scala & Burckhausen procreavit Erbonem Burggrauium Ratisponensem, & Botonem Posthumum, qui in Hungariam migravit; cognomine Fortem.

Ufper-

Vspergensis Abbas, de Erbone & Botone Scaligeris.

Horum vtrunque literis & armis atque rebus factis profecisse cognouimus. Attamen Botonem sicut corpore proceriorem, & elegantiozem, ita rebus bellicis praestantiozem, atque famosiozem totius pene Germaniae atque Italiae testatur populus. Pannonia vero talem illum ac tantum se fatetur aliquando sensisse, vt is vere de Gigantibus antiquis vnus apud illos credatur fuisse. Friderim mater Erbonis & Botonis, siue Friderura, a Reringo filio Botonis filij Reringi de secundo Botone natr ex stirpe magni ducis Witikindi, qui bellum potens gessit contra Magnum Carolum per xxx ferme annos, procreata est. Witikind enim Immid & Reginbern contra Danos multo tempore Saxoniam vastantes pugnavit, & vicit. Haec Friderura post mortem Hartwigi statim viduitatis velamine consecratur, adhuc Erbone paruulo, Botone impraegnata Posthumo.

Iohannes Auentinus Annalium Boiorum libro vi.

Erbo in cunis amisit parentem Charrionum nobilissimus Dynasta, praefectus pratorio Boariae. admodum senex obiit, anno salutis 1102.

Idem in eodem libro.

Sighardus ex Sophia, quae prius nupta fuit Henrico Duci Chariniano, Burkhardu Regulum Burkhusianum, Sighardum & Henricum Scalas tulit.

Huius filij sunt Henricus & Sighardus. Gebhardi
 vxor Itha, filius Gebhardus nurus Sophia. Atque
 hic Gebhardus absque liberis maribus obiit, anno,
 vt dixi, 1195. Burkhusum tum Henricus in decem
 Saxonum atque Boiaria Regulus occupauit: quan-
 quam patruelis Henricus & Gebhardus Scala super-
 stites forent; quos in Italia confedisse non est vana
 coniectura.

*Exemplum donationis Regis Bela facta Philippo &
 Bartholomæo Scaligeris, Hunniadum
 progenitoribus.*

Bela, Dei gratia, Hungaria, Dalmatia, Croatia,
 Rama, Seruia, Gallicia, Lodomeria, Clumaniaque
 Rex: Omnibus Christi fidelibus præsens scriptum
 inspecturis & lecturis salutem in eo, per quem Reges
 regnant, & Principes dominantur. Regia sublimi-
 rati conuenit, omnium nationum, pariter & lingua-
 rum gentes sibi deuote adherentes, taliter provide-
 re, vt alij superuenientes, eorum exempla imitantes
 ad fidelitatis opera exercenda feruentius euocentur.
 Pro eo ad vniuersorum tam præsentationem, quam
 futurorum notitiam, harum serie volumus perueni-
 re. Quod cum humani generis sordidis sceleribus
 præualescens multitudo inæstimabilis rabida gentis
 Tartarica, nos vna cum fidis & dilectis primatibus
 nostris extra Monarchiam vsque ad litora Ponti
 atrocissime persequentes in quandam insulam mari-
 timam repulentes coercissent: de qua etiam vt nos
 vna cum gente nostra extrahere saragentes, vbi in

con-

conflictu certaminis inter nostros, & ipsos Tartaros i
 strenuissimè viri Philippus & Bartholomæus Scalich
 de Lika natione; per eorum strenua certamina quosd
 dam primates ipsorum Tartarorum, sequaceque eor
 rum captos coram nobis offerre: alios vero ditæ neq
 cis exterminio necare, militassent: vbi etiam crebra
 stigmata & gratia sustulere. Quorum ob meritum,
 donec latiori eisdem provideamus retributione, &
 ipsos Philippum, & Bartholomæum Scalich de dict
 cta Lika eorumque heredes & successores vniuersi
 fos, de consilio fidelium nostrorum primatum vni
 uersis viribus, gratiis, honoribus, & insigniis, qua
 draturæ videlicet cornuum ceruinorum, & signacul
 horum Solis & Luna, cum ornata nostra coronæ,
 & solennium liberalitatum regni nostri Hungariæ
 prærogatiuis, participes & communes instituimus
 & facimus, atque in consortium & cateruam, ac nu
 merum Commilitonum nostrorum locamus, loca
 cumque eis, ipsorumque heredibus, & posteritati
 bus conferimus. Eisdemque insuper castrum Zkrad
 in nostro regno Croaciæ habitum, per defectum fe
 minis ad Maiestatem nostram nunc deuolutum,
 cum omnibus eiusdem castri pertinentiis, quouis
 nominis vocabulo vocitatis, iuribus, vsibus, & fru
 ctuositatibus ad dictum Castrum ab antiquo de iure
 spectantibus, & pertinere debentibus, perpetualiter
 & irreuocabiliter damus & conferimus. Item in alio
 loco totam terram ex vtraque parte HVN similiter
 cum omnibus pertinentiis, & fructuositatibus vni
 uersis. Imo dedimus, donauimus & contulimus

ipsis eorumque hæredibus, vniuersis, iure perpetuo & irreuocabiliter, tenentes & possidentes, pariter & habentes, & quomodocunque voluerint disponentes. Præscripta autem singula per nos præfatis Philippo & Bartholomæo Scalicis pro tantis famulatus eorum clementer indulta & remunerata, vniuersos & singulos successores nostros felices Hungarici Reges in Christo Rege sempiterno deuotissime obsecramus, ne cõtemnant nec transgrediantur, quinimo rata tenere, & accepta obseruare dignentur, vigore præsentis nostræ paginae. Vt igitur præscriptarum gratiarum & donationum & liberalitatum prærogatiua perpetua firmitate solidentur: præsentibus concessimus eisdem, duplici sigilli nostri munimine roboratas: Datis iuxta Boznam per manus discreti viri Magistri Farkasij Albonis Ecclesiæ electi, & Aulae nostræ Vicecancellarij dilecti & fidelis nostri. Anno gratiæ M. CCC. LXXIII. Regni autem nostri anno XXXIII.

*Bernardinus Scardeonius libro III de claris mulieribus,
de Beatrice Scaligeræ Regina.*

Memoranda quoque est hic præcipuo merito proles Thadeæ Carrariensis felicitas, quæ ut antea dictum est, nupsit Mastino Scala, principi Veronæ, cui Pataviæ ciuitas dos fuit, anno salutis M. CCC. XXVIII. mense Septembris. Hæc ex Mastino suscepit quinque filias, quarum vna ex Barnaboue Vicecomite principe Mediolani, quæ appellabatur Regina, genuit

nuit quatuor mares, & duodecim foeminas, quarum
vna nupsit Cyprio Regi.

altera Ludouico primogenito Regis Gallia.

tertia illustri Bauariae Duci.

quarta inclito Duci Austria.

quinta Galeatio Vicecomiti amplissimo,

postea Duci Mediolani.

sexta Leopoldo Austriae Duci, qui fuit avus

Federici III imp.

septima Duci Bauariae.

octaua Friderico Regi Siciliae.

nona Francisco Gonzaga.

decima Ernesto Duci Monachi.

undecima Friderico eius fratri iuniori.

duodecima Dimundo Cantiae Comiti primo-

genito Regis Britanniae,

Ex quarum generosa prole postea & Duces, & Re-
ges, & Imperatores, qui regnarunt, & ad hunc diem
regnant, vniuersi fluxere: velut ex Cybele quondam
tot Heroes orti, vt sit ex eo dicta mater omnium
Deorum. Nec minus quidem felix habenda vide-
tur haec, quam Lampito Lacedaemonia, quae, vt Pli-
nius refert, vna omnium foeminarum felicissima in
omni aeuo refertur, quae Regis filia, Regis vxor,
Regis mater fuit. Haec legi in antiquis Chronicis Ve-
ronae, etsi ab his Saraina nouus historicus Veronen-
sis aliquanto dissentire videatur.

De eadem Beatrice paulo sequitur Paulus Iouius.

Beatrix Regina, Mastini filia, Barnabæ Mediolanensi principi elocata est: ex qua plurimas filias suscepit. Ferunt hunc in bellicos sumptus supra trecentas myriadas signati auri expendisse. Sed vel immensas ararij diuitias vni dotales sumptus exhaurire facile potuerunt, quum numerosam prolem nobilissimis Europæ principum domibus infereret.

Viridem enim Leopoldio Austriæ Norici regulo, Thadeam Stephano & Boiariis Viindeliçia pro-Magdalenam Federico Saceribus, Valentinã Federico Cypri Regi collocauit: quum Agnetem Francisco Gonzaga, Catharinam Ioanni Galeazzo, Antoniam, & Anglesiam Corrado, & Federico Wirtenbergenfibus Sueuiæ Regulis nuptui dedisset.

Lucia subinde Edemundo Britannia Regis filio tradita, vt in remoto etiam Oceano sobolem propagaret. Quarum omnium dotes cum luculento mundi muliebris apparatu vices centena millia aureorum excessisse constat. Ex Catharina primo partu genitam Valentinam Iohannes Dux Mediolanensis, affinis Facini, Ludouico Aurelianorum Principi Regis filio nuptui dedit. Simul & Asta Colonia dotis nomine Valentinæ obuēnit. Ad liberos vero eius hereditatis titulo Mediolanensis imperij iura transferunt.

BEATRICIS SCALIGERÆ REGINÆ

EPITAPHIVM.

ITALIAE splendor, Ligurum Regina Beatrix
 Hic animam Christo reddidit, ossa solo.
 Quae fuit in toto rerum pulcherrima mundo,
 Et decor, & sancta forma pudicitiae:
 Laurea virtutum, flos morum, pacis origo,
 Nobilibus requies, ciuibus alta quies.
 Quam patris extollunt Mastini gesta potentis,
 Verona nuptam, magnificique Canis.
 Barnabas armipotens Vicecomes, gloria regum,
 Naturæ precium, conspicuumque decus.
 Qui Mediolani frenos, & lora superba
 Temperat Ausonia: quem timet omne latus.
 Hac consorte tori felix, consorte laborum
 Exegit longa prosperitate dies.
 Hanc Deus elegit, secum periturus & inde
 Spiritus aetherei regnat in arce poli.

EPITAPHIVM

CANIS MAGNI SCALIGERI

Sepulcro eius incisum in aede

S. Mariae Antiquae.

SI CANIS HIC GRANDIS INSIGNIA FACTA PEREGIT,
 MANTVA TESTIS ADEST, QUAM SÆVO MARTE SVBEGIT:
 SCALIGERAM QVI LAVDE DOMVM SVPER ASTRA TVLISSET,
 MAIORES SI PARCA DIES INFIDA DEDISSET.

Cani

CANI SCALIGERO MAGNO.

Ex Heroib. Iul. Cæs. Scal.

O natum imperiis sanctorum caput, aurea seclī
 Vena boni, belli & pacis uterque parens:
 Cognato inuicta o virtus contermina celo:
 O par magnanimo dextraque, mensque Deo:
 Delitiae humani generis, spes ultima rerum,
 Quas fera Fors fati turbine raptā quatit:
 Sancte, libens cape, quas tepidas tibi ponimus aras,
 Inclitaeque astrigena stemmat a parta manu.
 Et patere exigua hac profugi quoque facta nepotis
 Surgere, qua veteri mole ruente, vacat.
 Nil summum stetit usque. tuo super omnia ductu
 Res enecta, suo pondere pressa iacet.

Taurellio Sarainæ, & Paulo Æmilio historia
 Scaligeræ scriptoribus Iul. Cæsaris
 Scaligeri Eucharisticon.

Descripsit patrium ignaris qui gentibus orbem,
 Et nostros, patrij qui decus orbis auos,
 Acer iudicio, ingenio Torellus amæno,
 Legibus insignis, nobilis historia,
 Condidit æternos merita Genetricis honores:
 Scaligeros posuit, qui cecidere, lares.
 Non potuit tamen ille suis felicibus horis
 Certius ignotos continuare Duces.
 Quid faceret? toties vario fortuna tumultu
 Dum furit, & miseris incubat hostis agris,

Tempus

Tempus edax operit, populatur dira vetustas

Nominaque & sæclo gesta sepulta rudi.

Paulus adest, qui facundo detexuit ore

Eruta Germanis stemmata sacra libris.

Magnanimo primum imperium deduxit Alano,

Attila quo Latias tempore fregit opes,

Wilelmum usque ad avum magni genitoris. at illi

Nicoles fuerat, quod fuit ille mihi.

Pro quibus, o, meritis, quid iam, quid utrique reponam?

Reddere quid profugi sordida fata parent?

Nanque hos nec lacrimis pensandos esse labores.

Arbitror: & mihi iam nil nisi flere datur.

Premia vos ipsi vobis. opus omnia vincit

Vestrum, quo patriæ reddita vita fuit.

IANVS PANNONIVS POETA

IN PANEGYRICO, GVARINO

præceptoris suo dicto, de Verona:

Inde olim vestrum scitis produsse Catullum,

Plinius inde satius. Sed nunc venit altior illi

Gloria. Scaligeris nec se, in ætate æque

Regibus, & magnis Canis armipotentibus actis.

P

TESTI-

TESTIMONIA DE IVLIO CÆSARE

SCALIGERO.

*Epistola Iulij Cæs. Scaligeri ad Augerium Ferrerium Medicum
Tholosanum, dictat a Iosepho filio, quod est postremum
omnium eius operum. Anno cl. 10. LVIII.*

SCALIGER AVGERIO FERRERIO

QUOD tuis elegantissimis literis non responderim, multas adferre causas possum: sed omnes quidem, præter meas occupationes. Nam quemadmodum iucundissima mihi fuit salutatio tua, ita nihil mihi prius esse oportet, quam, ut omnibus omissis, ostendam diligenter & mihi fuisse honori, & dandam esse operam, ut mutuis officiis eliciam frequentiore. Cæterum ad hanc usque diem, nemo se obtulit nobis, qui isthuc iter faceret, nisi Quaestorum ministri, quorum tanta est superbia, ut præ se contemptis cæteris omnibus pene regnent. Podius vero noster pene prius abiit, quam accessit. Atque nunc etiam ita scribo, non quia habeam quidem, sed ut ne mihi desinam, si forte quopiam meliore fato nactus fuero, nuncium aliquem opportunitum. Descriptionis vero meae summa in copiosissimum versatur, ut quam maximas possim, gratias agam viro de nostro sæculo bene merito Paschali, qui ita censuerit: me augere posse numerum virorum Illustrium, præsertim in regia historia. Ac quanquam diuturna ambitione meus animus æger sibi

sibi studuerit aliquid comparare, quo se humo, ut ille canit, tolleret: saepe tamen sese respiciens, ac super compos factus, faciendum putauit, ut iam partem gloriae acquiesceret. non quod vel recusarem, vel paruum faciam, me uti beneficio tanti viri: sed satis habitum me debere arbitror, si quantus illi modo notus sum, tantum ostendat posteritati. Nam quod tam gratiose atque humane petit, de me ut historiam conscribam, quin ad id adducar faciendum, tres omnino causae prohibere. Ac primum quidem pudor ingenuus, & dignus vel familia nostra, vel mea institutione. Deinde quod quam maximis atque illustrissimis de rebus meis ubi narrauero, tam maxime me dixerint mentiri quicumque tantum litterarum cum tanta Belli gloria in seipsis coniunctum non esse indignantur. Tertium vero illud est, cum elogio simplicissimo transigendum illi video, quae ne maiori quidem libro comprehendi possent. Pugnaui pedes, eques, adolescens, iuuenis, miles, praefectus, certamine singulari: in obsidionibus, in campo civili, ad ludos equitum ordinarios: in excursionibus, in exercitiis. saepius vici. aliquando victus sum, corpore non animo: non virtute, sed fato: sed ita, ut etiam aduersi casus ipsi maiori mihi fuerint honori propter egregia facinora, quam ipsis hostibus victoriae. Loca infinita non designabo. Familiae nostrae merita a Taxili usque temporibus erga regnum Gallicum ad meam usque operam notissima sunt. Quod si exempla non sunt odiosa, potuerit illius erga me amor eius animum eo impellere, ut

simul & Masinissam, & Xenophontem componat:
 quorum utriusque idea vix me vnum exprimat.
 Vides quam ridiculus mihi ipsi factus sim, cum vix
 centesimam quanque partem delibarem. De his
 omnibus ita, vt volet. Nam familiam meam quo-
 tusquisque doctiorum neget, si nobilitas in verustate
 sita est, esse omnium nobilissimam: cuius lux in Ala-
 ni splendore ac virtute aduersus Attilam primum
 refulsit. Si ad capita principum spectes liberalium,
 magnanimorum, fortissimorum, perpauca gentes
 cum ea sunt comparanda. Si quis malit intueri co-
 gnationes: deductos nos sciat multis ex imperatori-
 bus. Quintus enim ego sum ab Imperatoris Ludo-
 uici Bauari filia. Si quid vero conferunt etiam affi-
 nitates: quis ignorat Mastini Scaligeri filiam Beatri-
 cem Barnabae ducis Mediolani vxorem decem filias
 peperisse, quae omnes maximis Europae principibus
 nuptae fuerint: Vna etiam Edoardo Regis Angliae fi-
 lio: quo defuncto duxerit eam vxorem dux Ande-
 gauensium: altera vero Siciliae Regina fuerit: Sed vt
 parcam historiae, hic est ille Barnabas, cuius fratri
 nupsit Valentina, & quam honoris causa nomino,
 & qua nominata finem statuo gloriae nostrae. Nihil
 enim mihi honorificentius contingere potuit, quam
 vt essem sub luce Regum Francorum, non solum
 tanquam ciuis adscitus ab optimo maximo Francis-
 co Rege diuino: verum etiam particeps benignitatis
 atque pietatis Regis incomparabilis Henrici secun-
 di. De meis vero vel studiis, vel scripturis nihil ad
 Paschaliū mittam. De iis moribus, quae ad vege-
 tum

tum robur animi pertinent etiam in hac extrema senectute, qui pene octagenarius sum, per pauca poterit, nisi piger. Omitto frigoris, æstus, inedia patientissimum, dies integros laboribus fregisse, noctes etiam continuasse. Hoc multis fortasse commune: illud non fortasse multis: Vespere post expedita diurna negotia ad sexaginta versus commentum esse, deinde canasse: post canam dictasse, quæ ad ægrotorum postriduanas præscriptiones pertinerent: postea somnum cepisse: summo mane experrectum fremitu nuntiorum, qui opem meam petunt quotidianam, interrogasse, respondisse, dictasse sub prandium usque: meridie pransum, illos ipsos versus, quos vespere concepissem, ad verbum sine ulla hæsitacione scribi iussisse. Qui hæc non mirabitur, fortasse ne illud quidem: decem & septem Æschyli versus semel modo lectos summa fide memoriter illico reddidisse. Habes quæ a Paschaliō humanissimo rogatus, a me ipso coactus effudi: non quod digna putarem tanti viri lucubrationibus, atque admiratione posteritatis: sed ne viderer barbaro fastidio tam luculentum officium contempsisse. Vale. Agenno. Prid Non. Iulij.

Tuus Scaliger aliena manu. mea enim ægerrima hoc tantum subscripsi.

Notandum hanc epistolam officiosa importunitate doctissimi Augerij Ferrerij a Iulio expressam fuisse. Nam inuitissimus eam scripsit, tribus mensibus cum dimidio ante obitum suum. *Memorandum*

autem ἀμαρτυρία est ἡ γερωνικόν, Valentinam nupsisse Iohanni Galeazio fratri Barnabæ. Non enim ea, sed eius mater Catharina illi nupsit, qui erat patruelis eius.

LILIVS GREGORIVS GYRALDVVS

DIALOGO POSTERIORE

De Poetis nostri temporis.

IVLIVS Scaliger, qui prius Burdonis cognomine fuit, Veronensis, apprime eruditus, non solum soluta oratione, in qua nonnulla leguntur, sed & versu quædam cecinit, inter quæ Elysius (poematis hæc inscriptio est) in quo insulam Padi Belvedere Ferrariæ Ducis eleganti carmine descripsit, & omnem fere Estensium genealogiam. Nuper eius libellum de numeris Comicis legi, mira subtilitate concinnatum, adeo vt interdum nisi bene in numeris versatus lector se possit explicare. Scripsit & alia multa, &c.

Non Burdo, sed a Burden cognominabatur.

Eridanum dicebat Scaliger, non Elysium a se nominatum.

Quod Veronensem vocat, frustra est. A Wilelmo enim Grosso deinceps nullus ex stirpe Canis Bartholomæi natus fuit Veronæ, sed in Bavaria & in Norico.

Cælij Secundi Curionis de Iulio Cæsare testimonium.

IVLIVS Cæsar Scaliger fuit corpore procero, mex omnino staturæ, recto, ad dignitatem composito, colore subfusco, oculis micantibus. incessus, omnisque gestus grauis, sed sine fastu: vestitus elegans.

gans. Ita ipso aspectu principem iudicares. Sermo cæteris respondens, rarus; in quo grauitas cum humanitate & lepore certaret. Sed bene Latine ab omnibus loqui existimabatur. Vxorem duxit nobilem & primariam suæ ciuitatis puellam Aginni, quam Agen vocant Galli, in Aquitania: ex qua aliquot liberos suscepit: quorum maximus natu Siluius Cæsar appellatur: quem viuere existimo.

Julius Cæsar Scaliger exercit. 266.

Paulus a Middeburgo, qui postea Maximiliani Cæsaris beneficio fuit episcopus Foro-Sempronien-
sium, omnium sui temporis Mathematicorum ex
nationis prærogatiua, facile princeps: is Paulus,
cum mihi salutis lauacrum impertiretur, iussit hoc
nomine, quo tibi nunc notus sum, nominari. Canem
imperarat Pater, vt maiorum suorum quasi inaugu-
ratione quadam, si potentia non posset, memoriam
renouaret. At Middeburgus, qui meum natalem
diem, atque cæli faciem considerasset, hilariore, vt
ferebant, vultu: Canes, inquit, tui sua fortuna de-
functi sunt. Hunc dictatorem alterius fati, noui sa-
ne caput oportet esse. Quod mihi adulto postea,
&, quid innuerat, ignorantia sæpe inculcauit, hisce
nempe verbis: A. T. E. P. R. I. N. C. I. P. I. V. M.

Exercitatione 315.

Cum Bonifatij patruui mei, viri acerrimatq; for-
tissimi vererer reprehensionem, non audebam vul-
nera maximis in periculis vitare.

Verba,

Verba, qua Iulius Cæsar Scaliger Tumulo suo
incidenda testamento cauit.

IULII CÆSARIS SCALIGERI
QVOD FVIT.

Benedictus Scaliger Iulij Cæsaris pater,
ex Heroum libro.

*Euerso patrio imperio, atque illustribus armis,
Scaligerum inuicti post opera alta animi,
Victum ab eo toties fatum superauit: & inde hac
Reliquias tanti nominis Urna capit.*

Bonifacius Scaliger Iulij Cæs. patruus.

*Ergo legens de te scripsi quæ, maxime rerum,
Tanta etiam vt valeant sollicitare louem:
Inueni dictis que tuis, factisque minorem
Omnigenam linguam, magnificamque manum.
Quare quæ de aliis summa omnia duxero: in iis te
Principij ac finis iura tenere, tuum est.*

Titus Iul. Cæs. frater, qui obiit in
clade Rauennate.

*Tunc etiam Hesperus, etiam legendus Eois,
Heu fratris nomen, Frater, inane mihi:
Ergo etiam terris, etiam lacrimabilis auris,
Amisso Cita lumine, Frater, abes?
Frater abes, tecumque rapis, quodcumque relinquis,
Nam tecum malim, Frater, abesse mihi.*

Heu

Heu ubi sum, qui tecum abeo, meque ipse relinquo?
 Si quod es, hoc ego sum: quod sum ego, tu esse nequis?

Berenica Lodronia mater Iul. Cæs.
 Comitum Paridis Magni filia.

Quod genus, & sexus poterant dare, cuncta ferebam.
 At quæ non poterant cetera ferre, dedi.
 Ex utero, armorum ac tantæ miracula lingue
 Proderunt, ut sint pauca habitura fidem.
 Nobilitas, nulli toto quæ cedit in orbe,
 Hac sibi partiri debuit, illa dare.

Angela Nogarola Iul. Cæs. magna
 matertera.

Sub decimam triplicis lingue commercia Musam
 Hoc tenui cinerum pulvere capta iacent.
 Heu dulcis numerosque byræ, flexumque sonumque
 Obruit insana barbara Parca manu.
 Anemosynes sanctæ soboles, pia turba, Camæna;
 Non capitis tumulum hunc ex Helicone locum?

Andietta Ruppia, siue de la Roca
 Iul. Cæs. vxor.

Difficilis nimis, expendens nimis omnia, iudex
 Asper, & antiquis durior vnus avis,
 Morosoque notas animo suspendere suctus,
 Magnanimas toto spreuerat orbe Deas.

In me una lenta illa animi vestigia fixit,
 Rite colens sancti numina magna tori.
 Ne mirere mei caelestia signa decoris,
 Atque cata Paphia membra polita manu,
 Mitis honorato faciet sapientia vultu,
 Mistaque cum rara sobria verba fide.
 Magnum illud, per me ille ferox pernicibus ausis
 Si potuit patria posse carere sua.

Julius Cæsar Scaliger animæ suæ profectura.

Egredere o miseris multum defuncta ruinis,
 Egredere, & seruis seruilia regna relinque.
 Aude, hospes, tenebris horrendi imponere finem
 Exilij, & patriæ speratas quærere sedes.
 Tristes exuviae, falsaque incommoda lucis,
 Isthic nunc, fera turba, iace. nos libera cali
 Pignora sperato iam iam potiemur Olympo.
 Tu modo, nate Deo, rerum pia victima, IESU,
 Aspice nos, qui cuncta animas. mortem
 Exue morte noua, atque noua vita indue vitam.

Julij Cæs. Epitaphium ab ipso met
 compositum.

Extulit Italia, eduxit Germania. Julij
 Ultima Scaligeri funera Gallus habet.
 Hinc Phœbi dotes, hinc duri robora Martis
 Reddere non potuit nobiliore loco.

Eiusdem

Eiusdem testimonium de se, quod omnibus
libris proscribemat.

Βάρβαρος ἐπέλομαι, ἀλλ' ἐδ' ἔτε ἔυχμαι ἔξ,
ἐδ' ἂν ἀμφυαίμω πρὸς Κρονίωνα πάτρα.
ἦν δὲ Σκαλιανῶν θεῶν γένος, ἔργος ἄριστος.
Φοῖβον ὅλον κατέχευε σήθεσι, παῖγμα τύχης.

F I N I S.

Eiusdem testimonium de se quod omnibus
libris prohibebat.

Επισημειωθη εν τω παλαιω κειμενω οτι ο
Καισαρ εν τω αυτου βιβλιω εν τω κεφαλει
εν τω 22 κεφαλει εν τω 22 κεφαλει εν τω 22 κεφαλει
εν τω 22 κεφαλει εν τω 22 κεφαλει εν τω 22 κεφαλει
εν τω 22 κεφαλει εν τω 22 κεφαλει εν τω 22 κεφαλει

F I N I S

